

MANCP

Meerjarig Nationaal Controleplan
Nederland

Jaarverslag
2013

Inhoudsopgave

Executive summary MANCP 2013 annual report	2
Hoofdstuk 1 Inleiding	10
Hoofdstuk 2 Ontwikkelingen betrokken organisaties	11
Hoofdstuk 3 Handhaving Voedselketen	15
Hoofdstuk 4 Verslagen toezichtsdomeinen 2013	17
4.1 Inleiding	17
4.2 Diergezondheid – bewaking en bestrijding	18
4.3 Diergezondheid – preventie	24
4.4 Dierenwelzijn	29
4.5 Diervoeder	34
4.6 Dierlijke bijproducten	41
4.7 Vlees	43
4.8 Vleesproducten	48
4.9 Import veterinaire zendingen	51
4.10 Samengestelde producten	54
4.11 Vis, visproducten en aquacultuur	57
4.12 Zuivel, eieren en eiproducten	63
4.13 Horeca en ambachtelijke productie	68
4.14 Weten wat je koopt	72
4.15 Contaminanten, residuen en ggo's in levensmiddelen	74
4.16 Microbiologie	79
4.17 Voeding en gezondheid / bijzondere eet- en drinkwaren	82
4.18 Plantgezondheid	86
4.19 Gewasbescherming	90
4.20 Biologische producten	95
Hoofdstuk 5: Audits	97
Hoofdstuk 6: NVWA - Inlichtingen- en Opsporingsdienst	102

EXECUTIVE SUMMARY OF THE MANCP ANNUAL REPORT 2013

The 2013 annual report is the seventh report for the Netherlands on the organisation of official controls on food and feed safety, animal health and welfare and plant health. The first Dutch MANCP was prepared in 2007. In 2011, a new MANCP was prepared and delivered for the period 2012-2016.

1 Developments

As of 1 January 2013 a new inspector general was appointed to manage the newly formed inspection authority (NVWA¹) following the merger of three separate inspection agencies (AID², PD³ and VWA⁴). The new inspector general of the NVWA started to improve the efficiency and effectiveness of inspections, enforcement and data handling. For example, a programme was initiated to improve supervision in the meat sector following a detailed risk analysis. The Scientific Council for Government Policy (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid = WRR in Dutch) published a report Supervision of public interests (Toezien op publieke belangen) in November 2013. Part of that report was an analysis of the NVWA entitled Confidence in the supervision of food safety. The report discusses public-private collaboration in the field of supervision with a particular emphasis on food safety. As a result of the WRR report, the programme to improve inspections and enforcement was expanded to include many more areas of the NVWA tasks, such as the phyto-sanitary sector, export certification sector, retail, restaurants and catering sector, dairy sector. A team was assembled to develop the improvement programme, to implement it and to monitor its progress. Another consequence of the report as well as of the horse meat scandal (where horses were slaughtered without proper administrative traceability, which resulted in the sale of horse meat labelled as more expensive beef) was a renewed discussion of the organisation of supervision on using results of private inspections on the basis of certification schemes.

2 Overall effectiveness of controls

The NVWA is improving its risk-based enforcement strategy in all relevant fields. A major advantage is that a single authority develops the inspection strategy for the entire country and implements it in a uniform manner. No longer regional or local organisations are involved, but small support offices do exist in the country to provide logistical support to the inspectors. Similarly, the number of laboratory establishments performing official analyses has been reduced (one laboratory for food safety in Wageningen, one laboratory for plant health issues in Wageningen, two laboratories for product safety in Zwijndrecht and Groningen). An additional improvement in the effectiveness of controls has been the introduction of the possibility to issue rapidly administrative fines in various sectors (such as retail, animal welfare, animal health) next to the traditional procedure of the (much more time consuming) judicial fines. Although, there are no quantitative indicators available yet regarding the effectiveness of official controls, it can be concluded that the overall effectiveness of the official controls in the agro-food chain is increasing. Since 2006, progress has been made in developing a more risk-based approach in official controls in most areas. In areas like the retail, restaurants and catering (horeca) sector, this has resulted in a growing number of warnings and corrective measures, while the total number of official controls decreased. In addition, the development of new instruments and methods to handle recurrent offenders has resulted in an increased number of (temporary) closures of businesses.

¹ NVWA = Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit = Netherlands Food and Consumer Product Safety Authority

² AID = Algemene Inspectiedienst = General Inspection Service

³ PD = Plantenziektenkundige Dienst = Phyto-sanitary Service

⁴ VWA = Voedsel en Waren Autoriteit = Food and Consumer Product Safety Authority

3 Key data on controls

In 2013 the NVWA performed over 159,000 official controls (excluding those concerning plant health). The number and type of controls during the period 2008-2013 are shown in the table below.

number of controls	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Identification and registration	3.550	3.528	3.708	2.961	2.515	2.521
Preventive measures animal health	7.238	10.484	8.641	10.858	7.231	7.340
Welfare during transport	8.769	14.212	13.378	14.129	11.993	10.240
Feed & animal nutrition	2.973	1.014	981	1.156	2.031	1.564
Animal by products	4.953	5.201	6.668	5.936	5.712	4.307
Meat ¹⁾	7.605 ^{a)}	6.759 ^{a)}	1.803 ^{a)}	2.883	2.320	3.022
Meat products ¹⁾		1.827 ^{a)}	1.866 ^{a)}	3.039	2.016	1.874
Imports live animals and animal products				61.596	59.159	59.022
Industrial production (composite products)	4.185	3.326	3.340	3.871	5.502	5.361
Fisheries	3.192	1.800	2.046	1.269	667 ^{c)}	749
Dairy	960	964	1.006	991	993	784
Egg sector	2.666	2.409	1.407	1.064	872	1.028
Restaurants, catering, retail	61.657	40.072	44.563	44.972	29.578	30.220
Labelling	664	1.548	1.050	422	178	80
Claims	2.967	2.060	2.207	1.350	1.865	1.734
Residues, contaminants in food	2.334	2.500	2.500	3.787	2.090	3.860
Use veterinary medicines	1.124	952	952	689	2.502	1.156
Microbiological samples					26.897	18.209
Plant health	49.391 ²⁾	80.580	91.563	74.132	8.836 ^{d)}	546.287 ^{e)}
Plant protection products	n.a.	2.376	2.691	1.652	1.143	1.296
Organic production/trade	3.993	4.297	5.069	5.258	4.064	4.878
Total	168.221	185.909	195.439	180.419	178.164	159.245^{f)}

^{a)} The figures regarding meat and meat products are not comparable because of changes in the way of reporting and selecting.

^{b)} The figures regarding plant health in 2008 are not comparable to those of 2009 and 2010 because of changes in the way of reporting and selecting.

^{c)} System audits on HACCP.

^{d)} Only the number of inspections are listed (and not the number of samples taken as in previous years).

^{e)} The numbers for 2013 represent the total number of inspections and laboratory testing of samples of plants at import, in EU-trade and growing in production places and the natural environment (a detailed breakdown is available upon request).

^{f)} The number listed under plant health (546,287) has not been included in this total in order to provide a better comparison of the number of controls with previous years. In the plant health area inspections are often carried out 'on request' to issue an export certificate. Such inspections usually concern various lots and result in a number of certificates.

The table shows that over the years the control intensity in the animal welfare area substantially increased as a result of the political priority given to this subject. On the other hand, the intensity in fisheries and restaurants, catering and retail sector substantially decreased due to the more risk-based approach during recent years.

The number of controls in the area of plant health for 2013 represents the total number of phyto-sanitary inspections and laboratory testing of samples of plants at import, in EU-trade and growing in production places and the natural environment (but excludes the inspections for export purposes). A breakdown of the number of controls listed in the table (546,287) consists of a total of 161,079 in the area of arable farming, a total of 238,912 in the area of ornamental horticulture, a total of 136,712 in the area of fruit and vegetables and a total of 9,584 in the area of natural and semi-natural green space.

4 Analysis of non-compliance

The general conclusion of the 2013 report is that in most cases food business operators comply with legislation. The most important findings and conclusions concerning non-compliance are listed below.

In the area of animal health only a few not very serious outbreaks of animal disease were reported (first three bullets):

- Six outbreaks of low pathogenic avian influenza (LPAI) occurred in poultry farms for layers all with free access to open runs. Remarkable were the last two outbreaks which occurred at the end of November and beginning of December on farms in Groningen, because LPAI had not been detected in this season previously. A total of 145,000 birds were destroyed on these farms as part of the eradication measures.
- Q fever was detected in the milk collection containers of two goat farms and on a hobby farm with goats through the backtracking of a human patient.
- Three bovines were detected with tuberculosis. All animals had been imported from farms in Belgium and Germany. Unfortunately, this is in accordance with an increase in the number of tuberculosis outbreaks in Europe in general, which is due to the large number of cattle transports within the EU and the fact that the disease can be subclinical, but infectious at the same time.
- A total of 105 corrective measures were implemented in 2013 in the area of animal health and disease prevention (dealing with diverse subjects such as identification and registration, export certificates, aquaculture, artificial insemination, et cetera). This is the result of an increase in enforcement efforts (59 corrective measures were taken in 2012 in this area), which will be continued next year.
- The identification and registration requirements for horses has been a matter of great concern due to fraud concerning animal passports. Horse traders have been found to re-use passports of deceased animals, insert a new page in an existing passport, or reassemble two passports into a single new one. Similarly, not all medications are recorded in the passport, which could result in the presence of residues in meat following slaughter of the animal. It is expected that the legislative requirements concerning identification and registration will be strengthened.
- Compliance of animal welfare requirements in the pig sector has decreased in 2013 to 59%. This is mainly due to housing insufficiencies for sows and gilts. It is necessary to improve information and compliance in this sector.
- Compliance of animal welfare requirements in the broiler sector is insufficient (34%) due to the fact that the legal requirements are relatively new.
- Compliance of animal welfare requirements in the layer sector were focused in 2013 on a small number of farms that are using a system with (non-adapted) enriched cages.
- Compliance in the animal feed sector is in generally high (> 90%). However, points of attention are general hygiene, cross contamination, labelling, health claims and a correct risk analysis.
- Indications that feed does not comply with the legal requirements are generally due to RASFF alerts, information from inspection services of other EU member states, consumer complaints and company own controls. Non-compliances usually concern excessive levels of contaminants or undesired substances in the feed and incorrect labelling. One example, presence of aflatoxin B1 in maize imported from the Balkan, is remarkable, because it resulted in increased aflatoxin levels in milk for consumption and highlighted the difficulties of tracing large amounts of imported bulk feed to individual farms.
- Non-compliances in the area of animal by-products were found most frequently concerning incorrect or insufficient trade requirements. The introduction of DOCOM in TRACES has not facilitated compliance behaviour for food business operators nor for the competent authority. Approved or registered establishments generally comply well with requirements for approval or registration.
- Enforcement was increased in 38 medium and small slaughterhouses due to previously detected non-compliance concerning faecal contamination of (in particular sheep) carcasses. This resulted in 7 enforcement procedures. At the same time supervision in medium and small slaughterhouses was strengthened as part of an 'improvement plan' for the meat sector.
- A large recall took place of 50,000 tons of horse meat originating from one establishment. The origin of this meat could not be traced due to an incomplete administration. Research by the NVWA Intelligence and Investigation Service showed that 1,100 horses had been illegally slaughtered. The investigation revealed a complicated trading system involving various countries, traders and establishments.
- Inspections in the meat processing establishments were risk-based using a colour coding system to indicate which establishments need a higher inspection frequency. As a result the number of interventions compared to the number of inspections has increased during the last three years: 9% non-compliance in 2011 (278 interventions during 3,039 inspections), 13% in 2012 (269 during 2,016 inspections) and 18% in 2013 (334 during 1,874 inspections).

- Non-compliance concerning the implementation of Regulation (EC) No. 2073/2005 (on microbiological criteria for foodstuffs) in meat processing establishments has been rather high recent years (2011: 42%; 2012: 54%; 2013: 44%). The non-compliances concerned insufficient implementation of the requirements within the HACCP plan, incorrect sampling procedures or a lack of corrective measures.
- The import volume of veterinary goods has been rather stable over the years (with a fluctuation of less than 5%). A monitoring programme was initiated to identify Shiga-toxin producing E. coli (STEC) bacteria in fresh and frozen beef. Recent positive findings in poultry meat triggered authorities to expand the monitoring programme.
- Non-approved (but registered) establishments with a repeatedly poor performance were given the choice to either improve management and hygiene or face legal measures with the aim to close the establishment. Such a procedure is slow and requires a thorough approach. It resulted in the temporary closure of one approved and two non-approved establishments in 2013.
- Chemical analysis of fish and fish products focused on the detection of histamine, residues of chemicals or antibiotics. Imported fish (products) are checked using a risk-based inspection system. Non-compliance was detected with regard to elevated levels of leuco malachite green (in imported fish and in a Dutch trout aquaculture establishment), heavy metals in swordfish and dioxin in eel. The detection and multiplication of *Listeria monocytogenes* in smoked fish requires special attention.
- In comparison with the previous year a higher number of elevated levels of E. coli and lower number of elevated biotoxin levels were detected in the Dutch production areas of live bivalve molluscs.
- Compliance among the dairy establishments with regard to the hygiene requirements was 93%. A similar high percentage was seen following inspections at small scale and farm dairy establishments. Milk sampling did not result in non-compliances regarding microbiological contamination or detection of residues or contaminants.
- Salmonella contamination of eggs is a recurring problem (39 incidences in 2013). The Dutch Control Authority for eggs (NCAE) monitored the correct processing steps of these contaminated eggs.
- In the retail, restaurants and catering sector inspections (a total of 30,220) were focused on those establishments, which have difficulty in complying. Implementation of specific enforcement procedures in the retail, restaurants and catering sector resulted in a total of 10,385 corrective measures (8,059 written warnings, 2,100 fines; 183 warnings to close, 35 actual closures and 8 other measures). The most common non-compliances concern temperature control, hygiene and disinfection and pest control. Furthermore, four different approaches have been implemented to make the inspection system more effective and focused.
- The first approach is dealing with large companies, which operate several outlets. A total of 101 companies are involved with a total of 20,000 outlets. Each year a random number of outlets are inspected (1,478 inspections) and a scoring system is applied (green, orange, red) according to the seriousness of non-compliances found. Corrective measures have to be implemented by the food business operator and the frequency of random inspections is increased according to the colour of the score (increasing from green to orange to red). This approach is working very well and will be extended to include more companies.
- The second approach is to make formal agreements ('convenanten' in Dutch) with large companies: sixteen such agreements have been concluded (some in quite different sectors such as product safety, the feed sector and the meat sector). The company concerned agrees to have a high level of internal quality control and inform the authorities immediately in case the standards are not met. The benefit of such an agreement for the company is that it will be less frequently inspected.
- The third approach is to make use of self control systems. A total of six private control bodies are recognised by the NVWA. Establishments that make use of such control bodies, will be less frequently inspected by the NVWA.
- The fourth approach is to publish inspection results on the internet. Such a procedure started for lunchrooms in 2013 and will be expanded to other establishments in future.
- Fruits and vegetables were analysed for residues of plant protection products as part of the national control plan with very few samples exceeding the harmonised maximum residue levels (98% compliance). On the other hand, many products originating from Asia did not comply with the legal levels. Consequently, imported products were more frequently sampled than Dutch products. Products originating from Thailand, Dominican Republic, India, Egypt, Hong Kong, China and Argentina were most frequently sampled in accordance with the requirements laid down in Regulation (EC) No. 669/2009.
- Rice imports from China were sampled and analysed for the presence of genetically modified organisms that are not allowed to be marketed in the European Union. Of the 96 lots, 5 were not in compliance (which is a much lower percentage than in 2012).
- The number of samples not in compliance during the monitoring for residues of veterinary medicinal products is in 2013 (65) comparable to 2012 (51), but much lower than in 2011 (104).

- A total of 18,209 samples originating from various areas (farm animals, imports, retail, animal feed, complaints) have been analysed for microbiological contamination.
- Following a consumer complaint, an inspector will check the validity on the spot at once. In the area of incorrect labelling, inspectors performed 198 inspections, which constitutes 13% of the regular inspections in this field. In 85 cases the investigation resulted in a corrective measure, which means that 43% of the complaints in this area were justified. Moreover, 26% of all corrective measures in the area of special food and drinks resulted from a consumer complaint.
- Inspections of the labelling of infant formulae and follow-on formulae were performed originating from 15 producers or retailers. Non-compliance was detected in 75% (11 of the 15) of the cases and resulted in corrective measures (fines and/or written warnings).
- Additional attention was given to imported vegetables and fruits, which resulted in the detection of more contaminated lots (191) than in the previous year (108). It concerned mostly citrus fruits imported from various countries and eggplants imported from Surinam.
- Wood packaging materials had to be subjected to an intensive inspection programme in line with measures instigated by the European Commission. As a result a large number of lots (97) were rejected due to incomplete documentation and inspections of 10 lots revealed harmful organisms.
- Imported containers (15) and posted parcels (40) have been inspected for the presence of illegal plant protection products, which resulted in 7 cases of non-compliance. Supervision of imports, internet sales and transshipment will be continued in order to detect these products as early as possible.
- The use of non permitted plant protection products in the sector of ornamental horticulture (especially orchids) resulted in 14 fines out of 26 inspections. Consequently, this sector will be closely supervised.
- Non-compliance in the sector of biological production was detected in 13% of the inspections in 2013, which concerned 15% of the establishments. These figures are higher than in 2012 (10% of inspections concerning 12% of establishments), which is due to a much higher number of certified establishments, intensified inspection procedures using an improved checklist and increased emphasis on inspection quality.

5 Enforcement actions taken in cases of non-compliance

enforcement measures	2009	2010	2011	2012	2013
Registered written warnings	6.621	10.258	8.266	11.279 ^{a)}	13.468
Fines	1.756	2.640	2.216	2.951 ^{b)}	3.322
Withdrawal of approval or authorization	31	6	40	45 ^{c)}	7
Temporary closing down	52	67	14	108 (42) ^{d)}	259 ^{e)}

^{a)} Of which 10,710 were written warnings for non-compliances during inspections and 569 for non-compliances related to samples.

^{b)} Fines given to retail establishments.

^{c)} 4 establishments in the meat sector (slaughterhouse/cutting plant/cold store) and 41 in the retail sector.

^{d)} A total of 108 warnings of closing down were issued, but 42 establishments were actually closed down.

^{e)} The breakdown of this number is as follows: 127 warning of temporary closing down; 15 actual closing down; 76 warnings to disrupt the production process; 41 actual disruptions of the production process.

6 National systems of audit

In accordance with Article 4 of Regulation (EC) No. 882/2004, a number of internal audits to assess effectiveness and appropriateness of official controls were carried out. These internal audits concerned the verification of the accreditation of the laboratory for food and feed safety, the national reference centre, the supervision of fish import and export, the border inspection posts. Additional internal controls were performed to assess supervision of:

- the use of antibiotics in dairy cattle;
- the identification and registration of sheep and goats
- plant protection products;
- corrective measures in slaughterhouses;
- traceability;
- inspection procedures in various sectors;

- the retail, restaurants and catering sector;
- certification procedures.

Furthermore, audits were performed of external organisations such as: GD Animal Health, Kwaliteitskeuring Dierlijke Sector (KDS, which assists in post-mortem inspections), Central Veterinary Institute, plant inspection services, external laboratories and COKZ (which performs the day-to-day inspections in the dairy and egg sector). The details of all these audits can be found in chapter 5.

7 Resources

Following the merger of the three inspection services in 2012, consolidation of the workforce of the NVWA was achieved in 2013 as shown in the table below.

resources 2012	funding (1,000 euro's)	staff	resources 2013	funding (1,000 euro's)	staff (fte)
NVWA	230.000	2.155	NVWA	278.000	2.181
COKZ	7.178	40	COKZ	6.748	42
CPE ^{a)}	-	-	NCAE ^{f)}	1.228	10
NAK	27.000	220	NAK	27.349	197,8
Naktuinbouw	24.675	247	Naktuinbouw	24.650	250
BKD ^{b)}	8.223	87	BKD	8.400 ^{g)}	115 ^{g)}
KCB ^{c)}	11.991	122	KCB	12.147	137
PVIS ^{d)}	8.475	62	PVIS	8.917	41
GD ^{e)}	60.724	427 (375 fte)	GD	57.104	497
SKAL ^{h)}	2.741	31	SKAL	3.146	31

^{a)} As of 1st July 2012 the ministry of Economic Affairs has transferred the legal tasks of Stichting Controlebureau voor Pluimvee, Eieren en Eiproducten (CPE) to COKZ.

^{b)} BKD = Bloembollen Keurings Dienst (= Flower bulbs certification Service).

^{c)} KCB = Kwaliteits Controle Bureau (= Quality Control Bureau).

^{d)} PVIS = Produktschap Vis (= Product Board Fish).

^{e)} GD = Gezondheidsdienst voor Dieren, Deventer (= GD Animal Health).

^{f)} NCAE = Nederlandse Controle Autoriteit Eieren (= Dutch control body for eggs).

^{g)} The figures include the activities for the inspections of propagation material.

^{h)} SKAL = organic inspection body.

8 Actions taken to improve performance of the control authorities

- QLL (quality system livestock logistics) is a private quality system of the animal transport and collection centers' sector. Due to unsatisfactory implementation of the system, the government has decided to discontinue QLL as per 1 January 2014. The consequences of this decision for the NVWA (concerning inspection frequency in this sector, quality control, workload) will be evaluated in 2014.
- In the animal welfare area, more attention should be paid to the transport of poultry to evaluate catching methods, transport times and the difficulties to feed and water the birds during transports, which last longer than 12 hours.
- Accurate controls of GPS data during long animal transports (> 8 hours; poultry excluded) is required to enforce the rules concerning transport duration, accurate routing and the alternation of driving and resting times.
- The rather general requirements concerning loading density and height for the transport of cattle and pigs need to be refined in order to improve enforcement in this sensitive area. Detailed national rules are likely to be adopted in 2014.
- In order to detect and prevent neglect of farm animals, the NVWA uses various methods, such as information and protocols for all professionals entering farms, a 24-hour consumer complaint office and an intensive training program for offending farmers.
- Due to the application of the national Animal Law as of 1 July 2013, it became possible to introduce the application of administrative law in the meat sector next to the much slower criminal law. This improved greatly the possibilities for enforcement procedures. As a result 326 written warnings were issued in 2013 (114 in 2012) and 25 administrative fines were issued out of a total of 35 enforcement procedures.
- Risk-based system inspections were implemented in the meat sector in 2013. As a result establishments with a poor

performance (evaluating general hygiene, HACCP implementation and traceability) were visited more frequently, while establishments with a high ranking score were visited less frequently (resulting in a financial benefit for the food business operators due to lowered retribution fees). The same approach will be initiated for stand alone cutting plants and cold stores.

- Progress was made using a computer software program to initiate a single window trade and transport (SWH&T) in the Netherlands. More steps were taken to develop a State inspection terminal where different government inspection services can examine imported goods at a single location with the aim to clear goods faster and more efficiently (one-stop-shop).
- Enforcement in the area of anabolic substances and prohibited antibiotics is limited due to the current discussion about the ubiquitous occurrence of these substances.
- As a result of the discussion concerning antimicrobial resistance and the prevention of residues of antibiotics in food of animal origin it is mandatory to maintain the inspection and sampling capacity at the current level.
- In 2013 a project was started to award a certification to internet sites called 'trust seal'. The seal will indicate that the food business operator trading in products with medical claims, herbs, spices and novel foods fully complies with the legal requirements and is regularly supervised by the NVWA.
- Measures to reduce the unintended spread (by wind for example) of plant protection products to surface water or other agricultural areas (such as cultivating fruits and vegetables or arable farming) will be a continuous point of attention for the inspectors.
- The number of establishments registered for biological production increased in 2013 from 3,423 to 3,601. The total agricultural surface area used for the production of biological products increased as well.
- During 2013 5 veterinarians ceased to work for the NVWA, while as of 31 December of that year 20 veterinarians had been newly recruited by the authority.

In-house training courses organised in the veterinary field in 2013

training subject	total number of participants	number of days per course
Basic training course for new veterinary inspectors	23	various modules
Refresher course inspection red meat	29	1 day
Refresher course inspection white meat	18	1 day
Refresher course supervision	71	1 day
Refresher course inspection killing without stunning (Regulation 1099/2009)	17	1 day
E-learning concerning Regulation (EC) No. 1099/2009	319	not applicable
Training administrative law (national law on animals)	380 (27 groups)	2 days
Training as animal disease expert (VIC)	6	6 days
Refresher course animal disease expert (VIC)	101	1 day
Refresher course first line animal disease expert (VIC)	95	1 day
Refresher course inspectors at the BIP's	85	1 day
Refresher course inspection fish & fishery products at BIP's	54	1 day
Module observation & reporting	20	3 days
Training in registration of working hours (MSPIN)	65	1 day

Other in-house training courses organised in selected fields in 2013

training subject	total number of participants	number of (half) days per course
Module toy safety for inspectors	11	7 half days
Safe working conditions	121	2 half days
Module pest control	121	4 half days
Basic training course for new veterinary inspectors	23	various modules
Refresher course inspection red meat	29	1 day
Refresher course inspection white meat	18	1 day
Refresher course supervision	71	1 day
Refresher course inspection killing without stunning (Regulation 1099/2009)	17	1 day
E-learning concerning Regulation (EC) No. 1099/2009	319	not applicable
Training administrative law (national law on animals)	380 (27 groups)	2 days
Training as animal disease expert (VIC)	6	6 days
Refresher course animal disease expert (VIC)	101	1 day
Refresher course first line animal disease expert (VIC)	95	1 day
Refresher course inspectors at the BIP's	85	1 day
Refresher course inspection fish & fishery products at BIP's	54	1 day
Module observation & reporting	20	3 days
Training time registration (MSPIN)	65	1 day

9 Actions taken to improve performance of food business operators

Many small and medium establishments are involved in the fish processing sector. It is complicated for such establishments to properly implement a food safety management programme. For this reason the sector started to develop a guide to good practice ('hygiëncode' in Dutch) in 2013 in close collaboration with the NVWA. It is intended to finalise the code and send it for official approval to the ministry by 2014.

10 NVWA Intelligence and Investigation Service

The NVWA Intelligence and Investigation Service has 110 fte investigating complex cases of fraud in all sectors of the NVWA. It has extensive powers and can use coercive measures (equal to police detectives) for intelligence and investigation based on a special Investigative Services Act. In 2013 it was involved in 11 investigations and 10 rapid interventions. It has been very active in the area of food fraud (biologically produced eggs in Germany, horse meat), but also handled for example cases dealing with trade in illegal plant protection products and veterinary medicinal products, fraud in fish quota and fraud with manure. Three strategic analyses were completed in 2013 and another three analyses and an exploration (concerning fraud with EU subsidies) were finalised. More detailed information can be found in chapter 6.

HOOFDSTUK 1: INLEIDING

Op grond van de Europese controleverordening (EG) nr. 882/2004 maakt iedere lidstaat sinds 1 januari 2007 een meerjarig nationaal controleplan (= Multi Annual National Control Plan = MANCP). Over de uitvoering en de resultaten wordt jaarlijks aan de Europese Commissie gerapporteerd middels een jaarverslag zoals dat nu voor u ligt voor het jaar 2013. Het MANCP-jaarverslag beschrijft de officiële controles op de terreinen voedselveiligheid, diergezondheid, dierenwelzijn, diervoeders, fytosanitaire aangelegenheden en biologische productie. In Nederland zijn hierbij de volgende organisaties betrokken:

Het toezicht in het kader van de Verordening (EG) nr. 882/2004:

- de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA);
 - het Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel (COKZ);
 - de Stichting Controlebureau voor Pluimvee, Eieren en Eiproducten (CPE); de controletaken van het CPE zijn per 1 januari 2013 overgegaan naar COKZ en dit onderdeel is hernoemd tot Nederlandse Controle Autoriteit Eieren (NCAE), een onderdeel van COKZ;
 - de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD);
 - het Productschap Vis (PVis); PVis beëindigt haar taken eind 2013. De taken gaan deels over naar de NVWA;
- Het toezicht in het kader van Richtlijn 2000/29/EG wordt in Nederland uitgevoerd door:
 - de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA).
- Het toezicht in het kader van Verordening (EG) nr. 834/2007 wordt in Nederland uitgevoerd door
 - de Stichting Skal.

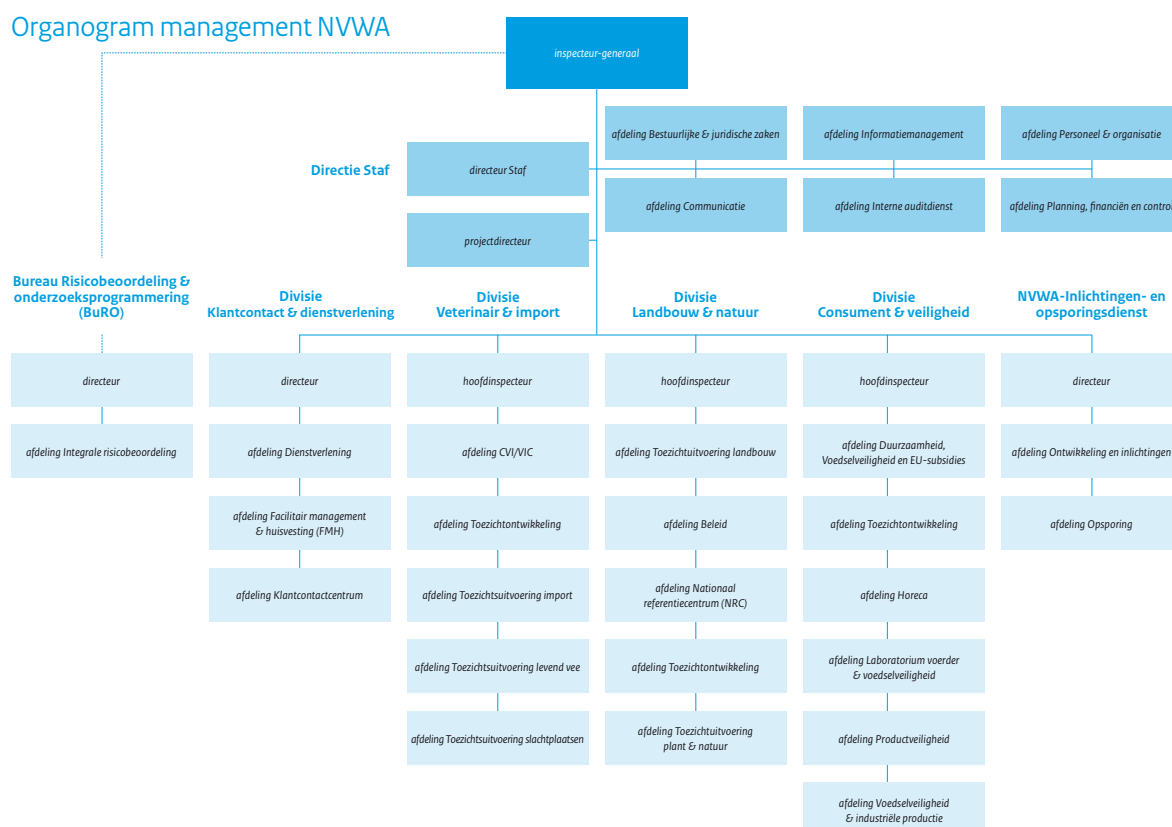
De NVWA coördineert het MANCP. Het eerste MANCP is verstuurd in juli 2007 aan het Food and Veterinary Office (FVO) van de Europese Commissie. Dit is in de jaarverslagen over 2007 en 2008 geactualiseerd. Eind 2011 is een nieuwe versie van het MANCP opgesteld en aangeboden voor de periode 2012-2016. Dit rapport is te vinden op de website van de NVWA.

Hoofdstuk 2 beschrijft enkele belangrijke ontwikkelingen bij de organisaties betrokken bij de uitvoering van de controles. Hoofdstuk 3 gaat in op enkele kerncijfers omtrent de handhaving in de voedselketen. Hoofdstuk 4 bevat de verslagen van de diverse toezichtdomeinen; in totaal 19 verschillende onderwerpen. De laatste 2 hoofdstukken rapporteren de conclusies uit de in 2013 uitgevoerde interne en externe audits (hoofdstuk 5) en de activiteiten van de NVWA-Inlichtingen- en Opsporingsdienst (hoofdstuk 6).

HOOFDSTUK 2: ONTWIKKELINGEN BETROKKEN ORGANISATIES

NVWA

In 2007 werd de beslissing genomen om te fuseren tot één geïntegreerde inspectiedienst bij het toenmalig ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Als voorbereiding op de fusie hebben de Plantenziektenkundige Dienst (PD), de Algemene Inspectiedienst (AID) en de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA) in mei 2010 hun organisaties bijeengebracht in een tijdelijke werkorganisatie. Op 1 januari 2012 was de fusie een feit en werd de naam van de dienst Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). In 2013 is een nieuwe inspecteur-generaal benoemd: dr. ir. Harry Paul. De structuur van de organisatie zag er in 2013 als volgt uit:

In het jaar 2013 had de NVWA een budget van € 266,6 miljoen (114 van het ministerie van Economische Zaken, 74 van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), 17,6 via een eenmalige voorziening en 61 miljoen euro inkomsten derden). Het personeelsbestand bedroeg ongeveer 2.100 fulltime equivalent (fte).

De personen werkzaam in de drie divisies Veterinair & import (V&I), Landbouw & natuur (L&N) en Consument & veiligheid (C&V) zijn grotendeels verantwoordelijk voor de resultaten, die in hoofdstuk 4 worden vermeld.

Het domein Productveiligheid is onderdeel van de divisie C&V, maar vormt geen onderdeel van dit jaarrapport, omdat het niet onder de werkingssfeer van Verordening (EG) No. 882/2004 valt. Productveiligheid heeft binnen de afdeling Toezichtontwikkeling (TO) een team (ongeveer 25 fte) dat zich volledig bezighoudt met productveiligheidszaken en binnen de afdeling Toezichtuitvoering (TU) zijn twee landelijk opererende buitendienstteams (ongeveer 2 x 25 fte) en twee laboratoria in Zwijndrecht en Groningen (waar in totaal 40 fte werken).

De directie Staf is verantwoordelijk voor het beleid, de inrichting en de beheersing van financiën en informatiemanagement en de managementcontrole (controlling en auditing) van de NVWA. Verder signaleert, initieert en adviseert deze directie op het gebied van strategie, communicatie, organisatie, personeel en juridische zaken. De diverse afdelingen van de directie Staf zijn communicatie, informatiemanagement, personeel & organisatie, bestuurlijke & juridische zaken, planning, financiën en control en ten slotte de interne auditdienst (zie hoofdstuk 5 voor de resultaten van deze dienst).

Bureau Risicobeoordeling & onderzoeksprogrammering (BuRO) is bij de Wet onafhankelijke risicobeoordeling VWA (WOR 2006), bevoegd tot het onafhankelijk adviseren van de ministers van VWS en EZ en de IG rondom risico's voor de volks- en diergezondheid. De adviezen betreffen vaak situaties of handelingen, en producten die risicovol zijn en waarvan het risico beperkt zou kunnen worden door maatregelen. Voor de onderbouwing van adviezen laat BuRO onderzoek uitvoeren bij kennisinstellingen zoals het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), RIKILT, Central Veterinary Institute (CVI) en bij universiteiten.

Bij het bureau Risicobeoordeling & onderzoeksprogrammering werken ruim 20 mensen. Een raad van advies (RVA) bewaakt de wetenschappelijke kwaliteit van het advies en de onderbouwing. Hiermee wordt de onafhankelijkheid en objectiviteit van de risicobeoordeling en het integrale advies gewaarborgd. De NVWA maakt haar risicobeoordelingen en adviezen openbaar. Resultaten worden niet in dit verslag vermeld omdat risicobeoordeling niet onder de werkingssfeer van Verordening (EG) nr. 882/2004 valt.

Het verslag van de activiteiten van de NVWA-Inlichtingen- en Opsporingsdienst is in hoofdstuk 6 terug te vinden.

De divisie Klantcontact & Dienstverlening (KCDV) bundelt specifieke taken van het primaire proces (shared services). KCDV vormt de verbinding tussen 'buiten' (bedrijven en burgers) en 'binnen' (divisies) en treedt hierbij op als 'informatiemakelaar'.

Kerntaken van KCDV zijn klantinteractie (ontvangen en in behandeling nemen van vragen, signalen, meldingen en aanvragen via website, telefoon, e-mail, fax en brieven), afgifte van certificaten en overige exportdocumenten, verleningenbeheer, relatiebeheer en beheer bedrijvenbestanden, verwerken van maatregelen en inspecties, gegevensverwerking ten behoeve van het primaire proces, overige administratieve taken ten behoeve van het primaire proces, documentaire informatievoorziening, facilitair management en beleidsontwikkeling hierop, facilitaire ondersteuning op hoofd- en servicekantoren, Fisheries Monitoring Centre (FMC).

Ten slotte heeft de NVWA haar eigen laboratoriumcapaciteit om analyses te verrichten van monsters genomen in het kader van de officiële controles. In de onderstaande tabel staat hoeveel laboratoria er zijn, waar die gevestigd zijn en hoeveel mensen er werken.

laboratorium	aantal fte	NRL ^{a)}	plaats van vestiging
1 voor voedselveiligheid en 2 kleine laboratoria voor Trichinella analyses	130	RIVM ^{b)} Rikilt ^{c)}	Wageningen
1 voor plantgezondheid	50	NVWA ^{d)}	Wageningen
2 voor productveiligheid: (1 voor chemische, microbiologische analyses en 1 voor fysische, mechanische en elektrische analyses)	20 20	FCM ^{e)}	Groningen Zwijndrecht

^{a)} NRL = Nationaal Referentie Laboratorium.

^{b)} NRL voor microbiologie (behalve *Campylobacter*).

^{c)} NRL voor zware metalen, mariene biotoxinen, dioxinen, polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK's), groeibevorderende stoffen, residuen diergeneesmiddelen, diervoeders en genetisch gemodificeerde organismen.

^{d)} NRL voor pesticiden in humaan voedsel en diervoeder.

^{e)} NRL voor FCM = food contact materials = materialen, die met voedsel in contact komen.

Gezondheidsdienst voor Dieren (GD)

De GD is betrokken bij de hele keten van veehouder tot consument en heeft alle expertise in huis voor het opsporen en bestrijden van dierziekten. In het verlengde daarvan ligt het certificeren van veebedrijven en laboratoria. De GD beschikt hiervoor over geavanceerde laboratoria en geautomatiseerde administratiesystemen. In totaal werken er 497 fulltime-medewerkers. GD heeft specialisten in dienst op het gebied van pathologie, microbiologie, virologie, moleculaire

biologie, immunologie, chemie en toxicologie.

De GD is een organisatie, die in de eerste plaats staat voor de verbetering van de diergezondheid en de veiligheid van dierlijke producten. Veterinaire specialisten bieden veehouders en dierenartsen hulp en advies, niet alleen met de bestrijding van infectieziekten, maar ook met aspecten van de veehouderij en dierenwelzijn.

De GD heeft een veterinair diagnostisch laboratorium te Deventer (een van de grootste in Europa) en het lab is door de Nederlandse Raad voor Accreditatie (RvA) sinds 1993 geaccrediteerd op basis van NEN-EN-ISO 17025. GD-Animal Health is ook geaccrediteerd volgens ISO9001 en ILAC (ISO17043).

De afdeling R & D (inclusief epidemiologie en statistiek) voert laboratorium- en veldstudies uit voor overheden, productschappen, particuliere organisaties en integraties, en de farmaceutische industrie.

Bovendien organiseert en implementeert de GD verplichte en vrijwillige uitroeiing en preventieprogramma's voor verschillende ziekten, en het biedt hulp om de voedselkwaliteit en voedselveiligheid (bijvoorbeeld op het gebied van de productie van melk en vleesproducten) te verbeteren. Onder de vrijwillige programma's zijn bijvoorbeeld Infectieuze Bovine Rhinotracheïtis, bovine virusdiarree, de ziekte van Aujeszky, Maedi-Visna en diverse andere infectieuze ziekten. Daarnaast is de GD verantwoordelijk voor het monitoren van ziekten zoals de ziekte van Newcastle, aviaria influenza, brucellose en leukose. Informatie die relevant is voor monitoringsprogramma's wordt verzameld uit het laboratorium en tijdens bedrijfsbezoeken, en verwerkt in expertsystemen en gerapporteerd aan de overheid.

Ten slotte biedt de GD op korte termijn deskundigen voor zowel privaat als openbaar (EU en Nederlandse overheid) gefinancierde projecten in het buitenland. GD biedt internationale cursussen aan op het gebied van pluimvee, runderen en varkensgezondheid in Deventer, of op locatie (in het buitenland).

Productschap Vis

Het Productschap Vis is een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie (PBO), waar organisaties van werkgevers en werknemers samenwerken in een sector. De overheid houdt toezicht en delegeert bepaalde taken aan de productschappen zoals het uitschrijven van verordeningen, die bindend zijn voor de hele sector. Het Productschap Vis wordt geleid door een bestuur, dat wordt gevormd door organisaties van onder andere vissers, viskwekers, veilingen, (detail)handelaren, visverwerkers en de vakbonden. Op 31 december 2013 waren 41 personen in dienst bij het Productschap Vis. Per 1 januari 2014 worden de toezichttaken van het productschap overgedragen aan de NVWA.

Stichting Skal

Stichting Skal is een onafhankelijke organisatie voor het toezicht op de biologische productie in Nederland, gevestigd in Zwolle. De organisatie telt 31 fte.

Nederlandse Algemene Keuringsdienst (NAK)

De NAK is de Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen. Het keuren van zaaizaad en pootgoed is een wettelijke taak. De NAK vervult deze keuringstaak in opdracht en onder toezicht van de minister van Economische Zaken (EZ). Onder verantwoordelijkheid van de NVWA voert de NAK fytosanitaire controles uit.

Naktuinbouw

Stichting Nederlandse Algemene Kwaliteitsdienst Tuinbouw is beter bekend als Naktuinbouw. Naktuinbouw bevordert en bewaakt de kwaliteit van producten, processen en ketens in de tuinbouw. De nadruk ligt op teeltmateriaal, zowel nationaal als internationaal. Naktuinbouw is een zelfstandig bestuursorgaan en staat onder toezicht van het ministerie van Economische Zaken (EZ). Naktuinbouw hanteert in het verplichte keuringssysteem de voorschriften van de Europese richtlijnen voor teeltmateriaal van bloemisterij-, boomkwekerij- en groentegewassen. Deze richtlijnen zijn in de Nederlandse wetgeving verankerd via de Zaaizaad- en plantgoedwet. Naktuinbouw opereert onpartijdig en onafhankelijk. Publieke taken op het gebied van basiskeuringen die bij andere kwaliteits- en/of keuringsdiensten (nationaal en internationaal) zijn ondergebracht worden niet of uitsluitend op basis van samenwerking uitgevoerd.

Naktuinbouw is als enige organisatie in Nederland bevoegd om rassen van groente-, landbouw- en sierteeltgewassen te beoordelen op onderscheidbaarheid, homogeniteit en bestendigheid (DUS-onderzoek) voor registratie en/of kwekersrecht.

Naktuinbouw kent vrijwillige kwaliteitskeuringen. Die vullen de wettelijke keuringen aan of gaan verder dan de wettelijke richtlijnen. Dit geldt bijvoorbeeld voor kwaliteitsbepalingen van teeltmateriaal en onderzoek naar rasidentiteit en raszuiverheid. De opdrachtgevers zijn meestal producenten van teeltmateriaal, zowel individueel als in groepsverband.

Naktuinbouw richt zich daarnaast op kwaliteitsbevordering en bepaalde specialismen, Het gaat om bedrijven uit de hele tuinbouwketen, ook buiten Nederland.

Onder verantwoordelijkheid van de NVWA voert de Naktuinbouw fytosanitaire inspecties uit.

Stichting Bloembollenkeuringsdienst (BKD)

Het ministerie van Economische Zaken (EZ) heeft de BKD aangewezen voor het uitvoeren van de kwaliteitskeuring in alle bloembolgewassen in Nederland (met uitzondering van Freesia en Nerine). De BKD keurt bloembollen op zowel kwaliteits- als quarantaine-aantastingen. Onder verantwoordelijkheid van de NVWA voert de BKD ook fytosanitaire controles uit bij import en export.

Kwaliteits-Controle-Bureau (KCB)

Het Kwaliteits-Controle-Bureau (KCB) is een zelfstandig bestuursorgaan, staat onder toezicht van het ministerie van Economische Zaken en verricht uitsluitend publieke taken.

Op het hoofdkantoor werken circa 35 personen in directie en stafafdelingen. In de buitendienst zijn zo'n 115 medewerkers werkzaam. De controle- en inspectiewerkzaamheden gebeuren vanuit de kantoren in de verschillende rayons.

KCB is een stichting waarvan het bestuur bestaat uit leden die worden benoemd door de brancheorganisaties in de groenten- en fruitsector, de sierteeltsector en het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel (CBL). De benoeming van de voorzitter van het bestuur is goedgekeurd door de minister van EZ.

De belangrijkste taak van het KCB is het uitvoeren van import- en exportinspecties van verse groenten en fruit, snijbloemen en potplanten. Ook controleert het KCB de kwaliteit van de verse groenten en fruit die binnen Nederland wordt verhandeld.

Daarnaast voert het KCB voor de overheid een aantal projecten uit, zoals survey Tuta absoluta in de eindteelt van tomaat en survey Afrikaanse fruitmot in de eindteelt van paprika. De fytosanitaire exportinspectie van de plantaardige producten en de afgifte van fytosanitaire exportcertificaten gebeurt door NVWA-ambtenaren. De Raad voor Accreditatie (RVA) heeft als onafhankelijke organisatie het KCB geaccrediteerd voor de uitvoering van de inspecties.

HOOFDSTUK 3: HANDHAVING VOEDSELKETEN

Inleiding

Dit hoofdstuk gaat in op enkele indicatoren over de handhaving in de voedselketen door de NVWA.

Algemene ontwikkelingen handhaving voedselketen

In 2013 is verder gewerkt aan de ontwikkeling van een meer op risico's gebaseerde handhavingsaanpak van de NVWA.

boetebeschikkingen Warenwet	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Aantal boetebeschikkingen	4.334	3.386	2.664	3.223	2.275	2.951	3.322
Totaal bedrag boetes (*1000 euro)	3.588	3.047	2.903	3.289	2.850	4.013	4.084
Gemiddelde boete	828	900	1.090	1.027	1.253	1.360	1.229

Totaal aantal boetebeschikkingen

wetgeving	aantal	totaal boetebedrag	gemiddeld boetebedrag	betaald boetebedrag
Warenwet	3.322	€ 4.084.040*	€ 1.229*	€ 3.502.141*
Tabakswet	1.881	€ 3.160.080*	€ 1.680*	€ 1.621.250*
Drank- en Horecawet	0	€ 0	€ 0	€ 0
Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden	298	€ 409.369,50	€ 1.374	€ 468.389
Geneesmiddelenwet	11	€ 119.555	€ 10.869	€ 50.130
Gezondheids- en welzijnwet voor dieren	243	€ 394.000	€ 1.621	€ 326.484*
Wet dieren	114	€ 279.000	€ 2.325	€ 174.200*
Totaal	5.869	€ 8.465.044,50	€ 1.436	€ 6.142.594

* inschatting

In totaal werden in 2013 een 5.869 boetebeschikkingen uitgevaardigd (vorig jaar waren dat er 5.652), waarvan 3.322 in het kader van de Warenwet, 1.881 in het kader van de Tabakswet, geen in het kader van de Drank- en Horecawet (omdat de handhaving hiervan is overgeheveld van de NVWA naar de gemeentelijke diensten), 298 in het kader van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden, 11 in het kader van de Geneesmiddelenwet, 243 in het kader van de Gezondheids- en welzijnwet voor dieren en 114 in het kader van de Wet dieren.

Kengetallen en prestatie-indicatoren

De NVWA hanteert een aantal indicatoren om de dienstverlening te beoordelen. Ook wordt jaarlijks onderzoek gedaan naar de naamsbekendheid van de autoriteit onder het publiek en wordt het vertrouwen van het publiek in de voedselveiligheid gemeten.

Klachten over handelen NVWA

Deze indicator meet het aantal ontvangen klachten over de wijze waarop medewerkers van de NVWA hun taken uitvoeren.

klachten handelen NVWA	2009		2010		2011	2012	2013
	aantal	%	aantal	%	aantal	aantal	aantal
Inspecties	54	0,01	18	0			48
Monsteranalyses	26	0,01	5	0			9
Keuringen	112	0,02	22	0	52*	81*	20

* Totaal aantal klachten (geen uitsplitsing was mogelijk in 2011 en 2012).

Snelheid afhandeling verzoeken om informatie en klachten

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling weer van het aantal verzoeken om informatie, klachten en meldingen, die worden ontvangen bij het Klantcontactcentrum van de NVWA. Het Klantcontactcentrum is 24 uur per dag en 7 dagen per week bereikbaar per telefoon en per e-mail. De NVWA heeft inmiddels een grotere bekendheid bij de consument, waardoor deze de weg inmiddels weet te vinden voor het melden van klachten. Het aantal klachten wat betreft roken in horecagelegenheden en openbare ruimtes neemt gestaag af, terwijl het aantal klachten betreffende hygiëne en voedselvergiftiging toeneemt.

ontvangen klachten/verzoeken	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Aantal telefoontjes	18.919	21.592	16.649	16.202	29.883	73.465	52.155
Ontvangen e-mailberichten	8.391	11.828	11.746	11.954	26.097	63.522	50.198
Aantal meldingen	344	330	978	3.408	5.446	4.844	3.569
Aantal klachten, waarvan:	6.828	9.391	11.290	8.252	6.236	9.316	11.161
roken in horeca	794	4.069	6.083	2.635	132	49	55
voedselvergiftiging	643	800	634	590	587	774	918
roken openbare ruimtes	498	727	553	392	396	351	301
hygiëneklachten	474	627	588	671	643	709	1.088
smaak/geur levensmiddelen	471	428	342	329	457	428	410
Percentage gegronde klachten	32%	21%	27%	34%	37%	64%	62%
Percentage afgehandeld binnen 6 weken	n.b.	94%	94%	95%	97%	50%	60%

Naamsbekendheid

Met betrekking tot naamsbekendheid wordt een onderscheid gemaakt tussen spontane naamsbekendheid en geholpen naamsbekendheid. Uit onderstaande tabel blijkt dat de naamsbekendheid wat lager is dan gestreefd.

naamsbekendheid	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Spontaan	15%	16%	16%	17%	20%	41.8%
Geholpen	70%	77%	76%	75%	73%	48.6%

Vorig jaar was de spontane bekendheid 20% en de totale bekendheid 73%, dit jaar was de spontane bekendheid 41,8% en de totale bekendheid 90,4%

Deze hogere score heeft alles te maken met het gebruik van een internetpanel in plaats van het telefonisch onderzoek zoals in voorgaande jaren. Telefonisch marktonderzoek wordt tegenwoordig veel minder gedaan door de lage respons (lagere betrouwbaarheid en hoge kosten om nog een representatieve respons te krijgen). Daarom is dit jaar (met een nieuw onderzoeksbureau) overgestapt op het gebruik van een internetpanel. Dit is 'schriftelijk' en daarvan was al bekend dat dit een trendbreuk zou opleveren. Deze nieuwe meting moet daarom eigenlijk weer worden gezien als een 'o-meting'. Aan de verhoging ten opzichte van vorig jaar moeten we dus geen waarde hechten.

Hoofdstuk 4: Verslagen toezichtdomeinen 2013

4.1 Inleiding

Hoofdstuk 4 bevat de verslagen van de verschillende domeinen in 2013. Per domein wordt ingegaan op:

- toepasselijke wet- en regelgeving;
- omvang controlebestand;
- controleresultaten;
- bevindingen ten aanzien van de naleving;
- belangrijkste conclusies.

Achtereenvolgens komen in de opeenvolgende paragrafen de volgende domeinen aan bod:

- 4.2 Diergezondheid – bewaking en bestrijding
- 4.3 Diergezondheid – preventie (levende dieren en levende producten)
- 4.4 Dierenwelzijn
- 4.5 Diervoeder
- 4.6 Dierlijke bijproducten
- 4.7 Vlees (slachthuizen, uitsnijderijen en koel/vrieshuizen)
- 4.8 Vleesproducten
- 4.9 Import veterinaire producten
- 4.10 Samengestelde producten
- 4.11 Vis, visproducten en aquacultuur
- 4.12 Zuivel, eieren en eiproducten
- 4.13 Horeca en ambachtelijke productie
- 4.14 Weten wat je koopt
- 4.15 Contaminanten, residuen en GGO's in levensmiddelen
- 4.16 Microbiologie (pathogenen, voedselinfecties en zoönosen)
- 4.17 Voeding en gezondheid/bijzondere eet- en drinkwaren
- 4.18 Plantgezondheid
- 4.19 Gewasbescherming
- 4.20 Biologische producten

4.2 Diergezondheid – bewaking en bestrijding

Controlerende instanties: NVWA, GD, NCAE

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2013 onderdeel van de controles was

Nationaal: Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren (GWWD)

EU-wetgeving	
Richtlijn 64/432/EEG	Intracommunautair handelsverkeer in runderen en varkens (tbc, brucellose, leukose)
Richtlijn 82/894/EEG	Melding van dierziekten
Richtlijn 91/68/EEG	Intracommunautair handelsverkeer in schapen en geiten (B melitensis)
Richtlijn 92/65/EEG	Bezemsrichtlijn dieren en levende producten
Richtlijn 92/66/EEG	Bestrijdingsmaatregelen NCD
Richtlijn 92/119/EEG	Algemene bestrijdingsmaatregelen tegen bepaalde dierziekten en specifieke maatregelen tegen vesiculaire varkensziekte
Richtlijn 2000/75/EG	Vaststelling van specifieke bepalingen inzake de bestrijding en uitroeiing van bluetongue
Richtlijn 2001/89/EG	Maatregelen van de gemeenschap ter bestrijding van KVP
Richtlijn 2003/85/EG	Vaststelling van communautaire maatregelen voor de bestrijding van MKZ
Richtlijn 2005/94/EG	Communautaire maatregelen ter bestrijding van AI
Verordening (EG) nr. 999/2001	Vaststelling van voorschriften inzake preventie, bestrijding en uitroeiing van bepaalde overdraagbare spongiforme encephalopathiën

Omvang controlebestand in 2013

type bedrijven	aantal 2012	aantal 2013
Rundveehouderijen	51.119	50.990
Bedrijven met kleine herkauwers	39.195	39.856
Varkensbedrijven incl. hobbybedrijven*	12.104	11.061
Pluimveebedrijven	2.279	2.139

* Het gaat om bedrijven met meer dan 5 varkens (UBN-registratiesysteem maakt geen onderscheid tussen hobbydieren en varkensbedrijven).

Het aantal bedrijven betreft het aantal geregistreerde bedrijven inclusief de bedrijven waar geen dieren aanwezig zijn (zogenoemde o-bedrijven). De database die hiervoor gebruikt zijn: Dierregistraties Dienst Regelingen en Gezondheidsdienst voor Dieren (GD).

Resultaten I&R 2013

resultaten	2012	2013
<i>Inspecties NVWA</i>		
I&R schapen en geiten	1.148	1.242
I&R runderen	1.367	1.279
<i>Maatregelen</i>		
2012: processen-verbaal + overige afdoeningen	497 + 818	
2013: proces verbaal + officiële waarschuwing		69 + 83 (rund) 66 + 183 (schapen/geiten)
2013: overige afdoeningen (blokkade van rundveebedrijven)		309

Het nalevingsgedrag bij I&R runderen is goed. Met ingang van 1 januari 2010 is het elektronisch I&R-systeem voor schapen en geiten ingevoerd, waarbij de gegevens in een centrale database worden opgeslagen. De naleving voor I&R schapen/geiten blijft nog achter bij de naleving van I&R rund. Varkens worden niet op dierniveau, maar per koppel geregistreerd. De laatste jaren is de aandacht voor I&R van paardachtigen toegenomen naar aanleiding van diverse (fraude)onderzoeken.

Verwijzing naar specifieke rapportage

Rapportage op basis van Richtlijn 64/432/EEG.

Rapportage op basis van Richtlijn 91/68/EG.

Halfjaarlijkse AI-monitoring/surveillance.

Jaar rapportage I&R.

Rapportage welzijn bij depopulatie operaties in kader van Verordening (EG) nr. 1099/2009.

Resultaten diergezondheid in 2013

casussoort	totaal casus	aangetoond ^{a)}	positief ^{b)}	negatief	geen actie ^{c)}
Amerikaans vuilbroed	1				1
Aujezsky	3			2	1
Aviaire influenza	125		6	90	29
Bluetongue	52			11	41
Botulisme	2			1	1
Bovine Spongieuze Encephalopathie	1			1	
Brucellose abortus Bang	53			52	1
Brucellose melitensis	24			24	
Brucellose ovis	1			1	
Brucellose suis	108			108	
Chlamydia abortus	7		3	4	
Chlamydia caviae	1			1	
Cysticercose	3	1			2
Dourine	2			2	
Equine herpesvirus	1				1
Equine infectieuze anemie	4			3	1
Equine virale arteritis	1				1
Escheria coli	1				1
Herpes B	4			1	3
Infectieuze haematopoiëtische necrose	1			1	
Klassieke varkenspest	9			8	1
Koi herpes virus	4		4		
Leptospirose	3				3
Leukose	41			40	1
Listeriose	3	1	1		1
Malleus	3			3	
Miltvuur	4	1		3	
Mond-en-klauwzeer	2			1	1
Newcastle disease	3			3	
Oester herpesvirus	1				1
Psittacose humaan	28		22	4	2
Psittacose dier	34		13	15	6
Q-koorts dier	7			7	
Q-koorts tankmelk	14		2	11	1
Q-koorts humaan	4	1		2	1
Rabiës vleermuis	62		4	29	29
Rabiës Zzoogdier	36			24	12
Salmonellose	185	184			1
Schmallenberg	4			1	3
Scrapie (atypisch)	1		1		
Scrapie (klassiek)	4		2		2
Swine vesiculair disease	74			33	41
Toxoplasmose	1		1		

Tsjecho virus	1				1
Tuberculose	165		3	63	99
Tularemie	1		1		
Yersiniose	3	3			
Zoönosen bronopsporing	2				2

^{a)} Aangetoond is de term voor artikel 10 van Verordening (EG) 999/2001: dierziekteverwekkers die niet bestrijdingsplichtig zijn, maar wel verplicht tot kennisgeving door de dierenarts.

^{b)} Positief zijn de uitslagen van bestrijdingsplichtige dierziekten.

^{c)} Op basis van aanvullend onderzoek, klinisch beeld, laboratoriumuitslag, specifieke omstandigheden, et cetera was nadere actie niet noodzakelijk.

Bewaking diergezondheid

In het kader van de bewaking van de diergezondheid heeft de Gezondheidsdienst voor dieren in 2013 onderzoeksprogramma's uitgevoerd op het gebied van :

- Brucellose-onderzoek verwerpers: sinds 1 augustus 1999 heeft Nederland de officiële vrije status voor brucellose. Het door de EU verplichte bewakingsonderzoek dat sindsdien jaarlijks werd uitgevoerd, is per 1 augustus 2004 komen te vervallen. De meldingsplicht van abortusgevallen (verwerperonderzoek) blijft in stand.
- Brucella melitensis onderzoek: Nederland is officieel vrij van Brucella melitensis. De ziekte is in Nederland nog nooit vastgesteld. Om aan te tonen dat in Nederland geen Brucella melitensis voorkomt, vindt jaarlijks een onderzoek plaats van een groot aantal bloedmonsters van schapen en geiten.
- Monitoring wilde zwijnen: jaarlijks wordt een monitoringsonderzoek uitgevoerd bij wilde zwijnen op KVP, MKZ, SVD en ziekte van Aujeszky. Het aantal monsters hangt af van het gebied waar de dieren afgeschoten worden. In Limburg worden alle afgeschoten zwijnen onderzocht, op de Veluwe wordt een representatieve steekproef genomen en in de overige gebieden in Nederland, de zogenoemde o-optie gebieden, worden alle incidenteel afgeschoten dieren onderzocht.

Sinds 1 januari 2009 heeft Nederland op grond van Richtlijn 64/432/EEG de artikel 10 status voor de ziekte van Aujeszky. De bewaking en bestrijding wordt onder verantwoordelijkheid van het ministerie van EZ uitgevoerd door de Productschappen Vee en Vlees (PVV⁵):

- fokbedrijven dienen maandelijks 12 dieren middels bloedmonsters te laten onderzoeken op Aujeszky;
- de overige varkensbedrijven dienen per 4 maanden 3 dieren te laten onderzoeken;
- het onderzoek dient te worden uitgevoerd in hiervoor aangewezen laboratoria.

Aviaire influenza

Sinds 2005 is er een verplichte landelijke serologische monitoring op AI-antistoffen bij pluimveebedrijven als een van de onderdelen op AI-monitoring. De frequenties, minimumleeftijden en aantallen zijn afhankelijk van diersoort/ diertype/ houderijtype.

- vleeskuikens, vleeseenden, opfok vermeerderingsdieren, vermeerderingsdieren, opfoklegdieren en leghennen zonder uitloop: jaarlijks;
- vleeskalkoenen: per productieronde;
- leghennen en andere kippen met uitloop: per kwartaal.

De GD voert een onderzoek uit naar antilichamen, positieve monsters gaan naar het CVI voor bevestiging. Naast het monitoringsprogramma is er ook een early warning programma, daarbij kunnen dierenartsen indien LPAI op de differentiaaldiagnoselijst staat, maar niet de meest waarschijnlijke diagnose is, AI uitsluiten middels het insturen van swabs naar het NRL. Ook de GD stuurt vanuit secties uitsluitingsswabs in voor screening op AI als het sectiebeeld daar aanleiding toe geeft. De GD heeft in 2013 184 inzendingen met uitsluitingsswabs laten onderzoeken. Vanuit de dierenartsenpraktijken en overige organisaties zijn er 137 inzendingen ingestuurd. Van de 6 uitbraken van laagpathogene aviaire influenza (LPAI) zijn er 2 gedetecteerd door uitsluitingsswabs, de overige 4 kwamen via monitoring aan het licht.

⁵ In 2014 zal de NVWA / NVIC de verdenkingen en bestrijding gaan uitvoeren in verband met het opheffen van de productschappen.

De resultaten van bovenstaande programma's staan vermeld in onderstaande tabel.

bewaking 2013	aantal bedrijven	aantal monsters	aantal niet negatief ^{a)}	positief na bevestiging
Brucellose-onderzoek verwerpers	6.978	11.717	23	0
Brucella melitensis	1.340	16.315	18	0
KVP, MKZ, SVD bij wilde zwijnen (serologie)	-	505	0	0
Aujeszky bij wilde zwijnen	-	505	0	0
KVP bij wilde zwijnen (virologisch (PCR))	-	61	0	0
Aujeszky	6.979	10.233	0	0
AI-monitoring serologie	2.381	8.170 (inzendingen) met daarin 165.455 monsters	212 (inzendingen) met daarin 1.718 monsters ^{b)}	H5/H7 16 positieve inzendingen 134 monsters 12 unieke bedrijven ^{c)}

^{a)} Deze term gebruikt het lab als de definitieve uitslag nog niet vaststaat. Dus hier betekent dat het bloed niet negatief reageerde en daarom het rund is overgenomen en geslacht en op kweek gezet. De uitslag van de kweek is uiteindelijk doorslaggevend en was hier van alle runderen negatief.

^{b)} Het betreft niet alleen H5 en H7 maar alle typen.

^{c)} Een aantal bedrijven bleek alleen serologisch positief, maar er kon geen virus worden aangetoond. Uiteindelijk zijn er in totaal maar zes bedrijven viruspositief bevonden.

Incidenten

Enkele bijzonderheden met betrekking tot de dierziektebestrijding in 2013:

Aviaire influenza

In 2013 is er zesmaal een uitbraak met laagpathogene aviaire influenza (LPAI) vastgesteld, alleen op legpluimvee bedrijven met vrije uitloop. Opvallend waren de laatste twee uitbraken die eind november en begin december werden vastgesteld in Groningen. In deze periode was er nog niet eerder een uitbraak met LPAI vastgesteld.

Q-koorts

In 2013 heeft tankmelk onderzoek bij 2 melkgeitenbedrijven een nieuwe besmetting met de Q-koorts bacterie aangetoond. Deze bedrijven waren eerder al eens besmet geweest, maar na een jaar negatieve tankmelk weer vrijgegeven. Waarschijnlijk ligt de oorzaak van de nieuwe besmetting bij het nog aanwezig zijn van oude melkgeiten die ten tijde van de eerste besmetting niet drachtig waren en daardoor niet zijn geruimd.

De derde besmetting is vastgesteld bij schapen van een hobbyhouder. De schapen zijn onderzocht in het kader van bronopsporing van een humane patiënt.

Rabiës

In vergelijking met voorgaande jaren is het aantal verdenkingen en onderzoeken van rabiës bij vleermuizen aanzienlijk gedaald. Gezien de verwaarloosbare risico's, is in afstemming met het CVI en het RIVM, besloten om met ingang van 1 januari 2013 alleen nog vleermuizen in onderzoek te nemen waarbij er risicovol contact is geweest met een persoon. Vleermuizen die door de hond of de kat zijn gevangen komen niet meer voor onderzoek in aanmerking.

Tuberculose

Het overgrote merendeel van verdenkingen en de 3 TBC-uitbraken hebben betrekking op contactdieren die afkomstig waren van besmette rundveebedrijven uit België en Duitsland.

Salmonellose

Medio 2012 meldde de Gezondheidsdienst voor Dieren dat zij een toename zagen in het aantal Salmonellabesmettingen bij vleeskalverbedrijven. Humaan was er geen stijging van het aantal Salmonellagevallen geconstateerd, maar de toename bij de vleeskalveren gaf toch aanleiding om dit goed te monitoren. Deze monitoring heeft ook in 2013 plaatsgevonden en verklaart het hoge aantal Salmonellagevallen in het overzicht. Bij het vaststellen van een besmetting werd contact opgenomen met de veehouder en adviseerden met betrekking tot de hygiëne gegeven.

I&R

In 2013 is voldaan aan het voorgeschreven controlepercentage van 3% voor zowel rundveebedrijven als schapen- en geitenbedrijven⁶.

Ten algemene is de naleving en het meldgedrag bij rundveehouders beter dan bij schapen- en geitenhouders. Ook bij verzamelcentra en slachthuizen worden nog met regelmaat afwijkingen aangetroffen met betrekking tot het meldgedrag.

De laatste jaren is de aandacht voor I&R paardachtigen toegenomen, en zijn ook de controles geïntensiveerd, mede naar aanleiding van diverse (fraude)onderzoeken naar paardenpaspoorten en de bestemming van paardenvlees.

Opleiding dierziekten bestrijdingsorganisatie

In 2013 zijn de volgende opleidingen, trainingen en oefeningen georganiseerd en gehouden ten behoeve van de dierziektenbestrijdingsorganisatie:

- Er zijn 2 e-learningmodules ontwikkeld voor de dierziektedeskundigen. Iedere module bestaat uit 20 vragen. De onderwerpen die zijn behandeld in de modules zijn:
 - Emerging zoonosis deel 1;
 - Emerging zoonosis deel 2.
- Voor de nieuwe dierziektedeskundigen is een basisopleiding georganiseerd. In deze basisopleiding van 2 dagen zijn de taken en rollen aan bod gekomen en is aandacht besteed aan de benodigde kennis, vaardigheden en gedrag. Tevens zijn er 2 dagen bij het CVI georganiseerd om de kennis over de meest voorkomende besmettelijke bestrijdingsplichtige dierziekten over te brengen.
- Er is een oefening georganiseerd voor de frontteamleden met het oog op aviaire influenza. Hierbij is het correct dragen van persoonlijke beschermingsmiddelen aan de orde geweest en het elkaar aanspreken daarop. Voorts is geoefend met volgelaatmaskers. Tot slot is aandacht besteed aan de 'lessons learned' van eerdere uitbraken.
- Voor de dierziektedeskundigen zijn er 2 bijscholingsdagen georganiseerd, een dag over bestrijding van AI en een dag over one health in samenwerking met de Gemeentelijke of Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst (GGD).
- Voor de hygiënisten die onderdeel uitmaken van het frontteam is een jaarlijkse lesdag georganiseerd met betrekking tot de bedrijfshulpverlening.
- Met de afdelingshoofden die tijdens crises werkzaam zijn op het Regionaal Coördinatiecentrum zijn de taken en rollen gerepeteerd en zijn de organisatieveranderingen doorgesproken.

Risk assessments

In 2013 zijn de volgende risk assessments (RA) opgemaakt naar aanleiding van dierziekte uitbraken in andere landen:

dierziekte	land	aantal RA
LPAI	Duitsland	3
HPAI ^{a)}	Italië	2
HPAI	Denemarken	1
SenG pox ^{b)}	Bulgarije	2
SenG pox	Griekenland	1
ASF ^{c)}	Wit-Rusland	1
MKZ ^{d)}	Rusland	1

^{a)} HPAI = hoog pathogene aviaire influenza.

^{b)} S en G pox = schapen en geiten pokken.

^{c)} ASF = Afrikaanse varkenspest (African swine fever).

^{d)} MKZ = mond-en-klauwzeer.

⁶ Volgens Verordening (EG) Nr. 1082/2003 voor runderen en Verordening (EG) Nr. 1505/2006 voor schapen en geiten.

Conclusies

- **(LP)AI:** de laatste jaren zijn er elk jaar LPAl-uitbraken geweest. In 2013 zijn 6 commerciële pluimveehouderijen getroffen door LPAl. Alle 6 bedrijven waren pluimveebedrijven met buitenuitloop waarvan 4 biologisch. In totaal zijn er zo'n 145.000 dieren gedood op deze bedrijven (nadere details in rapportage op basis van Verordening (EG) nr. 1099/2009). Het probleem blijft zich dus herhalen net als in het buitenland.
- **BSE:** In 2013 was er geen enkel geval van BSE. Dit is een verdere onderbouwing van de conclusie dat de maatregelen tegen BSE die eind jaren '90 zijn ingevoerd effectief blijken te zijn. De Wereldorganisatie voor diergezondheid (OIE) heeft de 'vrijstatus' aan Nederland verleend⁷.
- **Schmallenberg-virus:** er hebben zich geen nieuwe positieve gevallen van Schmallenberg meer voorgedaan.
- **Tuberculose:** in 2013 zijn in Nederland 3 runderen aangetroffen met TBC. Het betrof in alle gevallen geïmporteerde dieren. Elders in Europa worden ook meer uitbraken gezien. Dit is een zorgelijke ontwikkeling in aanmerking nemend dat er veel runderverplaatsingen binnen Europa plaatsvinden en de ziekte zich lange tijd subklinisch maar wel infectieus kan manifesteren. Er wordt nagedacht over eventuele preventieve oplossingen.

⁷ Sinds het akkoord in mei 2013 van resolutie nr. 20 op de 81st General Session van OIE Paris waar de 'negligible BSE risk status' is verleend volgens chapter 11.5 van de Terrestrial Code OIE (=Organisation Mondiale de la Santé Animale).

4.3 Diergezondheid – preventie (levende dieren en levende producten)

Controlerende instantie: NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2013 basis van de controles was

Nationaal: Gezondheids- en welzijnswet voor dieren

EU-richtlijnen en -rerordeningen	
Richtlijn 90/425/EEG	handelsrichtlijn dieren en producten
Richtlijn 64/432/EEG	handelsverkeer rund en varken
Richtlijn 2009/156/EG	invoer en handelsverkeer paarden
Richtlijn 90/427/EEG	intraverkeer paarden
Richtlijn 2009/158/EG	handelsverkeer pluimvee en broedeieren
Richtlijn 91/68/EEG	handelsverkeer schapen en geiten
Richtlijn 92/65/EEG	bezemrichtlijn
Richtlijn 88/407/EEG	rundersperma
Richtlijn 90/429/EEG	varkenssperma
Richtlijn 89/556/EEG	runderembryo's
Richtlijn 92/102/EEG	I&R dieren
Richtlijn 2006/88/EG	aquacultuurdieren en producten daarvan
Verordening (EG) nr. 1760/2000	I&R rund
Verordening (EG) nr. 21/2004	I&R schapen en geiten
Verordening (EG) nr. 504/2008	I&R paard
Verordening (EG) nr. 318/2007	vogelquarantaine
Verordening (EG) nr. 1255/1997	controleposten
Verordening (EG) nr. 1739/2005	circusdieren
Verordening (EG) nr. 998/2003	niet-commerciële verkeer gezelschapsdieren

Omvang controlebestand in 2013

type bedrijf	aantal per 31-12-2013
Erkende verzamelcentra (VC), waarvan erkend als:	80
• verzamelcentrum varken	20
• verzamelcentrum rund	66
• verzamelcentrum schaap/geit	28
Wasplaatsen (erkend)	167
Wasplaatsen (aangewezen, pluimvee)	19
Wasplaatsen (eenvoudig en vergunninghouder)	141
Sperma wincentra (SWC) rund	8
Sperma wincentra varken	21
Sperma wincentra paard	16
Sperma wincentra schaap/geit	1
Quarantaine voor SWC varken/rund/schaap/geit	25
Rundersperma opslagcentra	11
Paardensperma opslagcentra	1
Embryo(productie)teams rund	7
Embryoteams paard	3
Runderembryo opslagcentra	2
Erkende instellingen 92/65	21
Vogel quarantaine stations	4

Erkende pluimveebedrijven, waarvan erkend als:	688
• broederij	42
• exportstation broedeieren	6
• opfokbedrijf	318
• fokbedrijf	39
• vermeerderingsbedrijf	283
Controleposten	4
Geregistreerd circus	4
Erkende handelaren vee	432
Geregistreerde handelaren overige diersoorten	84
Erkende aquacultuur productiebedrijven (viskwekerijen)	63
Erkende aquacultuur productiebedrijven (weekdieren)	143
Geregistreerde Put en Take visbedrijven	54

resultaten 2013	aantal
Inspecties preventie totaal (ex exportcertificering), in bezoekfrequentie:	7.340
inspecties verzamelcentra	159
inspecties aanvullend verzamelcentra	155
inspecties erkende wasplaatsen (audit en periodieke toetsing)	560
inspecties aangewezen wasplaatsen (uitsluitend periodieke toetsingen)	105
inspecties eenvoudige wasplaatsen en vergunninghouders (uitsluitend audit)	127
inspecties spermawincentra rund	16
inspecties spermawincentra varken	40
inspecties spermawincentra paard	32
inspecties spermawincentra schaa/geit	1
inspecties quarantaines (gekoppeld aan SWC)	48
inspecties rundersperma opslagcentra	22
inspecties paardensperma opslagcentra	0
inspecties embryo(productie)teams rund	7
inspecties embryoteams paard	2
runderembryo opslagcentra	0
inspecties erkende instellingen 92/65	20
inspecties vogelquarantaine stations	3
inspecties erkende pluimveebedrijven	700
inspectie controleposten	8
inspectie registratiecircus	16
inspecties erkende handelaren	0
bestemmingscontroles	5.264
inspecties aquacultuur productiebedrijven (viskwekerijen)	35
inspecties aquacultuur productiebedrijven (weekdieren)	0
inspecties 'put and take'-visbedrijven	4
inspecties preventieregeling (landelijk team)*	16
Keuringen (exportcertificering, in uren):	72.709

* De inspecties (controles) van het landelijk team (combinatie van een V&I dierenarts en een L&N inspecteur) omvatten werkzaamheden op divers gebied, waaronder preventiecontroles. Het grootste deel van de preventiecontroles, vooral op verzamelcentra, wordt niet door het landelijk team uitgevoerd maar door teams die met name gericht zijn op welzijnscontroles, maar zij handhaven ook op preventieafwijkingen als zij dit tegenkomen. De rapportage van deze inspecties is te vinden in hoofdstuk 4.4 (Dierenwelzijn). In 2013 heeft het landelijk team in totaal 801 zelfstandige inspecties verricht, waarvan 16 op het gebied van preventie, en daarnaast heeft dit team nog in 709 gevallen bijstand geleverd bij inspecties van andere teams.

Resultaten preventie

Evenals vorig jaar heeft aandacht voor de handhaving centraal gestaan om op die manier een bijdrage te leveren aan het voorkomen van de insleep en verspreiding van dierziekten. De afgelopen jaren is ingezet op kwaliteitsverbetering en aanscherping van het toezicht.

- Naast inspecties op erkende wasplaatsen (zelfstandige wasplaatsen, verzamelcentra en grote slachthuizen) voert de NVWA ook inspecties uit op eenvoudige en geregistreerde wasplaatsen bij slachthuizen met geringe slachtcapaciteit. De inspecties op de slachthuizen lopen enigszins achter bij de rest.
- Spermawincentra en quarantainestations (rund en varken) kennen een hoog nalevingsniveau. Door het opheffen van de productschappen is in 2013 een nieuwe Regeling paardensperma opgesteld die in 2015 van kracht wordt en waarin de paardenspermawincentra die uitsluitend voor de nationale markt werken opgenomen zijn. Deze nationale centra vallen dan onder toezicht van de NVWA in plaats van de Productschappen voor Vee en Vlees.
- Er is in 2013 vanwege de bezuinigingstaakstelling geen capaciteit ingezet om controles uit te voeren op de registers van handelaren.
- Er is in 2013 een start gemaakt met de risicoinventarisatie van de viskwekerijen. Op basis van de uitkomsten zullen er per bedrijf inspectiefrequenties vastgesteld worden. Daarnaast heeft in 2013 een controle op onder andere het gebruik van diergeneesmiddelen, op de omgang met dierlijke bijproducten (kadavers) en op de gebruikte diervoeders plaatsgevonden. Er zijn hierbij weinig afwijkingen gevonden. In een gering aantal voeders is herkauwermateriaal aangetroffen of de niet nader omschreven grondstof hemoglobine. Niet altijd worden (ingevroren) kadavers binnen de wettelijke termijn van 14 dagen opgehaald. Over dit laatste punt zal mogelijk de minimale ophaaltermijn omhoog gebracht worden naar 4 weken, omdat het aantal kadavers op de bedrijven uitermate gering is en de kadavers in de regel ingevroren bewaard worden.
- Met betrekking tot de aquacultuurproductiebedrijven met weekdieren, vinden geen inspecties plaats op basis van Richtlijn 2006/88/EG. Wel worden deze bedrijven bezocht en gecontroleerd op basis van de Hygiëneverordeningen. Hiervoor is de divisie C&V verantwoordelijk en de rapportages vinden daar plaats.
- De NVWA versterkt de handhaving op het gebied van de exportcertificering en heeft hiertoe in 2012 een specifiek interventiebeleid exportcertificering ontwikkeld, dat in 2013 in werking is getreden. Dit specifieke interventiebeleid heeft betrekking op de eisen uit de EU-handelsrichtlijnen (nationaal: Regeling handel levende dieren en levende producten). Het doel hierbij is de buitenlandse klachten verder af te laten nemen. De verscherpte handhaving bij exportcertificering heeft in 2013 onder andere geleid tot acties bij schapen- en geitenexporten. Fokdieren worden hierbij geëxporteerd als slacht- of mestschapen of -geiten. Voor deze laatste categorieën zijn de exporteisen veel lichter dan voor fokdieren. In samenwerking met de Belgische en Luxemburgse autoriteiten zijn zo enkele transporten naar Bulgarije en Luxemburg onderschept.
- In 2013 is fors geïnvesteerd in de aanschaf van meer dan 80 readers in combinatie met opleiding en de ontwikkeling van een module om I&R-gegevens van schapen en geiten direct in de databank van de Dienst Regelingen te kunnen controleren. Met name dierenartsen op verzamelcentra maken hier gebruik van. Met deze toename van databankcontroles op de verzamelcentra nemen de gevonden I&R-afwijkingen op de verzamelcentra af (met betrekking tot registratie, dierverplaatsingen en de 21-dagenregels⁸).
- Er is in 2013 een project 'inventarisatie naleving I&R wet- en regelgeving bij schapen' bij een aantal slachthuizen uitgevoerd. Aanleiding voor deze inventarisatie waren twijfels over betrouwbaarheid van de voedselketeninformatie (VKI). De VKI kan nooit juist zijn indien de identificatie van het dier niet correct is. Door de lange periode tussen aangekondigde en daadwerkelijke acties waren veel van de verwachte problemen rond I&R opgelost. Uiteindelijk waren er geen dieren zonder oormerken en bij 5% van de gecontroleerde dieren was de registratie in de I&R-database niet volledig. Van deze onvolledig geregistreerde dieren was 37% afkomstig van een verzamelcentrum. Bij slechts 1 slachterij was herstel binnen 3 werkdagen in het I&R-systeem niet mogelijk en zijn er dieren ter destructie afgevoerd. Op basis van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat de naleving van de I&R-regeling schapen goed is.
- Met betrekking tot de I&R van paardachtigen blijft fraude met paardenpaspoorten een aandachtspunt. Naast extra opleiding over de regels omtrent paardenpaspoorten is in samenwerking met het Productschap Vee en Vlees een specifieke handhavingstabel als hulpmiddel bij de controle van paardenpaspoorten opgesteld voor alle inspecteurs van de NVWA.

⁸ De 21-dagenregels zijn opgenomen in Richtlijn 91/68/EEG inzake veterinaire rechtelijke voorschriften voor het intracommunautaire handelsverkeer in schapen en geiten. Hier worden de voorwaarden beschreven waaraan voldaan moet worden met betrekking tot de aan- en afvoer van schapen en geiten op primaire veehouderijbedrijven alvorens schapen of geiten vanaf deze bedrijven in het intracommunautaire handelsverkeer gebracht mogen worden.

- QLL (quality system livestock logistics)⁹ is sinds haar start meerdere keren onderzocht en er bleken steeds verbeteringen nodig om tekortkomingen op te heffen. De staatssecretaris heeft medio 2013 besloten om de toezichtfaciliteiten die zijn verleend aan QLL in te trekken per 1 januari 2014. Heroverweging kon plaatsvinden indien het door QLL opgestelde verbeterplan (systeem van risicogerichte controles) volledig ten uitvoer werd gebracht en de tekortkomingen opgelost zouden zijn. De NVWA heeft medio 2013 een plan van aanpak opgesteld om te toetsen of QLL aan de gestelde eisen kon voldoen. Daartoe heeft een korte audit op het aangepaste handboek plaatsgevonden en is getoetst op de resultaten van deze aanpassingen. Dat wil zeggen dat de onderdelen met het grootste afbreukrisico onderzocht zijn, dus de stalkeuring van varkens met en zonder wagen, de verzamelslagen (schapen/geiten en kalveren) en de lange transporten van varkens. Ondanks verbeteringen is QLL er niet in geslaagd het systeem voldoende te borgen. Het besluit van de staatssecretaris is door omstandigheden enige tijd uitgesteld maar is in februari 2014 gevallen, waarbij de erkenning van het systeem volledig is ingetrokken.
- December 2013 is door het MT-V&I een visiedocument opgesteld met als te bereiken doel het inrichten van risicogericht en slagvaardig toezicht, waardoor tegen zo min mogelijke kosten een zo hoog mogelijke naleving wordt bereikt. Het traject zal van 2014 tot 2017 gaan lopen.

In 2013 zijn in totaal 105 maatregelen opgelegd in het kader van preventie (zie onderstaande tabel). Dit is bijna een verdubbeling ten opzichte van 2012. Dit betekent weliswaar een verbetering van de handhavingbereidheid, maar de aandacht zal nog verder opgevoerd moeten worden komend jaar, zeker als de overheid weer volledig het toezicht op zich neemt na de intrekking van de erkenning van het kwaliteitssysteem QLL.

handhaving in kader preventie dierlijke sector 2013	aantal
Mededeling verzamelcentrum	1
Schriftelijke waarschuwing verzamelcentrum	13
Voornemen LOD* verzamelcentrum	14
Opleggen LOD verzamelcentrum	2
Bestuurlijke boete verzamelcentrum	4
Schriftelijke waarschuwing slachthuis	11
Voornemen LOD slachthuis	5
Opleggen LOD slachthuis	2
Verbeuren LOD slachthuis	2
Bestuurlijke boete slachthuis	3
Schriftelijke waarschuwing vervoerder	15
Voornemen LOD vervoerder	1
Opleggen LOD vervoerder	2
Bestuurlijke boete vervoerder	28
Voornemen LOD kuikenbroederij	1
Mededeling veehouder	1
Totaal	105

* LOD = last onder dwangsom.

Incidenten

De incidenten die in 2013 gemeld zijn in het kader van preventie betreffen overwegend zaken in relatie tot paarden. Dit betreft met name het verwerken van paarden in partijen rundvlees. Naast economische fraude is hierbij ook niet meer duidelijk of het om gekeurd paardenvlees gaat. Overigens staat de voedselveiligheid van paardenvlees in algemeenheid ter discussie. Door het feit dat paardenpaspoorten fraudegevoelig zijn kan het voorkomen dat er residuen in het paardenvlees zitten die niet staan vermeld in het paspoort. Als gevolg hiervan is het dan mogelijk dat op basis van onjuiste gegevens een onjuiste keuringsbeslissing kan zijn genomen. Er worden door handelaren diverse methoden gebruikt om te frauderen, zoals hergebruik van paspoorten van reeds dode paarden; het toevoegen van een nieuw blad in een oud paspoort; of een samenstelling van twee paspoorten. Dit kan zeer secuur zijn gedaan, maar soms is het ook heel duidelijk dat er verschillende lettertypes op een pagina worden gebruikt.

⁹ QLL is het private kwaliteitssysteem van zowel de transport- als verzamelsector. Deelnemers aan dit systeem verplichten zich door deelname tot naleving van de huidige regelgeving op het gebied van transport en preventie. De eigen controle op de naleving vindt plaats door drie certificerende instanties in opdracht van QLL. De overheid biedt een aantal financiële (tijd- en planningwinst) en administratieve voordelen voor de deelnemers.

Conclusies

Er zit een duidelijk stijgende lijn in de handhaving op het gebied van preventie, alhoewel de handhavingsacties op het gebied van preventie nog steeds achterblijven bij de acties op het gebied van welzijn. De politieke belangstelling voor welzijn is ook duidelijk groter dan voor preventie.

De I&R van paardachtigen is een bron van zorg omdat fraude met de paardenpaspoorten leidt tot voedselveiligheidskwesties. Dit zal in 2014 aanpassing van Brusselse I&R-regelgeving voor paarden tot gevolg hebben.

De kwaliteit van het kwaliteitssysteem QLL blijkt eind 2013 onvoldoende om het systeem te borgen en dit heeft met enige vertraging in februari 2014 geleid tot volledige intrekking van de erkenning van het systeem en de daaraan gekoppelde toezichtmodaliteiten. De gevolgen hiervan voor de NVWA (capaciteit, werkdruk, kwaliteit eigen toezicht NVWA, eventuele mogelijkheden voor nieuwe kwaliteitssystemen onder nieuwe voorwaarden) zullen in de loop van 2014 duidelijk worden.

4.4 Dierenwelzijn

Controlerende instantie: NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2013 onderdeel van de controles was

Nationaal:

Gezondheids en Welzijnswet voor dieren (Gwwd)

Besluit doden van dieren

Besluit ritueel slachten

Varkensbesluit

Vleeskuikenbesluit 2010

Kalverenbesluit

Legkippenbesluit 2003

Besluit welzijn productiedieren

Regeling doden van dieren

Regeling dierenvervoer 2007

Regeling vleeskuikens

Regeling Bestuurlijke Boetes Gwwd

Beleidsregels dierenwelzijn 2009

Europese regelgeving:

EU-verordeningen, -richtlijnen en- beschikkingen

Verordening (EG) nr. 1/2005	Welzijn tijdens Transport van dieren
Verordening (EG) nr. 1099/2009	Bescherming van dieren bij het doden
Richtlijn 93/119/EEG	Bescherming bij doden van dieren
Richtlijn 98/58/EG	Bescherming van voor landbouwdoeleinden gehouden dieren
Richtlijn 1999/74/EG	Minimum normen voor de bescherming van legkippen
Richtlijn 2007/43/EG	Minimum voorschriften voor de bescherming van vleeskuikens
Richtlijn 2008/119/EG	Minimum normen ter bescherming van kalveren
Richtlijn 2008/120/EG	Minimum normen ter bescherming van varkens
Verordening (EG) nr. 853/2004	Hygiëneverordening levensmiddelen van dierlijke oorsprong

Omvang controlebestand in 2013

Type bedrijven	aantal
Veetransporteurs kort transport	1.337
Veetransporteurs lang transport	229
Grote slachthuizen (actief) hoefdieren permanent toezicht	20
Kleine/middelgrote slachthuizen hoefdieren	176
Pluimveeslachthuizen (actief)	24
Productieplaatsen varkens	5.530
Productieplaatsen legkippen	1021
Productieplaatsen vleeskuikens	649
Productieplaatsen kalveren	1.780

Resultaten 2011		Aantal
Geïnspecteerde reisjournaals diertransport		7.878
Aantal met een dusdanige tekortkoming dat een interventie werd opgelegd		165
Totaal aantal maatregelen in relatie tot welzijn diertransport		588
• schriftelijke waarschuwing		288
• bestuurlijke boete		181
• voornemen en opleggen last onder dwangsom		67
• verbeuren last onder dwangsom		6
• tijdelijke schorsing		0
• proces-verbaal		0
• notificatie naar een buitenlandse competente autoriteit in verband met overtreding begaan door buitenlandse vervoerder		46

Geïnspecteerde productieplaatsen varkens	788
% productieplaatsen met tekortkoming	41%
Geïnspecteerde productieplaatsen legkippen	5
% productieplaatsen met tekortkoming	-*
Geïnspecteerde productieplaatsen vleeskuikens	166
% productieplaatsen met tekortkoming	66%
Geïnspecteerde productieplaatsen kalveren	163
% productieplaatsen met tekortkoming	22%

* in 2013 is een te klein aantal inspecties (5) uitgevoerd om een betrouwbare conclusie te trekken over de naleving van de regels voor de bescherming van het welzijn van legkippen.

Verwijzing naar specifieke rapportage (bijvoorbeeld nationale plannen en dergelijke)

- Jaarlijkse rapportage in kader van artikel 27 van Verordening (EG) nr. 1/2005.
- Jaarlijkse rapportage aan de Europese Commissie als bedoeld in Beschikking 2006/778/EG over de inspecties van productieplaatsen waar bepaalde dieren voor landbouwdoeleinden worden gehouden.

welzijn vervoer	aantal inspecties	aantal niet conform	% niet conform
Tijdens wegtransport	1.990	347	17
Slachthuis	284	87	30
Verzamelcentra	88	31	35
Primair bedrijf	181	74	41
Totaal	2.362	465	20

Resultaten dierenwelzijn tijdens transport

- De naleving bij diertransporten blijft ten algemene een zorgpunt. Het percentage non-conformiteiten is toegenomen van 16% in 2012 naar 20% in 2013. Dit is deels het gevolg van meer risicogerichte controles. Risicogerichte inspecties vergroten de efficiëntie in het toezicht en dragen bij om de controles effectiever uit te voeren.
- In 2013 zijn er bij wegcontroles 1.990 transporten van dieren gecontroleerd. In 347 gevallen werd een overtreding geconstateerd. Dit is een stijging van ruim 71 non-conformiteiten ten opzichte van vorig jaar. Toen werden er 1.852 wegcontroles verricht.
- De opvallendste stijging van geconstateerde non-conformiteiten is bij de controles op het slachthuis; dit percentage is bijna verdubbeld van 17% naar 30%. Dit is voornamelijk te wijten aan effectievere handhaving van de inspecteurs op het slachthuis.
- Het project Import kalveren was een van de landelijke projecten waarbij op basis van een risicoanalyse, controles werden uitgevoerd. Tijdens deze controles is een niet-nalevingspercentage van 38% gemeten. Deze sector zal ook in 2014 de nodige aandacht krijgen.
- Er is een aantal controles uitgevoerd die te maken hadden met de voorwaarden van het bestaande kwaliteitssysteem QLL¹⁰. Hier is een afwijkingpercentage van 45% vastgesteld.

¹⁰ Zie ook hoofdstuk 4.3 Diergezondheid – Preventie (Levende dieren en levende producten)

- In 2013 is extra aandacht geweest voor het vervoer van pluimvee. Hierbij is een niet naleving van 36% naar voren gekomen. In 2014 zal hier nog risicogerichter aandacht voor zijn (risicogroepen en analyse van administratieve systemen).
- Tijdens de actieweek gericht op varkenstransporten in mei/juni 2013 zijn 34 lange transporten van varkens gecontroleerd over het gehele traject van aanvraag keuring tot en met de controle van de teruggezonden reisjournaals. In de fase van aanvraag tot laden van de dieren werden enkel geringe overtredingen vastgesteld, zoals andere vertrektijd, onvolledige documenten, niet goed werkende drinkinstallaties. De controle van de reisjournaals leverde 3 maal een overschrijding van de maximale reistijd op, waarvoor boeterapporten zijn opgemaakt. Andere administratieve afwijkingen waren van dien aard, dat er geen maatregel is opgelegd. Door een buitenlandse autoriteit werd gemeld dat een transport was overbeladen, waarvoor een boete is opgelegd.
- In 2013 is het project 'Vervoer pluimveeketen 2013' uitgevoerd. De doelstellingen van het project waren:
 - 1) de vervoerketen van pluimvee in beeld brengen;
 - 2) knelpunten met betrekking tot het toezicht op de vervoersketen van pluimvee signaleren en;
 - 3) aanbevelingen doen voor effectievere controles en handhaving.
 Hierover wordt in 2014 gerapporteerd.
- Interventie Bureau Dier (IBD) zette de werkzaamheden voort in 2013 om een geïntegreerde aanpak van overtreders te faciliteren. Naar aanleiding van in totaal 7.878 reisjournaalcontroles heeft IBD 288 schriftelijke waarschuwingen verstuurd en 181 boeterapporten doorgeleid naar team Bestuurlijke maatregelen.

De ingevoerde werkwijze om GPS-gegevens van transporten > 21 uur op te vragen hebben een duidelijke verbetering in de naleving van de regelgeving tot gevolg gehad. Er zijn ruim 2.800 journaals gecontroleerd, wat aanleiding gaf tot het opmaken van 582 keer opvragen van GPS-data. Een totaal van 43 geconstateerde overtredingen hebben geleid tot het opmaken van 25 boeterapporten. Ondanks deze succesvolle aanpak wordt in 2014 overgeschakeld naar een risicogebaseerde opvraag van GPS-gegevens van alle transporten boven 8 uur en zal er niet meer geselecteerd worden op transporten >21 uur. Enerzijds om een beter beeld van de gereden routes te krijgen, anderzijds omdat de transporteurs steeds meer anticipeerden op de opvraag voor transporten > 21 uur en daardoor op een andere manier hun routes gingen plannen. Waar niet-naleving overgaat in regelrechte fraude is de Inlichtingen- en Opsporingsdienst (IOD) van de NVWA aan zet. Ook in 2013 is prioriteit gegeven aan dierenwelzijn, met name waar het diertransporten betreft. Zo is er in samenwerking tussen de opsporingsdienst en het toezicht extra aandacht gegeven aan varkenstransporten. De bevindingen van dit gezamenlijke project waren mede aanleiding om het toezicht te verscherpen.

Dierenwelzijn tijdens het bedwelmen en doden op het slachthuis

- Sinds 2013 is de Verordening (EG) nr. 1099/2009 inzake de bescherming van dieren bij het doden van kracht. Deze brengt veel veranderingen met zich mee voor de slachthuizen die het dierenwelzijn moeten waarborgen. De focus van de NVWA is verschoven naar toezicht op de beheersing van het dodingproces door de bedrijven. De implementatie van bepaalde aspecten van de verordening blijken extra lastig, bijvoorbeeld de ontwikkeling en toepassing van standaardwerkmethoden die slachthuizen moeten opstellen voor alle fasen van de productiecycclus.
- Voor het onbedwelmd slachten is in 2012 een convenant (Convenant onbedwelmd slachten volgens religieuze rituelen) gesloten tussen overheid, slachterijen en religieuze organisaties. Via dit convenant worden onder meer regels gesteld ten aanzien van de toegestane duur van het bewustzijn na aanbrengen halssnede (voordat alsnog moet worden overgegaan tot bedwelmen), de uitvoering van de halssnede, het toezicht en de geschiktheid van het dier voor onbedwelmd slacht. Daarnaast zijn in het convenant overeenkomsten vastgelegd over nader onderzoek. Dit convenant zou, zoals vermeld in de rapportage over het jaar 2012, medio 2013 in de regelgeving worden opgenomen. In afwachting van lopende onderzoeken naar onbedwelmd slacht is de officiële inwerkingtreding van het convenant voorlopig uitgesteld tot januari 2015.
- Op slachthuizen met permanent toezicht (de grote slachthuizen waar in totaal 95% van de Nederlandse productie wordt gerealiseerd) wordt dagelijks controle op welzijn uitgevoerd en vastgelegd in controlelijsten. Dit wordt maandelijks gecumuleerd vastgelegd in de databank. Kleinere slachthuizen hebben regulier welzijnstoezicht 1 keer per vijf slachtdagen als ze slachten zonder bedwelming en in de andere gevallen één welzijnscontrole per 20 slachtdagen. De resultaten worden ieder kwartaal gecumuleerd vastgelegd.
 - In 2013 zijn er in de 20 slachthuizen hoefdieren met permanent toezicht 242 maandrapporten in de databank vastgelegd. Dit is meer dan 75% van het geplande aantal.
 - In 2013 zijn er in de 176 slachthuizen hoefdieren zonder permanent toezicht, 494 kwartaalrapportages vastgelegd in het systeem. Dit is 70% van het totaal geplande aantal.

- In 2013 is er ook regulier welzijnstoezicht op de pluimveeslachthuizen uitgevoerd. De 24 actieve pluimveeslachthuizen bestaan uit 20 slachthuizen met permanent toezicht en 4 kleine slachthuizen met beperkter toezicht. In totaal zijn op de pluimveeslachthuizen 211 welzijnsrapportages vastgelegd in de databank, dat is ruim 80% van het geplande aantal.

Dierenwelzijn op primaire bedrijven

De NVWA inspecteert ieder jaar het welzijn van dieren op primaire bedrijven en rapporteert over het nalevingsniveau. De NVWA inspecteert de normen uit de Europese richtlijnen ter bescherming van varkens, legkippen, vleeskuikens en kalveren en daarbij ook de Nederlandse regelgeving voor het welzijn van dieren.

- Varkenssector: in 2013 is de naleving van de regels ter bescherming van het welzijn van varkens 59%. In de jaren 2010 t/m 2012 was dit nalevingspercentage respectievelijk 78, 66 en 72%. De meeste niet-nalevingen die in 2013 zijn vastgesteld, hebben betrekking op vloeren en voldoende bewegingsruimte en zijn met name geconstateerd bij de huisvesting van gelten en zeugen. Deze dieren beschikten niet over het voorgeschreven dichte vloerdeel en de voorgeschreven vrije vloerruimte. In een aantal gevallen werden de gelten en zeugen niet in groepen gehouden vanaf vier weken na het dekken tot één week vóór de verwachte werpdatum. De eis dat gelten en zeugen in groepen moeten worden gehouden is per 1 januari 2013 van toepassing voor alle varkenshouders. In het najaar van 2012 heeft de NVWA een groot aantal pré-inspecties uitgevoerd bij zeugenhouders op de verplichting om gelten en zeugen in groepen te huisvesten. In 2013 zijn deze inspecties projectmatig voortgezet. Daarnaast is er een groot aantal overtredingen aangetroffen betreffende los materiaal (permanent kunnen beschikken over voldoende materiaal om te onderzoeken en mee te spelen), voeder, water en andere stoffen (permanent kunnen beschikken over voldoende vers water) en minimumverlichting (verstrekken van een lichtintensiteit van ten minste 40 lux gedurende ten minste acht uur per dag).
- Legkippensector: in 2013 is een te klein aantal inspecties uitgevoerd om een conclusie te trekken over de naleving van de regels voor de bescherming van het welzijn van legkippen. Sinds 1 januari 2012 is het verboden om legkippen te houden in niet-aangepaste kooien en de NVWA heeft in 2013 slechts een klein aantal (her)inspecties uitgevoerd betreffende dit verbod.
- Vleeskuikensector: in 2013 is de naleving van de regels voor de bescherming van het welzijn van vleeskuikens 34%. De naleving in de vleeskuikensector is onvoldoende. De geconstateerde overtredingen variëren van administratieve nalatigheden tot ernstige aantastingen van het welzijn van de vleeskuikens. Daarnaast variëren de overtredingen van incidentele overtredingen in enkele rondes tot structurele overtredingen die zich iedere ronde voordoen. De meeste overtredingen hadden betrekking op het niet voldoen aan de regels betreffende kennisgeving en documentatie, zoals het verstrekken van koppelgegevens, het gebruik van gidsen voor goede praktijken en het aanleggen en beschikbaar houden in de stal van een verzameling documenten waarin de productiesystemen in detail zijn beschreven. Daarnaast hadden overtredingen betrekking op de regels betreffende mortaliteit, zoals een te hoge mortaliteit, het vastleggen van de dagelijkse mortaliteit en het melden van de mortaliteit aan het slachthuis. Ook komen overtredingen voor betreffende verlichting, los materiaal en de beschikbaarheid van voldoende ruimte voor de vleeskuikens (bezettingsdichtheid).
- Kalverenector: in 2013 is de naleving van de regels ter bescherming van het welzijn van kalveren 78%. Net als in voorgaande jaren is de naleving in deze sector goed. In het nalevingscijfer zijn zowel niet-nalevingen in de vleeskalverenector als in de melkveehouderij meegenomen. Uit de inspecties op het welzijn van kalveren op melkveehouderijbedrijven is gebleken, dat met name het verbod om kalveren aan te binden en de voorwaarde dat individuele hokken uit open afscheidingen moeten bestaan een aantal malen is overtreden. Verder is een aantal malen geconstateerd, dat voor een ziek kalf te laat een dierenarts is geraadpleegd.

Dierverwaarlozing

- De NVWA was in 2013 onverminderd actief in de aanpak van dierverwaarlozing. In 2013 ontving de NVWA circa 25% meer meldingen op het gebied van dierenwelzijn dan in 2012. Naar aanleiding van deze meldingen op het gebied van dierverwaarlozing zijn landbouwbedrijven en locaties geïnspecteerd. Naast de meldingen heeft de NVWA bedrijven in beeld die pro-actief worden gevolgd (de aandachtsbedrijven) en zijn tijdens de reguliere inspecties ook gevallen van dierverwaarlozing aangetroffen. Op de bedrijven waar ernstige dierverwaarlozing wordt geconstateerd volgt een intensief inspectieregime.
- In gevallen van ernstige dierverwaarlozing is er vaak sprake van een combinatie met overtredingen van de regelgeving op het gebied van destructie en identificatie & registratie van dieren. Naast een strafrechtelijke aanpak wordt

hierbij vooral gebruik gemaakt van bestuursrecht om tot herstel van de situatie te komen, dieren mee te voeren¹¹ of toe te werken naar het stilleggen van het bedrijf. Door het gebruik van bestuursrecht is het echter veel beter mogelijk tot structurele oplossingen te komen. Hier wordt dan ook zo veel mogelijk gebruik van gemaakt.

- Met de zogenaamde erfbetreders (iedereen die beroepsmatig op een bedrijf komt, zoals adviseurs, dierenartsen) is al in 2012 een Afsprakenkader signalering dierverwaarlozing afgesproken. Daarnaast bestaat het Vertrouwensloket welzijn landbouwhuisdieren. De bedrijven die bij dit loket gemeld worden, kunnen specifieke begeleiding krijgen. Tijdens het begeleidingstraject is naast aandacht voor het dierenwelzijn en het bedrijf ook aandacht voor de persoonlijke situatie van de veehouder. In 2013 heeft de NVWA 17 bedrijven naar dit loket doorgezet. Ook heeft de NVWA voorlichtingsbijeenkomsten voor erfbetreders georganiseerd. De bekendheid van het loket wordt hierdoor vergroot, maar behoeft ook het komende jaar veel aandacht om vroegtijdige signalering door te zetten.
- De samenwerking met de dierenpolitie is ook in 2013 voortgezet. Er is een structureel overleg met de handhavingspartners om de rolverdeling te optimaliseren.

Conclusies

- Pluimveetransporten verdienen extra aandacht de komende jaren. De moeilijkheden met betrekking tot vangen, transporttijden en de (on)mogelijkheden van het drenken en voederen van de dieren bij transporten langer dan 12 uur worden internationaal onderkend en hebben de aandacht van de inspectiedienst van de Europese Commissie (Food and Veterinary Office = FVO).
- Controles van GPS-data van lange transporten (>8 uur, exclusief pluimvee) blijven onverminderd belangrijk voor de handhaving van regels voor transportduur, het aandoen van de controleposten en voorschriften ten opzichte van rij- en rusttijden.
- Een goede invulling van open normen (met name de beladingsgraad van runder- en varkenstransporten en de stahoogtes voor runderen) is een belangrijke voorwaarde voor optimalisatie van dierenwelzijn en biedt handvatten voor verbetering van het toezicht. In 2014 verwacht de overheid een belangrijke doorbraak in het vaststellen van deze normen. De NVWA zal na invoering van deze normen een nulmeting uitvoeren om de naleving te kunnen monitoren.
- De implementatie van bepaalde aspecten van Verordening (EU) 1099/2009 inzake bescherming van dieren bij het doden, zoals bijvoorbeeld de ontwikkeling en toepassing van standaardwerkwijzen die slachthuizen moeten opstellen voor alle fasen van de productiecycclus, blijken lastig voor de sector. In 2014 zal de handhaving hierop worden geïntensiveerd.
- De naleving in de varkenssector is in 2013 gedaald naar 59%. Dit wordt met name veroorzaakt door niet-naleving van de regels rondom de huisvesting van gelten en zeugen. Deze dieren beschikten niet over het voorgeschreven dichte vloerdeel en de voorgeschreven vrije vloerruimte. Daarnaast zijn het verstrekken van onderzoeks- en speelmateriaal, permanente waterverstrekking en verstrekking van 40 lux licht veelvuldig terugkerende niet-nalevingen. Het draagvlak in de varkenshouderij voor deze regels lijkt laag te zijn.
- De handhaving in de legkippensector concentreerde zich in 2013 op het verbod om legkippen te houden in niet-aangepaste kooien bij een klein aantal bedrijven dat een systeem met verrijkte kooien gebruikt.
- De naleving in de vleeskuikensector is, met een nalevingsniveau van 34%, onvoldoende. Ondanks het feit dat de regels voor de bescherming van het welzijn van vleeskuikens relatief nieuw zijn, dient het nalevingsniveau de komende jaren te worden verhoogd.
- De regels omtrent het welzijn van kalveren worden in het algemeen goed nageleefd.
- De NVWA was in 2013 onverminderd actief in de aanpak van dierverwaarlozing. Inspecties worden uitgevoerd na meldingen, maar ook worden aandachtsbedrijven pro-actief gevolgd. Op bedrijven waar ernstige dierverwaarlozing wordt geconstateerd volgt een intensief inspectieregime.
- Met de zogenaamde erfbetreders (iedereen die beroepsmatig op een bedrijf komt, zoals adviseurs, inspecteurs) is al in 2012 een Afsprakenkader signalering dierverwaarlozing afgesproken. Hierin staan afspraken over het signaleren en voorkomen van verwaarlozing van landbouwhuisdieren. Ook heeft de NVWA voorlichtingsbijeenkomsten voor erfbetreders georganiseerd.
- Er bestaat een Vertrouwensloket welzijn landbouwhuisdieren. De bedrijven die bij dit loket gemeld worden, kunnen specifieke begeleiding krijgen. Tijdens het begeleidingstraject is naast aandacht voor het dierenwelzijn en het bedrijf ook aandacht voor de persoonlijke situatie van de veehouder.
- Voortzetting van de effectieve, risicogebaseerde handhavingsinzet blijft van groot belang.

¹¹ Dit is een term uit het bestuursrecht en betekent dat de dieren worden meegenomen van het bedrijf en op een daarvoor bestemde locatie (op kosten van de eigenaar/houder van de dieren) verzorgd worden totdat er een definitieve beslissing wordt genomen met betrekking tot de dieren.

4.5 Diervoeder

Controlerende instantie: NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2013 onderdeel van de controles was

Nationaal:

Wet dieren

EU-verordeningen en -richtlijnen	
Verordening (EG) nr. 178/2002	Algemene levensmiddelenverordening
Verordening (EG) nr. 183/2005	Diervoeder hygiëne
Verordening (EG) nr. 1831/2003	Toevoegingsmiddelen in diervoeders
Verordening (EG) nr. 1829/2003	Ggo's* in diervoeder en levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 1830/2003	
Verordening (EG) nr. 999/2001	TSE-verordening
Verordening (EG) nr. 1069/2009	Dierlijke bijproducten
Richtlijn 2002/32/EG	Ongewenste stoffen in diervoeders
Verordening (EG) nr. 767/2009	Handel en gebruik diervoeder
Richtlijn 90/167/EG	Gemedicineerde diervoeders
Verordening (EG) nr. 669/2009	Importcontrole hoogrisicoproducten

* GGO = genetisch gemodificeerd organisme.

Omvang controlebestand in 2013

type bedrijf	aantal per 01-01-2014
Erkende en geregistreerde productiebedrijven	1.556
- waaronder levensmiddelenbedrijven	798
Transporteurs (inclusief schepen)	2.880
Handelaren	2.023
Erkende bedrijven dierlijke eiwitten	46
Derde landen vertegenwoordigers	17

resultaten diervoeder 2013	aantal
<i>Inspecties 2013</i>	1.564
• inspecties bij erkende/geregistreerde bedrijven	680
• inspectie transport	22
• inspectie reststromen/natte veevoeders	21
• inspectie hygiënecode	22
• primaire bedrijven	310
• klachten/meldingen	283
• etikettering	148
<i>Monsters 2013</i>	2.858
• Nationaal plan diervoeders (analyses)	4.436
• GGO-monsters	200

Naleving bij erkende en geregistreerde bedrijven

De naleving van de diervoeder bedrijven wordt in algemene zin als hoog aangegeven (> 90%). Aandachtspunten blijven het beheersen van algehele hygiëne, versleping/kruiscontaminatie, en gevaren en risicoanalyse. Daarnaast blijven ook etikettering en het juist hanteren van claims een aandachtspunt.

Onderzoek homogeniteit

In 2013 zijn 72 inspecties homogeniteit uitgevoerd. Bij 5 inspecties (7%) bleek dat het bedrijf geen homogeniteitonderzoek had uitgevoerd of dat het onderzoek te oud was (ouder dan 3 jaar). Deze bedrijven zijn schriftelijk gewaarschuwd. Opvallend is dat er in de wetgeving geen vaste norm bestaat op of binnen welke termijn er een homogeniteitonderzoek dient plaats te vinden. Bedrijven voeren in de regel een homogeniteit- en verslepingsonderzoek gelijktijdig uit. Daarbij wordt geen rekening gehouden met kritische stoffen, doeldier, enzovoort. De bedrijven voeren het homogeniteitonderzoek zelf uit of laten dit door een derde partij uitvoeren. Er vindt geen inhoudelijke toetsing plaats door de NVWA naar de betrouwbaarheid (grote/kleine mengsels) van deze onderzoeken, omdat de kennis bij de NVWA en een duidelijke normstelling in de regelgeving ontbreken.

Naleven normen voor residuen van coccidiostatica en antibiotica in eindproducten

Sinds 2010 zijn in de diervoederregelgeving, meer specifiek de Richtlijn 2002/32/EG, maximumnormen opgenomen voor de kruiscontaminatie van coccidiostatica in de meng/perslijn bij mengvoederbedrijven, vastgesteld op mengvoeders. Daarnaast heeft de staatssecretaris van Economische Zaken in november 2010 aan de Tweede Kamer een BuRO-advies gerapporteerd over een maximumtolerantie van antibiotica bij kruiscontaminatie (vastgesteld op 2,5%) bij de productie van geneesmiddelen diervoeders. Zowel de norm als de tolerantie worden door de NVWA actief gehandhaafd. Enerzijds vindt dit plaats door onderzoek op eindvoeders die aan veehouderijen worden afgeleverd. Anderzijds door onderzoek in de bedrijven zelf, of voldaan wordt aan de wettelijke eis dat bedrijven organisatorische en technische maatregelen moeten nemen om kruiscontaminatie te voorkomen of te reduceren. In 2013 zijn 173 monsters mengvoeders onderzocht op antibiotica en 21 premixen en 177 mengvoeders op de aanwezigheid van coccidiostatica en flubendazol (een antiwormmiddel). Hierbij is in 3 voeders tylosine op geneesmiddelen niveau (70-90 mg/kg) gevonden en is in 1 monster sulfadiazine op verslepingsniveau aangetoond. Het hierbij gevonden gehalte (0,7 mg/kg) lag onder de 2,5% verslepings tolerantie. Voor coccidiostatica is bij 1 geval een ruime overschrijding van de toegestane norm gevonden (een factor 10). Tegen dit bedrijf is handhavend opgetreden.

Eind 2010 werd door de diervoedersector bekend gemaakt dat in 2011 de productie van geneesmiddelen diervoeder met antibiotica gestopt zou worden. Dit heeft uiteindelijk in 2012 haar uitwerking gekregen, ofschoon enkele bedrijven op verzoek nog steeds geneesmiddelen diervoeders met antibiotica produceren. De productie van diervoeders met andere geneesmiddelen dan antibiotica (bijvoorbeeld antiwormmiddelen en pijnstillers) blijft voorlopig doorgaan.

Etikettering en claims

In 2013 zijn 148 inspecties uitgevoerd ter controle van de bepalingen van de Marktverordening (EG) nr. 767/2009. Hierbij is speciaal aandacht besteed aan het hanteren van medische claims. Medische claims zijn claims op diervoeders die beweren dat het diervoeder een ziekte kan voorkomen, beperken of behandelen. Deze claims zijn expliciet verboden. Bij de controles viel op dat fabrikanten de grenzen van deze claims opzoeken om toch hun product beter in de markt te kunnen zetten. De controles zijn hierdoor ingewikkeld. Bij 58 inspecties bleken de etiketten niet aan de vereisten te voldoen, waarvan in 22 gevallen als ernstig beoordeeld. Bij deze bedrijven is een boeterapport aangezegd of een waarschuwing gegeven.

Controles op de primaire bedrijven

In 2013 zijn de volgende controleprojecten op de veehouderijbedrijven uitgevoerd:

Gebruik koper en zink op varkenshouderijen

In dit project is gekeken hoe in de varkenshouderij omgegaan wordt met de daling van de norm voor varkensvoeders van 170 ppm koper bij voeders voor varkens tot 12 weken en 25 ppm bij oudere varkens. Op de varkenshouderijen is voeder bemonsterd, alsmede water. In de markt zijn veel vloeibare koper/zinkpreparaten beschikbaar die via drinkwater toegepast kunnen worden. Tevens is mestonderzoek uitgevoerd, omdat het gehalte koper/zink in de mest een goede afspiegeling is van de totale hoeveelheid koper en zink die aan het varken ter beschikking komt via voeder en/of drinkwater. Bij de 28 onderzochte varkenshouderijen, bleken er 6 een zeer hoog en 4 een verhoogd gehalte koper te hebben. Tegen deze bedrijven is handhavend opgetreden. Ten aanzien van zink werden geen verhoogde gehalten aangetroffen.

Reststromen/natte veevoeders

In dit project is onderzoek uitgevoerd bij productiebedrijven en handelaren van natte veevoeders/reststromen. Ten aanzien van de etikettering waren de eindproducten/verpakkingen op 6 van de 9 productiebedrijven voorzien van de juiste etiketteringsvoorschriften. Op 3 bedrijven is een schriftelijke waarschuwing aangezegd voor niet volledige identificatie van eindproducten (ontbreken voorgeschreven aanduidingen). Op 1 van deze bedrijven ook voor het niet voldoen aan hygiëne- (oud vuil/vogels in productieruimte) en bemonsteringsvoorschriften (geen monsternamen binnenkomende producten). De reststromen food worden door productiebedrijven vooral afgezet aan handelaren, (rechtstreeks aan) veehouders, andere verwerkingsbedrijven en co-vergisting. Bij deze laatste groep, mits in combinatie met een veehouderijbedrijf, ligt een risico. De kans bestaat dat afgewaardeerde reststromen alsnog aan dieren worden vervoederd. Er zijn, vanuit dit project, hiervoor echter geen directe aanwijzingen of signalen aangetroffen. Gebleken is dat de eindbestemming van de reststromen food na laden (bij levensmiddelenbedrijven) niet altijd bekend is. De eindbestemming kan gedurende de rit wijzigen. Achteraf is dit administratief te controleren.

Controles feedban

Jaarlijks worden de diervoederbedrijven die toegelaten dierlijke eiwitten gebruiken geïnspecteerd, op de voorwaarden van de TSE-verordening. Bij alle bedrijven is de tracking en tracing en voorraadbeheer op orde. Naleving is 100%. In 2013 is specifiek gecontroleerd op de verruiming van het gebruik van verwerkte dierlijke eiwitten in diervoeders voor de aquacultuur. Bij de eerste analysesresultaten werd een aantal positieve resultaten gevonden, vermoedelijk doordat de Europese testmethode nog niet voldoende robuust was. Na een aanpassing van de methode bleven slechts enkele resultaten over. Het vermoeden bestaat dat hier positieve resultaten ontstaan door het toegestaan gebruik van melkproducten in de keten. Opvallend waren 2 positieve monsters verenmeel. De oorzaak van deze positieve meldingen is nog niet bekend.

Importcontroles

De controles op import betreffen enerzijds de hoogrisicoproducten (uit Verordening (EG) nr. 669/2009) en anderzijds de controles op risicoproducten. Materiële controles worden aangestuurd vanuit het Nationaal plan diervoeders. Daarbij zijn geen tekortkomingen geconstateerd. Sinds juli 2011 wordt specifiek onderzoek uitgevoerd op diervoeders die via containers worden ingevoerd.

GGO's

Het onderzoek op GGO's richt zich specifiek op de aanwezigheid van niet in de EU geautoriseerde GGO's. Op de 200 monsters zijn 4800 duplo PCR-testen uitgevoerd in de screening. De monsters zijn getest op 7 verschillende gewassen, 18 GMO-elementen en Roundup Ready soja. Daarnaast zijn nog 1.244 event testen voor toegelaten en niet-toegelaten GGO's uitgevoerd ter verklaring van de gevonden GGO-elementen. Een event-specifieke test identificeert 1 specifiek GGO.

De monsters bevatten voornamelijk soja, maïs, en koolzaad, maar ook aardappel, rijst, tarwe of bijvoorbeeld palmpit-schilfers. In 2013 werden de volgende toegelaten soja-GGO's bevestigd: 112 keer Roundup Ready soja, 8 keer A2704-12 soja, 4 keer MON87701 soja, 3 keer MON89788 soja. Er werd in 1 monster Rf3 koolzaad en in 2 monsters Rt73 koolzaad aangetoond. Verder werd een groot aantal toegelaten maïs events aangetoond: 1 keer Bt11 maïs, 2 keer MON810 maïs, 5 keer MON88017 maïs, 1 keer NK603 maïs, 17 keer MIR162 maïs, 23 keer MON89034 maïs, 27 keer TC1507 maïs. Deze opsomming betreft de aangetoonde GGO's events die de aangetoonde screeningselementen konden verklaren. Er waren dus nog meer niet bevestigde toegelaten GGO's in de monsters aanwezig.

MON87701 soja was in 2013 nieuw: in 2012 werd dit GGO nog niet gevonden. Dit geldt ook voor MIR162 maïs. Dit maïs GGO was in 2013 nieuw en werd in 17 monsters aangetoond. In alle 17 monsters met MIR162 maïs werd ook TC1507 en MON89034 maïs gevonden (dit zijn toegelaten GGO's).

In november 2012 is aanvullend sequentieonderzoek (bepaling DNA-volgorde ten behoeve van identificatie onbekend DNA) gestart op 5 monsters waarin GGO-elementen werden gevonden die niet verklaard konden worden met event-specifieke testen. Dit onderzoek is in 2013 afgerond. Er werden geen aanwijzingen gevonden voor niet-toegelaten GGO's. Eind 2013 is extra sequentieonderzoek uitgevoerd aan een maïs-glutenmeelmonster waarin een NPTII-element (antibioticumresistentiegen) werd gedetecteerd. In het monster werd geen ander GGO-element of GGO event aangetoond. Na sequensen werd geconcludeerd dat de NPTII afkomstig was van de veel voorkomende bacterie E. coli.

In 2013 werden 6 non-GGO gelabelde monsters gescreend. In geen van de monsters werd de 0,9% labellingsgrens overschreden. In 1 monster non-GGO sojaschroot werd 0,05% Roundup Ready soja aangetoond en in 1 monster biologisch sojaboonmeel werd 0,3% Roundup Ready soja aangetoond. In de andere 4 monsters werd geen GGO aangetoond.

In 2012 en voorgaande jaren waren de meeste soja en maïsmonsters afkomstig uit Zuid Amerika. In deze GGO gelabelde monsters zijn vele toegelaten GGO's aangetoond maar tot nu toe zijn er weinig aanwijzingen voor niet-toegelaten GGO's gevonden. In 2013 zijn 15 van de 200 monsters gerichter aangeleverd uit bijvoorbeeld Aziatische landen waar een grotere kans is op niet toegelaten GGO's. Voor een meer gerichte screening en het efficiënt inzetten van het budget is besloten om in 2014 40 monsters gerichter te nemen uit potentiële risicolanden.

De praktische ervaringen met de uitgebreide element screening, zoals opgezet in het project Validatie en accreditatie van detectiemethoden voor genetisch gemodificeerde organismen (WOT-02-004-005), zijn gepubliceerd (Scholtens et al., 2013).

Nationaal plan diervoeders

In het Nationaal plan diervoeders wordt op basis van onder andere trendanalyses en incidenten een onderzoek uitgevoerd naar ongewenste stoffen en verboden materialen in diervoeders.

In 12 van 600 voeders voor herkauwers werden botfragmenten en/of graatfragmenten aangetroffen. In 2 van deze monsters werd runder-DNA aangetoond. Niet uit te sluiten is, dat die veroorzaakt wordt door zuivelproducten. In 2013 zijn 93 mengvoeders voor aquacultuur onderzocht. In 2 monsters visvoeder kon herkauwer-DNA gevonden worden. Ook in verenmeel werd 2 maal herkauwer DNA aangetroffen, waarvoor momenteel nog geen verklaring voor gegeven kan worden.

49 monsters zijn onderzocht op resten van verpakkingsmateriaal. In geen van de monsters is een gehalte boven de tolerantie van 0,15% gevonden.

Van 51 luzerne monsters bevatten 9 (18%) een hoog tot erg hoog gehalte (1-20 mg/kg) aan pyrrolizidine-alkaloïden. Momenteel zijn er nog geen wettelijke normen voor pyrrolizidine-alkaloïden. De resultaten worden in een rapport aan de Europese Commissie gemeld.

In 2013 zijn 45 zaadmengsels voor buitenvogels onderzocht op de aanwezigheid van *Ambrosia* spp. In 15 van de 45 van deze mengsels is *Ambrosia* aangetoond, waarbij in 5 van de 15 mengsels het gehalte boven de in Richtlijn 2002/32 vermelde norm van 50 mg/kg lag.

Incidenten

In het toezicht van de NVWA nemen controles bij incidenten/klachten/meldingen een belangrijke rol in. Signalen over diervoeders die niet aan de regelgeving voldoen, krijgt de NVWA via het Europese Rapid Alert systeem voor levensmiddelen en diervoeders (RASFF), directe contacten met collegadiensten in lidstaten van de EU, meldingen van consumenten via de meldlijn van de NVWA en uit eigen controles van het bedrijfsleven en de NVWA. Onregelmatigheden betreffen meestal het overschrijden van de normen voor ongewenste stoffen, maar ook onjuiste etikettering van diervoeders. In 2013 zijn meerdere incidenten door de NVWA onderzocht. In de volgende gevallen leidde dat tot maatregelen:

- *Chlooramfenicol in stro*: ook in 2013 zijn enkele incidenten op veehouderijbedrijven geweest, waar de natuurlijke aanwezigheid van chlooramfenicol in stro het meest aannemelijk was. Op basis van een Rikilt-rapport is deze informatie gedeeld met de Europese Commissie en de andere EU-lidstaten.
- *Aflatoxine B1 in maïs*: In het voorjaar van 2013 speelde een groot incident met aflatoxine B1 in maïs uit diverse landen op de Balkan. Ofschoon partijen bij belading onderzocht waren en geen verhoogde gehalten gevonden werden, bleek in Nederland dat delen van partijen wel hoge gehalten bevatten. Dit leidde tot een verhoging van aflatoxine M1 in de melk, ofschoon geen normoverschrijdingen werden waargenomen. De NVWA ondernam gezamenlijk met de diervoeder- en zuivelsector actie om te voorkomen dat er problemen met melkproducten zouden kunnen ontstaan. Tijdens dit incident bleek dat de tracerings van partijen voedermiddelen uit een zeeschip tot en met de veehouderij een ingewikkelde klus was (zie onderstaande traceringsfiguur). En bij dit incident waren 5 zeeschepen en enkele lichters betrokken.

Stroomschema Aflatoxine

(Servië-2), RASFF 2013-281 Grondstof Maïsmelding

- Ruim 2**
- B29 DC Merwestone 4.400 ton
- Ruim 3**
- XXX Mira Jowisaro 990 ton
 - XXX/ B29/ B30 20/2 Weslie 1.050 ton
 - Rasff 2013-281-add3 → Lijst veehouders
 - B31 Mira Durada 1.045 ton
 - B32 Lydia 1.050 ton
 - B33 DE Relax 1.045 ton
 - B5 Valerio 1.050 ton

- Ruim 4**
- B34 Puck 501 ton
 - B3 Dibrat 506 ton
 - B3 Fides 524 ton
 - B34 Casa Nova 504 ton
 - B34 Quo Vadis 504 ton
 - XXX/ BB7/ B12 Viator 1.056 ton (660/ 456) herbemonstering: 19/3: 6,8 en 17,6 pbb wordt verwerkt (geen melkvee)

- Ruim 5**
- B35 Mijn Verlangen 455 ton
 - B36 DE bedrijf Transient 1.410 ton
 - B3 Endeavour 543 ton

- Ruim 7**
- B4 opslag Pavero 1.129 ton

- Ruimen in boot:**
- R1: 7,5 ppb
 - R2: 5,7 ppb
 - R3: 4,7 ppb
 - R4: < 1 ppb
 - R5: 5,7 ppb
 - R6: 6,5 ppb
 - R7: 6,9 ppb (gemeten in land van lading)

Ruim 1+4+7
Polen-Roemenië-Bulgarije
 • B14 Marion (B9 525 ton Lapro/ 800 ton B14) zie stroomschema B10
 • B11 Duality 4.155 ton
 • B11 Marianne V 4.156 ton
 • B11 Tyda Kyra 3.200 ton

Ruim 2+5

- B29 Merwestone 4.400 ton
- B36 1.050 ton 5,3 ppb, bij lossen monsters 13,8 ppb B5

Ruim 1+2+4

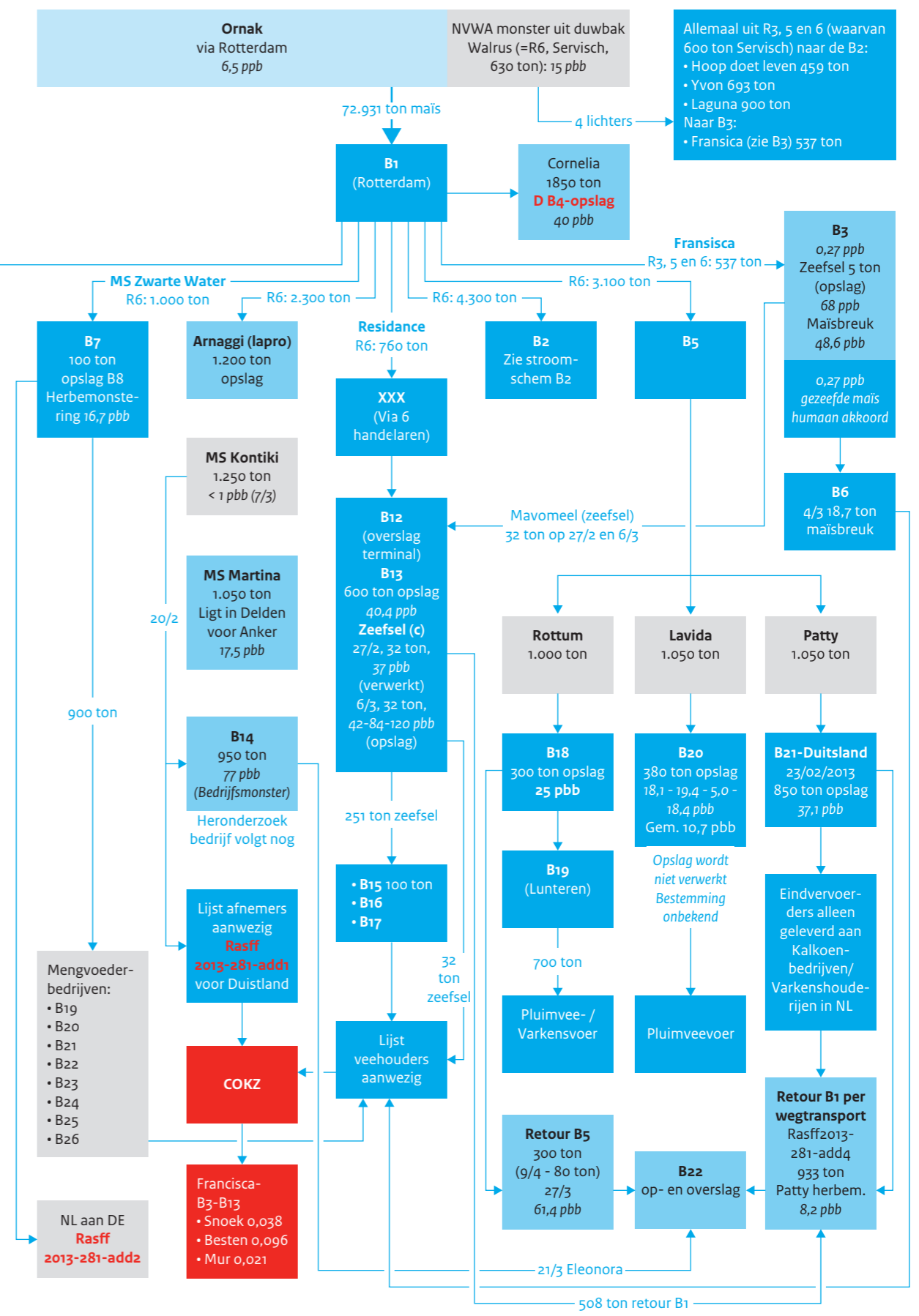
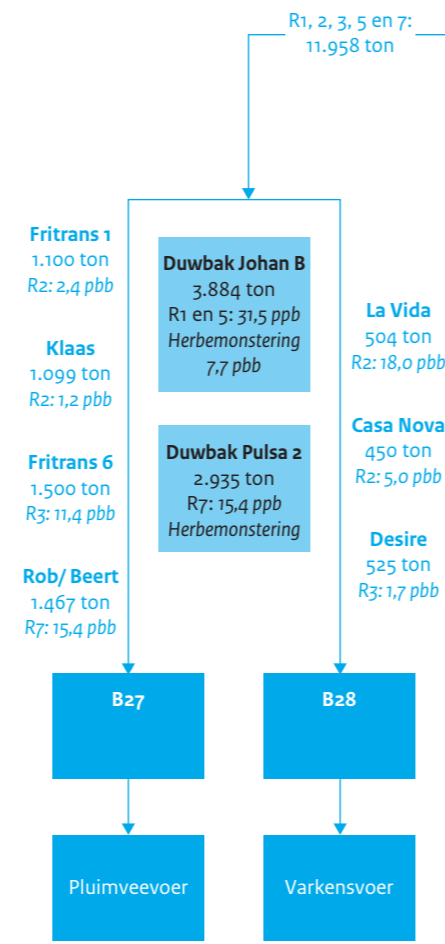
- B38 Catharina 1.000 ton 20/3: 41 ppb en 24 ppb
- B33 DE Isala 1.098 ton 68 ppb
- B33 DE Relax 1.046 ton 21 ppb

Ruim 3+5

- B29 Baumwall 4.400 ton

Rasff naar andere lidstaten mbt. andere ruimen 2013-281-add5

Rasff 2013-281-add6
 DE aan NL Cefetra geïnformeerd

- *Branden*: de NVWA was in 2013 bij 5 branden betrokken, waar door de rook van de brand omliggende percelen meer of minder verontreinigd zouden kunnen zijn. Snelle analyses van gewassen van betrokken percelen gaven aan dat er geen normoverschrijdingen op de gewassen bij deze branden was veroorzaakt.
- *Cobalt/selenium*: Via het RASFF werd de NVWA op de hoogte gebracht van een hoog gehalte van cobalt en selenium in visvoeder van een Nederlandse fabrikant. Onderzoek wees uit dat deze fabrikant bij de samenstelling van het visvoeder geen rekening hield met cobalt en selenium dat van nature in voedermiddelen kan voorkomen. Het bedrijf heeft de receptuur aangepast.
- *Lood in hertenmeel*: in een partij hertenmeel, bestemd voor de petfood industrie werd een hoog gehalte aan lood gevonden. Nader onderzoek heeft niet duidelijk gemaakt of het loodgehalte veroorzaakt werd door nog aanwezige (vermalen) kogeltjes of door een van nature hoger loodgehalte in organen van herten.
- *Minerale olie in pluimveevet*: in pluimveevet afkomstig uit Frankrijk werd een hoog gehalte aan minerale olie aangetroffen (ruim 10x boven de GMP-norm). Aangezien het hier om eendenvet ging, ligt de herkomst van deze bevinding waarschijnlijk in de was die gebruikt wordt bij de ontvedering van eenden in de slachterij. De NVWA heeft geen maatregelen genomen, omdat er geen risico was na verwerking van het eendenvet in petfood.
- *Vismeel met verenmeel*: door de Finse autoriteit werd gemeld dat in vismeel (uit Nederland), botfragmenten waren aangetroffen. Nader onderzoek bij de leverancier wees uit, dat hier vismeel met verenmeel werd vermengd, maar dat dit niet op de handelsdocumenten werd vermeld. Tegen het bedrijf is handhavend opgetreden.

Conclusies

- De naleving van de diervoeder bedrijven wordt in algemene zin als hoog aangegeven (>90%).
- Bij incidenten blijkt dat de sector zijn eigen verantwoordelijkheid waarmaakt wat betreft traceren en het voorkomen van verdere verspreiding.
- Aandachtspunten blijven het beheersen van algehele hygiëne, versleping/kruiscontaminatie, en gevaren en risicoanalyse. Daarnaast blijven ook etikettering en het juist hanteren van claims een aandachtspunt.

4.6 Dierlijke bijproducten

Controlerende instantie: NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2011 onderdeel van de controles was

Verordening (EG) nr. 1069/2009 (basisverordening dierlijke bijproducten)
Verordening (EU) nr. 142/2011 (uitvoeringsverordening dierlijke bijproducten)

Nationaal:
Wet dieren
Besluit dierlijke producten
Regeling dierlijke producten
Besluit handhaving Wet dieren
Regeling handhaving Wet dieren

Omvang controlebestand erkende en geregistreerde bedrijven in 2013

activiteiten erkende/geregistreerde exploitanten	aantal
Primaire productie	circa 40.000
Sectie I: opslag dierlijke bijproducten	427
Sectie II: opslag afgeleide producten	129
Sectie III: verbranding/verstoking dierlijke bijproducten /afgeleide producten	55
Sectie IV: verwerkingsbedrijven	27
Sectie V: oleochemische bedrijven	3
Sectie VI: biogasinstallaties	109
Sectie VII: composteer bedrijven	42
Sectie VIII: voeder voor gezelschapsdieren	70
Sectie IX: hantering dierlijke bijproducten en afgeleide producten buiten de voederketen	109
Sectie X: geregistreerde bedrijven	557
Sectie XI: verzamelcentra	20
Sectie XII: vervaardiging organische meststoffen/bodemverbeters	49
Sectie XIII: overige activiteiten	2.336

Resultaten dierlijke bijproducten in 2013

resultaten 2013	aantal inspecties
Inspecties & maatregelen	
inspecties erkende DBP-bedrijven (inclusief erkenningverlening en afgifte van toestemmingen)	977
inspecties geregistreerde DBP-bedrijven	198
inspecties oorsprongbedrijven (industriële levensmiddelenbedrijven inclusief slachterijen)	1.790
bestemmingscontroles	539
toezicht monsternamen TSE bij cat. 1 verwerkingsbedrijf	21
overige inspecties borgen van stromen	248 waarvan 54 herinspecties
inspecties primaire sector	357
klachten en meldingen	177
Monsters/analyses	
microbiologisch	10
Maatregelen:	
herinspecties	177
boeterapporten	119

Nalevingsinformatie

Net als vorige jaren heeft de meeste niet-naleving betrekking op tracking en tracing, met name op handelsdocumentatie en administratie. In aansluiting hierop: de introductie van de DOCOM-module in TRACES heeft gezorgd en zorgt nog steeds voor veel verwarring, vragen en onduidelijkheden, zowel bij de competente autoriteit als bij het bedrijfsleven.

Projecten 2013

- Toezicht op erkende en geregistreerde bedrijven. Dit betreft toezicht op erkenningsvoorwaarden en registratie voorwaarden alsmede de audits van HACCP-systemen en bedrijfseigen controlesystemen.
- Toezicht op de handel in dierlijke bijproducten en afgeleide producten. Dit betreft met name toezicht op identificatie, documentatie, tracking en tracing voorwaarden en bestemmingscontroles (borgen van stromen). In het kader van dit project zijn enkele specifieke accenten gelegd, waaronder controle en handhaving op de handel in verwerkte dierlijke eiwitten en vetten en toezicht bij handelaren en transporteurs.
- Toezicht in de primaire sector (veehouderijbedrijven) gericht op de voorschriften met betrekking tot aangifte, ter beschikking houden, koelen, afdekken, onttrekken en administratieve voorschriften. In aansluiting hierop onderzoek uitgevoerd naar het aanbiedgedrag van dode dieren in de aquacultuursector.
- Start onderzoeksproject naar mogelijkheid van invoering van digitaal toezicht op stromen dierlijke bijproducten vanaf slachthuizen naar categorie 1/categorie 2/ categorie 3 verwerkingsbedrijven.

Incidenten

- De meeste meldingen betroffen overschrijdingen van microbiologische normen ten aanzien van Salmonella in verwerkte dierlijke eiwitten.
- 1 melding betrof het aantreffen van de merkstof GTH¹² in een monster categorie 3 verwerkte dierlijke eiwitten. Dit bleek achteraf een fout van het laboratorium te zijn.
- Overige meldingen betroffen omissies in TRACES en foutieve handelsdocumentatie bij dierlijke bijproducten en afgeleide producten.

Conclusies

- De meeste niet-naleving heeft betrekking op de handelsvoorwaarden voor dierlijke bijproducten en afgeleide producten. De introductie van DOCOM in TRACES maakt het voor de bedrijven en voor de competente autoriteit niet makkelijker.
- Bedrijven waarvan de core-business het opslaan, be- of verwerken van dierlijke bijproducten of afgeleide daarvan is, zijn over het algemeen voldoende tot goed op de hoogte van de wet- en regelgeving.
- Bedrijven die erkend of geregistreerd zijn, voldoen in het algemeen goed aan de erkenningsvoorwaarden c.q. registratievoorwaarden.

¹² Glyceroltriheptanoate (GTH) is een stof, die gebruikt wordt om categorie 1 en 2 materiaal te merken.

4.7 Vlees (slachthuizen, uitsnijderijen en koel/vrieshuizen)

Controlerende instantie: NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2013 onderdeel van de controles was

Verordening (EG) nr. 852/2004
Verordening (EG) nr. 853/2004
Verordening (EG) nr. 854/2004
Verordening (EG) nr. 2073/2005
Verordening (EG) nr. 2074/2005
Verordening (EG) nr. 2075/2005
Verordening (EG) nr. 999/2001

Omvang controlebestand in 2013

type bedrijven	aantal
Slachthuis gedomesticeerde hoefdieren	198
Slachthuis pluimvee	33
Slachthuis gekweekt wild	23
Slachthuis vrij wild	15
Uitsnijderijen alle soorten vlees 'stand alone'	202
Uitsnijderijen verbonden aan slachthuizen	269
Koel- en vrieshuizen 'stand alone'	94

Resultaten vlees in 2013

resultaten	aantal
Inspecties VWA 2013	
systeemininspecties erkenningonderhoud	430
audits systeemtoezicht HACCP en systeemininspecties	2.592
Keuringen (in uren) (inclusief uren systeemtoezicht, opleiding)	273.425
Monsters/analyses	
microbiologisch	5.133
antibiotica onderzoek	6.688
trichinen (varkens 133.018, wilde zwijnen 521, eenhoevigen 1.319)	134.858
Maatregelen:	
totaal aantal schriftelijke waarschuwingen	291
totaal aantal processen-verbaal en boeterapporten	35
schorsingen van EG-erkenningen door NVWA	3
intrekkingen van EG-erkenningen door NVWA	1

Verwijzing naar specifieke rapportage (bijvoorbeeld Nationale plannen en dergelijke)

Over het Nationaal plan residuen wordt specifiek gerapporteerd.

Verbeteren handhaving

In 2013 is er in het proces om de handhaving verder te verbeteren in de vleessector, een stijging van het aantal schriftelijke maatregelen waarneembaar. In 2012 werden voor 240 geconstateerde overtredingen in totaal 114 schriftelijke maatregelen opgesteld, in 2013 werden voor 340 geconstateerde overtredingen in totaal 326 schriftelijke maatregelen opgesteld. In 2013 is op basis van de Wet dieren bestuursrecht geïntroduceerd. Sinds 1 juli 2013 is het hierdoor mogelijk om bestuursrechtelijk boeterapporten op te leggen. Van de 35 processen-verbaal en boeterapporten zijn er 25 boeterapporten opgesteld sinds de Wet dieren in werking trad. Voorafgaand aan de inwerkingtreding van de Wet dieren is veel aandacht besteed aan voorlichting en opleiding van het personeel op dit gebied.

Daarnaast vindt structureel overleg plaats met het georganiseerde bedrijfsleven om veranderingen in het toezicht toe te lichten, maar ook om structureel voorkomende gesignaleerde tekortkomingen te melden, zodat het bedrijfsleven zelf correcties kan verzorgen. Ten slotte worden in een maandelijks NVWA-handhavingsoverleg de slecht presterende bedrijven besproken om op deze bedrijven een gerichte handhaving te laten plaatsvinden.

In 2013 is een start gemaakt met een meer risicogericht toezicht voor de 'stand alone' uitsnijderijen en koel- en vrieshuizen. Op grond van nalevingsresultaten uit de 3 voorgaande jaren op het gebied van HACCP, basishygiëne, traceerbaarheid en rookgedrag worden de bedrijven ingedeeld in een toezichtpiramide. Op basis hiervan krijgen slecht presterende bedrijven meer toezicht en goed presterende bedrijven minder. Deze toezichtpiramide zal in 2014 worden ingevoerd. Naar aanleiding van de fraude met paardenvlees (zie ook bij incidenten) heeft de NVWA een verbetering van de toezichtaanpak aangekondigd; ook in de vleesketen. De middelgrote en kleine slachthuizen landbouwhuisdieren worden, op grond van de resultaten in de afgelopen jaren, gezien als bedrijven met een slechte naleving op het gebied van de basisvoorwaarden. De ontwikkeling van een verbeterplan voor het toezicht op deze bedrijven is gestart.

Naleving slachterijen en inrichtingen erkenningsvoorwaarden

Met betrekking tot erkenning verlening en onderhoud heeft de NVWA de vleesproducerende bedrijven ingedeeld in een drietal categorieën:

- categorie 1: score 96-100%;
- categorie 2: score 81-95%;
- categorie 3: score 0-80%.

De score heeft betrekking op het aantal tekortkomingen geconstateerd tijdens een systeeminspectie op een bedrijf. Hoe lager de score, hoe meer tekortkomingen zijn gevonden.

Bij alle categorieën worden herinspecties op tekortkomingen uitgevoerd en bedrijven welke in categorie 3 vallen, kunnen uiteindelijk in de procedure tot het intrekken van erkenningen terecht komen.

Op basis van de uitgevoerde inspecties in 2013 is een analyse gemaakt en zijn bedrijven ingedeeld in de drie categorieën. Dit leidt tot onderstaand overzicht uitgedrukt in percentages.

categorieïndeling vleesbedrijven	categorie 1	categorie 2	categorie 3
Slachthuizen landbouwhuisdieren met permanent toezicht	72%	22%	6%
Slachthuizen landbouwhuisdieren zonder permanent toezicht	94 %	4%	2%
Slachthuizen pluimvee	73%	9%	18%
Wildbewerkingsinrichtingen	92%	8%	0%
Uitsnijderijen (stand alone)	88%	8%	4%
Koel- en vrieshuizen (stand alone)	90%	3%	7%

Het aantal bedrijven dat in 2012 in categorie 3 viel, is in 2013 gedaald. In 2012 waren dat 23 bedrijven en in 2013 waren dat 18 bedrijven. In 2013 worden vooral tekortkomingen geconstateerd op dezelfde basisvoorwaarden, zoals eisen aan vloeren, muren, plafonds, apparatuur, persoonlijke hygiëne en hygiënisch slachten, maar in vergelijking met voorgaande jaren zijn minder overtredingen geconstateerd. Het is een aanwijzing voor het feit dat de bouwkundige staat en hygiëne bij de bedrijven in het algemeen beter is dan in voorgaande jaren. Pluimveeslachthuizen vormen hier een uitzondering op; het aantal overtredingen is in deze categorie bedrijven juist toegenomen vergeleken met 2012 en er zijn op dit gebied veel herinspecties uitgevoerd.

Ten slotte is een tendens waarneembaar dat het totaal aantal EG-erkenningen in de vleessector in 2013 is afgenomen. Op 1-1-2013 was het totaal aantal EG-erkenningen 1334 en op 31-12-2013 waren dat er 1.238. In 2013 is het aantal EG-erkenningen dus met 96 afgenomen, waarvan 42 uitsnijderijen gedomesticeerde hoefdieren. Of dit een gevolg is van de economische crisis is niet duidelijk.

Audits systeemtoezicht HACCP

In 2013 zijn 2592 systeem audits in het kader van het toezicht op HACCP en systeeminspecties uitgevoerd in het domein Vleesketen & voedselveiligheid. Als er tekortkomingen tijdens de audit worden vastgesteld, volgt een herinspectie om vast te stellen of de tekortkomingen zijn verholpen. Ten aanzien van de HACCP-beginselen volgt uit de systeemaudits en systeeminspecties van 2013 het volgende beeld:

- *Slachthuizen landbouwhuisdieren met permanent toezicht*: de HACCP-beginselen worden redelijk tot goed toegepast. Opvallend is dat met name de verificatieprocedures van de bedrijven en de procedures met betrekking tot de aanvoer van dieren relatief het vaakst een tekortkoming vertonen (14% respectievelijk 38% van het aantal uitgevoerde audits). Daarnaast blijkt dat evenals in 2012 de basisvoorwaarden slechter scoren. Een verklaring voor de hogere afwijkingsscores met betrekking tot de basisvoorwaarden is het feit dat het gaat om grote bedrijven met veel verschillende productieruimten. De kans op het aantreffen van tekortkomingen is bij deze bedrijven dan ook groter.
- *Slachthuizen pluimvee*: de HACCP-beginselen worden redelijk tot goed toegepast. Opvallend is dat de geveanalyse in tegenstelling tot 2012 nu goed scoort. Opvallend is dat de procedures met betrekking tot de aanvoer van dieren en de procedures die garanderen dat producten van dierlijke oorsprong aan specifieke eisen relatief het vaakst een tekortkoming vertonen (26% respectievelijk 16% van het aantal uitgevoerde audits). Daarnaast blijkt tijdens de uitgevoerde audits dat de basisvoorwaarden wederom slechter scoren. Een verklaring voor de hogere afwijkingsscores is het feit dat het gaat om grote bedrijven met veel verschillende productieruimten. De kans op het aantreffen van tekortkomingen is bij deze bedrijven dan ook groter.
- *Slachthuizen landbouwhuisdieren zonder permanent toezicht*: ten aanzien van de HACCP-beginselen is het beeld dat deze redelijk worden toegepast bij slachthuizen < 10 GVE¹³. Deze bedrijven maken namelijk veelvuldig gebruik van hygiëncodes. Het uitvoeren van verificatieprocedures in dit type bedrijven is de meest voorkomende tekortkoming (25% van het aantal uitgevoerde audits). Bij slachthuizen > 10 GVE¹³ worden de HACCP-beginselen redelijk toegepast. Het gebruiken van hygiëncodes die de bedrijfsprocessen niet volledig afdekken en de toepassing van de Verordening Microbiologische criteria (EG) nr. 2073/2005 zijn de meest voorkomende tekortkomingen (in beide gevallen 5% van het aantal uitgevoerde audits). Evenals vorige jaren lijken de basisvoorwaarden bij een gedeelte van deze bedrijven niet constant op orde te zijn. Gedurende enige tijd waren er signalen dat een bepaald segment in deze categorie bedrijven niet aan de hygiëne eisen voldoet. In 2013 is daarom een handhavingsactie ten aanzien van aanleiding van fecale bezoedeling gehouden. Deze actie is uitgevoerd bij 38 bedrijven: 30 bedrijven zijn als risicobedrijf geselecteerd en 8 zijn at random geselecteerd. Schapenslachterijen hadden op dit gebied de meeste tekortkomingen. Tijdens deze actie zijn 7 boeterapporten opgesteld. In 2014 wordt een gelijksoortige handhavingsactie gehouden bij de grote slachterijen landbouwhuisdieren.
- *Uitsnijderijen (stand alone)*: de HACCP-beginselen worden redelijk tot goed toegepast. Opvallend is dat de procedures die garanderen dat producten van dierlijke oorsprong aan specifieke eisen voldoen, relatief het vaakst een tekortkoming vertonen (9% van het aantal uitgevoerde audits). Daarnaast blijkt tijdens de uitgevoerde audits dat de basisvoorwaarden ook in deze categorie bedrijven niet altijd op orde zijn.
- *Koel- en vrieshuizen (stand alone)*: de HACCP-beginselen worden redelijk tot goed toegepast. Weinig overtredingen zijn geconstateerd. In deze categorie bedrijven is de systeeminspectie traceerbaarheid & etikettering van groot belang (zie hieronder).
- *Wildbewerkingsinrichtingen*: de resultaten van de basisvoorwaarden zijn goed en de HACCP-beginselen worden bij het overgrote deel van de bedrijven goed toegepast. De overtredingen hadden betrekking op 2 bedrijven en hier is het interventiebeleid toegepast.

Systeeminspectie traceerbaarheid & etikettering

Naar aanleiding van de paardenvleesaffaire is voor alle bedrijven een verplichte systeeminspectie traceerbaarheid & etikettering uitgevoerd voor alle bedrijfstypen. In totaal werden er tijdens deze inspecties 53 overtredingen geconstateerd, waarvan 11 een schriftelijke waarschuwing tot gevolg hebben gehad. In 4 koel- en vrieshuizen is een pilot uitgevoerd om door middel van een EDP-audit¹⁴ beter inzicht te krijgen in de administratieve en financiële stromen in een bedrijf.

Project betrouwbaarheid voedselketeninformatie (VKI)

Officiële dierenartsen van de NVWA kunnen bij twijfels over de betrouwbaarheid van VKI, onderzoek laten uitvoeren op de primaire bedrijven. Op deze wijze werden pluimvee-, varkens-, schapen- en rundveebedrijven bezocht. Uit de bevindingen van de controles blijkt dat deze twijfel bij (afgemolken) melkkoeien en varkens regelmatig terecht was. Meest voorkomende aanleiding tot deze twijfel was het feit dat er bij microbiologische screening een residu antibioticum werd aangetroffen, terwijl er geen antibioticumgebruik op de VKI was vermeld. De veehouder krijgt in dit geval een boeterapport opgelegd.

¹³ GVE = grootvee-eenheden (1 melkkoe is 1 GVE).

¹⁴ EDP audit = een audit op electronic data processing.

Project (keten) zichtkeuring varken en zichtkeuring kalf

In dit project wordt de implementatie van ketenkeuring (visuele keuring) op drie varkensslachthuizen beoordeeld door audits en verificaties op zowel slachthuis- als boerderijniveau. De resultaten zijn goed.

Voor de kalverslachthuizen zijn de voorwaarden voor de implementatie van zichtkeuring in deze sector vastgesteld. Deze werkwijze kan vanaf oktober 2013 worden geïmplementeerd in vier grote kalverslachthuizen, tegelijk met de uniformering van de post-mortem keuring in deze bedrijven.

Project vermindering toezichtlasten

Aangezien het toezicht op slachthuizen, uitsnijderijen en koel- en vrieshuizen retribueerbaar is, is een project gestart met als doel om binnen de kaders van de EU wetgeving de toezichtlasten te verminderen. In dit kader zijn een aantal projecten gestart:

- Een pilot op een groot varkensslachthuis is uitgevoerd om met behulp van continuous control monitoring system (CCMT) gegevens digitaal aan de bevoegde autoriteit aan te reiken, waardoor minder tijd aan het toezicht op het bedrijfssysteem hoeft te worden besteed. De gegevens hebben betrekking op microbiologie en dierlijke bijproducten. Deze systematiek is ook van start gegaan op een ander varkensslachthuis, samen met een module, waarin de gegevens betrekking hebben ten behoeve van de ante-mortem keuring. Een module voor een runderslachthuis met gegevens, welke betrekking hebben op microbiologie en dierlijke bijproducten, is in ontwikkeling.
- Uitvoeren van een pilot bij kleine en middelgrote pluimveeslachthuizen. Doel van deze pilot is om tot een verschuiving van taken te komen richting officiële assistenten, waarbij de officiële dierenarts de eindverantwoordelijkheid houdt. Tevens wordt onderzocht wat de waarde van kwaliteitssystemen van bedrijven kan zijn voor de voedselveiligheid. Notificatie van deze pilot richting Europese Commissie en overige lidstaten is in juni 2011 afgerond. Daarna is de pilot van start gegaan en in juli 2012 weer beëindigd. De resultaten zijn verwerkt in een rapportage, welke in 2013 besproken is in het SCOFCAH van september 2013. De resultaten kunnen een bijdrage leveren aan de modernisering van de keuring van pluimvee, die door de Commissie is ingezet. Echter, de geraamde doelstelling van de reductie van de toezichtlasten (25% reductie in 2015) werd in 2013 bijgesteld. Dit project kent zijn grenzen qua wetgeving en inzet van het bedrijfsleven.

Incidenten

Het grootste incident had te maken met de fraude van paardenvlees. Eind 2012 werd in Engeland ontdekt dat paardenvlees in rundvleesproducten was verwerkt zonder dat dit uit de etikettering duidelijk werd. Dit probleem speelde in een aantal lidstaten en deze ongeoorloofde praktijk bleek veel voor te komen. In Nederland speelde 1 uitsnijderij een grote rol in deze fraudezaak. De EG-erkenning van dit bedrijf werd in februari 2013 geschorst gedurende 7 dagen. Tijdens deze schorsing heeft de opsporingsdienst van de NVWA (IOD) in dit bedrijf een inval gedaan. Tijdens dit onderzoek bleek de tracering niet op orde te zijn, waardoor de herkomst van het vlees niet duidelijk aangetoond kon worden en daarmee de voedselveiligheid niet gegarandeerd kon worden. 50.000 ton vlees van dit bedrijf moest uit de handel worden gehaald middels een recall. Ten slotte is de EG-erkenning van dit bedrijf in april 2013 ingetrokken.

Als gevolg van bovengenoemde fraude zaak is op nog eens 4 bedrijven een officiële inbewaringneming uitgevaardigd in verband met een onduidelijke herkomst van het opgeslagen vlees.

Naar aanleiding van de RASFF-melding uit Engeland is het aantal monsters paardenvlees in het kader van het Nationaal plan residuen verdubbeld en is het percentage monsters dat specifiek werd onderzocht op fenylbutazon verhoogd met 20%. In 2013 werd hierdoor in Nederland 1,2 % van het totaal aantal geslachte paarden in Nederland op fenylbutazon onderzocht. In genoemde onderzoeken is fenylbutazon niet aangetroffen.

Evenals in 2012 en uiteraard in verband met bovengenoemde fraude zaak is er veel aandacht besteed aan de correctheid van paardenpaspoorten en VKI op slachthuizen, waar paarden worden geslacht. Er was wel een kleine afname van het aantal slachtingen van paarden; in 2012 waren dat 8.322 en in 2013 waren dat er 4.819. Het meeste paardenvlees komt naar Nederland via België uit Zuid-Amerika en voor een klein gedeelte uit Roemenië/Bulgarije (1%).

Een onderzoek van de opsporingsdienst van de NVWA (IOD) heeft fraude aan het licht gebracht, waarin een handelaar en een slachthuis betrokken waren. Op deze wijze waren 1.100 paarden illegaal geslacht en mogelijk in de humane voedselketen gebracht als rundvlees(producten).

Veel andere incidenten, waaronder de EHEC¹⁵-melding uit Zweden, zijn via het Rapid Alert Systeem afgehandeld

¹⁵ EHEC = Enterohaemorrhagica Eschericia coli

Conclusies

- De overall effectiviteit van het toezicht is redelijk. Echter In het jaar 2013 heeft met name de paardenvleesaffaire de nodige aandacht gevraagd en impact gehad. Een grote recall heeft plaatsgevonden en van het bedrijf, dat op grote schaal fraudeerde, is de EG-erkenning ingetrokken..
- Er is in 2013 wederom veel aandacht besteed aan het verbeteren van de handhaving. Met de introductie van de Wet dieren is het eenvoudiger geworden om een boeterapport op te leggen. Er is een stijging van het aantal boeterapporten sinds de introductie van de Wet dieren waarneembaar.
- Gedurende enige tijd waren er signalen dat een bepaald segment van de middelgrote en kleine slachthuizen niet aan de hygiëne-eisen voldoet. In 2013 is daarom een handhavingsactie naar fecale bezoedeling gehouden. Deze actie is uitgevoerd bij 38 bedrijven: 30 bedrijven zijn als risicobedrijf geselecteerd en 8 zijn aselekt geselecteerd. Schapenslachterijen hadden op dit gebied de meeste tekortkomingen. Tijdens deze actie zijn 7 boeterapporten opgesteld. In 2014 wordt een gelijksoortige handhavingsactie gehouden bij de grote slachterijen landbouwhuisdieren.
- In 2013 is een eerste aanzet gegeven om in het kader van het Verbeterplan NVWA voor het onderdeel vleesketen het toezicht in de middelgrote en kleine slachthuizen te verbeteren.
- In zijn algemeenheid kan gezegd worden dat voor het jaar 2013 systeemininspecties zoveel mogelijk risicogebaseerd werden ingezet: meer bij slecht presterende bedrijven en minder bij goed presterende bedrijven. Echter, om hier een betere vorm aan te geven en gebruik te maken van de nalevingsgegevens van de laatste drie jaar is een start gemaakt met het ontwikkelen van een toezichtpiramide bij 'stand alone' uitsnijderijen en koel- en vrieshuizen.
- Het project reductie toezichtlasten is lopende; het project CCMT loopt in pilotvorm. De pilot middelgrote pluimveeslachthuizen is afgerond.

4.8 Vleesproducten

Controlerende instantie: NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2013 onderdeel van de controles was

Nationaal:

Warenwet

EU-verordeningen, -richtlijnen en -beschikkingen

Verordening (EG) nr. 178/2002	Algemene Levensmiddelenverordening
Verordening (EG) nr. 852/2004	levensmiddelenhygiëne
Verordening (EG) nr. 853/2004	levensmiddelenhygiëne producten van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 2073/2005	microbiologische criteria voor levensmiddelen

controle bestand 2013

Productiebedrijven	595
Slagerijen met EG-erkenning	52
Koel- en vrieshuizen *	61
Groothandels en importeurs vlees	133
Totaal aantal bedrijven	841

* Het betreft hier de koel- en vrieshuizen, die geen combinatie met andere activiteiten uitvoeren (slachten, productie van vleesbereidingen en vleesproducten). Als de hoofdactiviteit van een bedrijf echter slachten of productie van vleesbereidingen en vleesproducten is, dan wordt het bedrijf onder die categorie bedrijven ingedeeld en niet bij de koel- en vrieshuizen.

resultaten toezicht vleesverwerkende bedrijven in 2013

Systeemaudits HACCP	95
Systeeminspecties HACCP	414
Systeeminspectie VO 2073*	369
Basisvoorwaarden inspecties	654
Traceren	109
Overige inspecties (klacht, Dig HI, HWHM)	233
Totaal audits/inspecties	1.874

* In het kader van Verordening (EG) nr. 2073/2005.

microbiologisch en chemisch*

Microbiologische monsters	-
Chemische monsters	-
Totaal monsters	-

* Alle monsters (microbiologisch en chemisch) zijn vermeld in H 4.15 en H 4.16.

interventies

Schriftelijke waarschuwingen inspecties	307
Bestuurlijke boetes/processen-verbaal inspecties	27
Schriftelijke waarschuwingen monsters	-
Bestuurlijke boetes/processen-verbaal monsters	-
Totaal aantal maatregelen inspecties en monsters	334

Verbeteren handhaving

Gedurende de laatste jaren is er veel aandacht besteed aan het verbeteren van de handhaving bij de industriële vleesverwerkende bedrijven. Ten opzichte van voorgaande jaren is de frequentie van de audits bij de productiebedrijven teruggebracht van eenmaal per 2 jaar naar eenmaal per 3 jaar. Reden hiervoor is om de frequentie voor de audits meer in lijn te brengen met de audits bij de niet-erkende bedrijven.

Naleving bij de vleesverwerkende bedrijven

HACCP-systeemininspecties

Het risicogebaseerde toezicht bij de vleesverwerkende bedrijven is in 2013 verder ontwikkeld. In 2011 heeft een indeling van de vleesverwerkende productiebedrijven plaatsgevonden in de kleurenpiramide (groen, oranje, rood). Deze indeling is gebaseerd op het aantal en de aard van de tekortkomingen die in het verleden bij deze bedrijven zijn geconstateerd. Het aantal interventies bij de bedrijven is bepalend voor de kleur van de bedrijven. De kleurenindeling van de bedrijven is in 2013 gebruikt om het toezicht bij deze bedrijven zodanig in te richten dat de groene bedrijven een relatief lage bezoekfrequentie krijgen, de oranje bedrijven een hogere bezoek frequentie en de rode bedrijven naar verhouding het meest worden geïnspecteerd. De kleur blijft wit als er onvoldoende informatie beschikbaar is over het bedrijf. Door het toepassen van de kleurenindeling van de bedrijven zien we dat de afwijkingen die tijdens de inspecties worden geconstateerd, toenemen. Was er in 2011 bij de inspecties nog sprake van een afwijkingpercentage van 9% (278 interventies op 3.039 inspecties), in 2012 is dit afwijkingpercentage 13% (269 op 2.016 inspecties) en in 2013 is het afwijkingpercentage 18% (334 op 1.874 inspecties).

Aan het einde van 2013 was de verdeling van de kleuren over de vleesverwerkende bedrijven als volgt:

kleur	2013	(2012)
Groen	38%	(43%)
Oranje	56%	(54%)
Rood	1%	(1%)
Wit	5%	(2%)

HACCP-systeemaudits

In 2013 zijn in totaal 95 audits op HACCP uitgevoerd in de vleessector. Als er tekortkomingen tijdens de audit worden vastgesteld, volgt een herinspectie binnen een vastgestelde termijn om na te gaan of de tekortkomingen zijn verholpen. Tijdens de uitgevoerde audits zijn bij 61% van deze audits tekortkomingen geconstateerd. Na een interventie worden de meeste tekortkomingen opgeheven, anders volgt opnieuw een interventie.

Incidenten

Veel capaciteit is gaan zitten in de afhandeling van incidenten en meldingen van onveilige levensmiddelen. Met name het onderzoek en de terughaalacties van het illegaal verwerkte paardenvlees heeft veel capaciteit gekost.

Specifieke projecten

Toezicht Verordening (EG) nr. 2073/2005 Microbiologische criteria voor levensmiddelen.

Al enige jaren blijkt het afwijkingpercentage met betrekking tot Verordening 2073/2005 bij de vleesverwerkende bedrijven hoog. In 2011 was het afwijkingpercentage 42%, in 2012 was dit zelfs 54%. Ook in 2013 is er aandacht voor naleving van deze verordening geweest, in 44% van de inspecties is een afwijking geconstateerd. Hoewel sprake is van een lichte verbetering, is het afwijkingpercentage nog steeds hoog. De afwijkingen zitten vooral in onvoldoende implementatie van de verordening in het HACCP-systeem, onjuiste bemonstering door het bedrijf of onvoldoende corrigerende maatregelen bij afwijkingen. De NVWA heeft zelf weinig tot geen monsters genomen.

Toezicht op de separatorvlees productiebedrijven.

In 2012 zijn alle separatorvlees bedrijven (circa 20 stuks) intensief gecontroleerd. Zo zijn alle separatorvleesbedrijven aan een bemonsteringprogramma van de NVWA onderworpen, waarbij de resultaten van de monsters werden getoetst aan de eisen uit de Verordening (EG) nr. 2073/2005 die van toepassing zijn op separatorvlees 'punt 3'. Vervolgens is dit toezicht in 2013 uitgebreid, mede naar aanleiding van de bevindingen van de FVO-inspectie in 2012. Niet alleen de

hygiëne, de grondstoffen en de verwerking bleven een aandachtspunt, ook de etikettering van het separatorvlees werd gecoördineerd, samen met de divisie Veterinair & import, opgepakt. De inzet was dat aan de bron, bij alle producenten van separatorvlees de benaming van het product goed en traceerbaar op het product werd vermeld. In een volgende fase kan de handhaving plaatsvinden bij de handelaren in separatorvlees.

Mede naar aanleiding van de opmerkingen van de FVO wordt bij iedere controle op de erkenningsvoorwaarden ook gekeken naar de zogenoemde slapende erkenningen. Voor de vleesverwerkende bedrijven is deze opschoningsoperatie uitgevoerd. Alleen de bedrijven die daadwerkelijk separatorvlees produceren zijn nu nog erkend.

Bijzonderheden

In 2013 zijn de erkende vleesverwerkende bedrijven die voortdurend slecht presteren benaderd volgens de aanpak 'Hard waar het moet'. Dit betekent dat dergelijke bedrijven die voortdurend slecht presteren de keuze krijgen: stoppen of structureel verbeteren. Dit is een intensieve aanpak met soms lange juridische trajecten, maar het werpt uiteindelijk aantoonbaar zijn vruchten af. Hoewel maar een enkel erkend bedrijf binnen deze harde aanpak terecht is gekomen, heeft dit bij één bedrijf wel geleid tot tijdelijke schorsing van de erkenning.

Conclusies

- Er is in 2013 opnieuw extra aandacht besteed aan het verbeteren van de handhaving door deze meer risicogericht in te zetten en het bijbehorende interventiebeleid verder te ontwikkelen. Het aantal interventies ten opzichte van het aantal uitgevoerde inspecties is in 2013 conform gestegen ten opzichte van voorgaande jaren.
- In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat in 2013 systeemtoezicht zoveel mogelijk risicogebaseerd is ingezet: meer toezicht bij slecht presterende bedrijven en minder bij goed presterende bedrijven.
- Relatief veel capaciteit van de NVWA is gaan zitten in de afhandeling van incidenten.

4.9 Import veterinaire zendingen

Controlerende instantie: NVWA

Overzicht van de voornaamste Europese regelgeving

Richtlijn nr. 91/496/EEG	veterinaire controles voor dieren uit derde landen
Richtlijn nr. 97/78/EG	veterinaire controles voor dierlijke producten uit derde landen
Richtlijn 2002/99/EG	veterinairrechtelijke voorschriften voor de productie, de verwerking, de distributie en het binnenbrengen van voor menselijke consumptie bestemde producten van dierlijke oorsprong
Beschikking 2004/292/EG	toepassing van TRACES
Verordening (EG) Nr. 282/2004	document voor de aangifte en de veterinaire controle van uit derde landen afkomstige dieren
Verordening (EG) nr. 136/2004	procedures voor de veterinaire controles bij het binnenbrengen van producten uit derde landen
Verordening (EG) Nr. 882/2004	officiële controles inzake diervoeders en levensmiddelen en de voorschriften inzake diergezondheid en dierenwelzijn
Verordening (EG) Nr. 853/2004	specifieke hygiënevoorschriften voor levensmiddelen van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) Nr. 854/2004	specifieke voorschriften voor de organisatie van de officiële controles van voor menselijke consumptie bestemde producten van dierlijke oorsprong
Beschikking 2007/275/EG	lijsten van dieren en producten die in grensinspectieposten controles moeten ondergaan
Besluit 2011/163/EU	residu bewakingsplannen in derde landen

Omvang controlebestand in 2013:

Inspectiecentra **18** (behorend tot 1 van de 7 BIP's)

resultaten aantal controles bij import	2013
Aantal partijen import, waarvan 7070 zendingen levende dieren	5.9022
Aantal labonderzoeken	1.761
Maatregelen: aantal weigeringen	393

Algemeen

Het controleproces van de NVWA bij import en doorvoer van levende dieren en producten van dierlijke oorsprong vanuit landen buiten de EU ligt vast in een kwaliteitssysteem. Dit kwaliteitssysteem is geaccrediteerd door de Raad voor Accreditatie volgens ISO/IEC 17020.

De NVWA en de Douane werken nauw samen op basis van een convenant.

De in de buitengrensinspectieposten (BIP) werkzame officiële dierenartsen en assistenten volgen interne (bij) scholingsdagen.

In 2013 zijn 59.022 partijen aangeboden, een daling van ca 0,2% ten opzichte van 2012.

Belangrijkste doelstellingen

De belangrijkste doelstellingen voor de komende jaren zijn:

- het vergroten van de effectiviteit van het toezicht door het verder doorvoeren van risicogebaseerd toezicht en het verhogen van de aandacht van importeurs voor voedselveiligheid en diergezondheid;
- het vergroten van de efficiëntie bij import door harmonisatie van de toezichtssystematiek voor veterinaire en plantaardige producten;
- door gebruikmaking van elektronische certificaten vanuit derde landen het controleproces efficiënter in te richten. In dit verband is er een pilot gestart op Schiphol waarbij met certificeringsinformatie in TRACES de documentencontrole wordt uitgevoerd en het originele certificaat na de controle kan worden ingediend.

FVO-audit

In 2013 vond in juni een FVO-missie in Nederland plaats. De hoofddoelstelling van de audit was het beoordelen van de systemen die zijn opgezet voor het verifiëren van de naleving van de geplande regelingen ten aanzien van invoercontroles en het zekerstellen van de doeltreffendheid van de uitgevoerde controles. Ook is gekeken naar de bevindingen bij eerdere missies. Het eindrapport is gepubliceerd als DG(SANCO) 2013-6759 - MR FINAL. De drie aanbevelingen uit het rapport zijn:

- 1) Voltrokken van de uitvoering van de acties in reactie op de verslagen van 2009 en 2011, met name betreffende een rechtsinstrument voor de handhaving van de voorafgaande kennisgeving van de aankomst van zendingen (overeenkomstig artikel 2 van Verordening (EG) nr. 136/2004 en artikel 3 van Richtlijn 97/78/EG).
- 2) Uitvoeren van controles op zendingen in doorvoer die de BIP verlaten om na te gaan of de ontvangen zending overeenkomt met de zending die is verzonden uit de BIP van binnenkomst, als voorgeschreven in artikel 3 van Beschikking 2000/208/EG van de Commissie, zoals aanbevolen in het verslag van 2011.
- 3) Ervoor zorgen dat documentencontroles worden uitgevoerd voor zendingen uit derde landen die worden overgeladen naar andere derde landen en meer dan zeven maar minder dan twintig dagen in de haven blijven, zoals voorgeschreven in de artikelen 9 en 11 van Richtlijn 97/78/EG, zoals aanbevolen in het verslag van 2011.

De volgende missie staat gepland voor oktober 2014 en zal gericht zijn op het gebruik van TRACES.

Regie aan de buitengrens, 'single window' en 'one stop shop'

Belangrijkste overheidspartner van de NVWA aan de buitengrens is de Douane. Door EU-ontwikkelingen en nationaal douanebeleid verandert de samenwerking met de Douane de komende jaren:

Informatie van handhavingdiensten zal meer voor elkaar beschikbaar komen en de bestaande samenwerking geïntensiveerd.

Voor het toezicht op veterinaire lading in de Rotterdamse haven is in 2013 Supd@x, Supply Chain Data Exchange, in gebruik genomen. Dit faciliteert het proces van gegevensuitwisseling tussen de aangifte-/meldingsystemen van de overheid. Ook kan hiermee statusinformatie over de controles (door Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit en Douane) beschikbaar worden gesteld aan relevante overheden en verantwoordelijk bedrijfsleven. Met de introductie en afronding van de oorspronkelijke business case Supd@x veterinair is een belangrijke bijdrage geleverd aan de optimalisatie van het toezicht op de veterinaire importketen. Daarnaast is Supd@x veterinair een eerste stap op weg naar het single window handel & transport (SWH&T) in Nederland. Daarnaast is verder gewerkt aan de ontwikkeling van de rijksinspectieterminal. Daarbij is het de bedoeling dat als er meer overheidsinspectiediensten willen inspecteren dat op 1 locatie gedaan kan worden waardoor de lading in één keer afgehandeld kan worden ('one stop shop').

Passagierscontrole

Ook in 2013 heeft de Douane op verzoek van de NVWA passagierscontroles uitgevoerd met betrekking tot het meenemen van dierlijke producten en huisdieren uit het buitenland. De controles op het meenemen van producten van dierlijke oorsprong werden, op basis van risicoanalyse, frequent op- of afgeschaald in nauw overleg tussen de NVWA en de Douane.

Microbiologisch onderzoek

Jaarlijks wordt een plan opgesteld voor een microbiologische monitoring gebaseerd op Verordening (EG) nr. 136/2004. Hierbij wordt rekening gehouden met de risico's van verschillende product-landcombinaties gerelateerd aan bepaalde micro-organismen en gebaseerd op eerdere bevindingen en RASFF-meldingen. De positieve tendens (minder niet-conforme bevindingen) van 2010 zette zich in 2011 voort. Dit was aanleiding om in 2011 te bezien of aanpassingen nodig en wenselijk zijn. Daarom is besloten om het monitoringprogramma 2012 volledig in te richten op controle op specifieke *Salmonella* species. Omdat de resultaten geen aanleiding gaven om het onderzoek nog een jaar voort te zetten is, inspelend op de ontwikkelingen, in 2012 besloten het programma voor een groot deel te richten op STEC¹⁶ in vers en bevroren rundvlees. De resultaten van dit onderzoek gedurende de eerste periode van 2013 en de uitkomsten van de consultatie van EFSA hebben geleid tot een 'guidance document' dat naar verwachting in de loop van 2014 door de Commissie wordt gepubliceerd worden.

¹⁶ STEC = shiga-toxine producerende E. coli.

Gedurende 2013 zijn ook weer positieve monsters aangetroffen bij de invoer van pluimvee. Om die reden wordt die ook weer opgenomen in het monitoringprogramma van 2014.

Versterkte controles

Met ingang van februari 2012 is de toepassing van versterkte controles op basis van artikel 24 en artikel 20 van Richtlijn 97/78/EG in het Trade Control and Expert System (TRACES) geïmplementeerd.

Ook in 2013 is gebleken dat dit goed werkt. Er was sprake van een sterke toename in 2013 ten opzichte van 2012 van het aantal partijen dat in onderzoek is genomen (van 106 naar 916). Wel is opvallend dat veel bedrijven die eenmaal onder dit regiem vallen hier niet meer uit komen. Indien op bedrijven langdurig een artikel 20 status rust, dient afgevraagd te worden of het bedrijf nog wel op de bedrijvenlijst van het betreffende land thuishoort.

Conclusies

Het aanbod van partijen veterinaire goederen laat een stabiel beeld zien. Dat wil zeggen dat fluctuaties in het aanbod beperkt blijven tot minder dan 5%.

In 2013 is niet alleen in Nederland STEC een issue geweest maar ook in andere lidstaten en ook voor de Commissie en EFSA. Goede samenwerking heeft haar vruchten hier afgeworpen.

Het aantal weigeringen wordt vooral veroorzaakt door problemen met de documenten en de partijen die onder verscherpt toezicht staan.

Het aantal artikel 20 en 24 onderzoeken is gestegen, mede doordat in 2012 de regelgeving is aangepast. De vraag blijft hoe lang een bedrijf dat de artikel 20 status heeft gekregen, nog bij binnenkomst bij de EU gecontroleerd moet worden. Sommige bedrijven staan al lang op deze lijst.

4.10 Samengestelde producten

Controlerende instantie: NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2013 onderdeel van de controles was

Nationaal:

Warenwet

EU-verordeningen, -richtlijnen en -beschikkingen

Verordening (EG) nr. 178/2002	Algemene Levensmiddelenverordening
Verordening (EG) nr. 852/2004	levensmiddelenhygiëne
Verordening (EG) nr. 2073/2005	microbiologische criteria voor levensmiddelen

controlebestand 2013

Fabrieken food	1.703
Importeurs Food	751
Handelsbedrijven Food	2.611
Kantooradressen Food	946
Transportbedrijven Food	323
Totaal aantal bedrijven	6.334

resultaten toezicht geregistreerde bedrijven in 2013

Systeemaudits HACCP	185
Systeeminspecties HACCP	1.682
Systeeminspectie VO 2073	166
Basisvoorwaarden inspecties	1.979
Traceren	357
Overige inspecties (klacht, Digitale HI ^{a)} , HWHM ^{b)})	992
Totaal audits/inspecties	5.361

^{a)} Met een digitale herinspectie kan een bedrijf aantonen dat een tekortkoming is opgeheven, waarna de NVWA alleen nog steekproefsgewijs verifieert.

^{b)} 'Hard waar het moet', een harde aanpak voor rode bedrijven, geen standaardinspectie.

microbiologisch en chemisch*

Microbiologische monsters	-
Chemische monsters	-
Totaal monsters	-

* Alle monsters (microbiologisch en chemisch) staan vermeld in H 4.15 en H 4.16.

interventies

Schriftelijke waarschuwingen inspecties	908
Bestuurlijke boetes/processen-verbaal inspecties	165
Schriftelijke waarschuwingen monsters	-
Bestuurlijke boetes/processen-verbaal monsters	-
Totaal aantal maatregelen inspecties en monsters	1.073

Naleving bij de niet-erkende bedrijven

HACCP-systeemininspecties

Het risicogebaseerde toezicht bij de niet-erkende productiebedrijven is in 2013 verder toegepast. Bedrijven zijn ingedeeld in de kleurenpiramide (groen, oranje, rood). Deze indeling is gebaseerd op het aantal en de aard van de tekortkomingen die in het verleden bij deze bedrijven zijn geconstateerd. Het aantal interventies bij de bedrijven is bepalend voor de kleur van de bedrijven. De kleurenindeling van de bedrijven is in 2013 gebruikt om het toezicht bij deze bedrijven zodanig in te richten dat de groene bedrijven een relatief lage bezoekfrequentie krijgen, de oranje bedrijven een hogere bezoek frequentie en de rode bedrijven naar verhouding het meest worden geïnspecteerd en hard worden aangepakt. De kleur blijft wit, als er onvoldoende informatie beschikbaar is over het bedrijf.

Door het toepassen van de kleurenindeling van de bedrijven zien we dat de afwijkingen, die tijdens de inspecties worden geconstateerd, op een relatief hoog niveau blijven. In 2011 is er bij de inspecties en audits een afwijkingpercentage van 22% (852 interventies; 3.871 inspecties en audits), in 2012 ligt dat op 21% (1.197 interventies; 5.502 audits en inspecties) en in 2013 ligt dit afwijkingpercentage ongeveer op hetzelfde niveau, namelijk 20% (1.073 interventies, 5.361 audits en inspecties).

Aan het einde van 2013 was de verdeling van de kleuren over de niet-erkende productie bedrijven als volgt:

kleur:	2013	(2012)
Groen	50%	(51%)
Oranje	35%	(30%)
Rood	1%	(1%)
Wit	14%	(18%)

HACCP-systeemaudits

In 2013 zijn in totaal 185 (2012: 319) audits op HACCP uitgevoerd in de niet-erkende bedrijven. Tijdens de uitgevoerde audits zijn bij 60% van deze audits tekortkomingen geconstateerd. Opvallend is dat er veel afwijkingen zijn geconstateerd tijdens de audits. De meeste afwijkingen die geconstateerd zijn, hebben betrekking op de gevaaridentificatie en gevaaranalyse van het bedrijf en het ontbreken van procedures voor verificatie of het niet juist uitvoeren van verificaties op het HACCP-systeem. Extra aandacht kreeg de traceerbaarheid tijdens de audit, omdat dit in de praktijk bij terughaalacties vaak tot problemen leidt. Een nieuwe toezichtmethode op de traceerbaarheid is in 2013 ontwikkeld. Sinds halverwege 2013 is volgens deze nieuwe methode geïnspecteerd. Het aantal geconstateerde afwijkingen is door deze vernieuwde methode verhoogd van 6% in 2012 naar 17% in 2013.

Verordening (EG) nr. 2073/2005

Bij de niet-erkende bedrijven is in 2013 aandacht geweest voor naleving van Verordening (EG) nr. 2073/2005 (microbiologische criteria). In 41% van de inspecties is een afwijking geconstateerd. *De afwijkingen zitten vooral in onvoldoende implementatie van de verordening in het HACCP-systeem, onjuiste bemonstering door het bedrijf of onvoldoende corrigerende maatregelen bij afwijkingen. De NVWA heeft zelf weinig tot geen monsters genomen.*

Incidenten

Veel capaciteit is gaan zitten in de afhandeling van incidenten en meldingen van onveilige levensmiddelen. Met name het onderzoek en de terughaalacties van het illegaal verwerkte paardenvlees heeft veel capaciteit gekost.

Er zijn veel meldingen van bedrijven geweest over onveilige producten die op de markt gebracht zijn. Indien deze producten ook naar andere lidstaten zijn gegaan of daar vandaan kwamen werd dit gemeld aan het Rapid Alert System Food and Feed (RASFF).

Europa kreeg te maken met een grote recall van enzymen, die gebruikt worden in levensmiddelen en diervoeders, die verontreinigd waren met chlooramphenicol. De oorzaak lag bij de productie in India van dit enzym. Veel bakkerijgrondstoffen werden van de markt gehaald en bedrijven moesten zoeken naar alternatieven voor dit product. Ondanks dat er soms hoge gehalten chlooramphenicol (> 1 ppm) in het enzym werden aangetroffen, is er geen direct gevaar voor de gezondheid geweest, omdat de verontreinigde enzymen in een lage dosering in eindproducten zijn gebruikt.

Specifieke projecten

Geen

Bijzonderheden

Ook in 2013 zijn de niet-erkende levensmiddelenbedrijven die voortdurend slecht presteren benaderd volgens de aanpak 'Hard waar het moet'. Dit betekent dat dergelijke bedrijven die voortdurend slecht presteren de keuze krijgen: stoppen met de bedrijfsvoering of structureel verbeteren. Dit is een intensieve aanpak met soms lange juridische trajecten, maar het werpt uiteindelijk aantoonbaar zijn vruchten af. In 2013 zijn twee niet-erkende bedrijven middels een beschikking tijdelijk stilgelegd.

Conclusies

- Er is in 2013 opnieuw veel aandacht besteed aan het verbeteren van de handhaving door deze meer risicogericht te maken en meer aandacht te besteden aan het verder ontwikkelen van het interventiebeleid. Het aantal interventies ten opzichte van het aantal uitgevoerde inspecties is voor de niet-erkende levensmiddelenbedrijven op ongeveer hetzelfde niveau gebleven, namelijk 20% in 2013 (ten opzichte van 21% in het jaar 2012). Wel is gedurende de afgelopen drie jaar een hele lichte daling te zien (22% - 21% - 20%).
- In zijn algemeenheid kan gezegd worden dat voor het jaar 2013 systeemtoezicht zoveel mogelijk risicogebaseerd is ingezet: meer inspecties bij slecht presterende bedrijven en minder bij goed presterende bedrijven.
- Relatief veel capaciteit van de NVWA is gaan zitten in de afhandeling van incidenten.

4.11 Vis, visproducten en aquacultuur

Controlerende instantie: NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2013 onderdeel van de controles was

EU-verordeningen, -richtlijnen en -beschikkingen	
Verordening (EG) nr. 852/2004	Levensmiddelenhygiëne
Verordening (EG) nr. 853/2004	Hygiëne bij productie van producten van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 854/2004	Toezicht op producten van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 2073/2005	Microbiologische criteria voor levensmiddelen
Richtlijn 2006/88/EG	Aquacultuur

Omvang controlebestand in 2013

type bedrijven	aantal
Be- en verwerkingsbedrijf visserijproducten	495
Fabrieksvaartuig	213
Vriesvaartuig	15
Visafslag	13
Verzendingscentrum	48
Zuiveringscentrum	20
Viskwekerij	63*
Kwekerij/houderij schelp- en schaaldieren	143
Totaal	1.010
Totaal aantal bedrijven met EG-erkenning	804

* Over viskwekerijen en kwekerij/houderij schelp- en schaaldieren is gerapporteerd bij punt 4.3 Diergezondheid – preventie (Levende dieren en levende producten) van deze rapportage.

Verwijzing naar specifieke rapportage (bijvoorbeeld Nationale plannen en dergelijke.)

Over het Nationaal plan residuen wordt apart gerapporteerd.

resultaten visproducten 2013	aantal
Inspecties 2013 (in uren)	14.724
Keuringen (in uren)	8.982
Monsters/analyses chemie	1.226 / 3.552
Monsters/analyses micro	2.075 / 7.857
Maatregelen:	
waarschuwingen	366
bestuurlijke boetes	46
processen-verbaal	1
schorsingen van registraties/erkenningen	0
intrekkingen van registraties/erkenningen	0
Totaal	413

Nalevingsinformatie

- De doelgroep wordt vertegenwoordigd door relatief veel kleine en middelgrote visverwerkende bedrijven met een relatief eenvoudig productieproces. Daarnaast kent de sector een 20-tal grote industriële bedrijven.
- In 2013 zijn 603 inspecties en 146 audits uitgevoerd. Tijdens deze inspecties en audits zijn 612 afwijkingen van het wettelijk voorschrift geconstateerd. Dit heeft geleid tot een maatregel in 413 situaties. De overtredingen hebben betrekking op aspecten die gelden voor het bezit van een EG-erkenning en het invoeren, toepassen en handhaven van het HACCP-plan.

- Vooral bij de kleine en middelgrote bedrijven worden overtredingen gesignaleerd die betrekking hebben op onvoldoende aandacht voor voedselveiligheidsaspecten. Het niet naleven van de norm vindt vooral plaats op de gebieden proceshygiëne, bedrijfsinrichting, het opstellen en toepassen van voedselveiligheidssystemen en niet melden van schadelijke producten aan de bevoegde autoriteit. Het gaat hierbij bijvoorbeeld over visserijproducten waarbij de exploitant kennis bezat over het feit dat verhandelde partijen op basis van eigen verificatieonderzoek niet voldeed aan de voedselveiligheidscriteria van de Verordening (EG) nr. 2073/2005 zonder dit te melden aan de bevoegde autoriteit. .
- Aspecten die nog steeds veel aandacht vragen richten zich op de traceerbaarheid.
- Binnen de schaal- en schelpdiersector is een toename vastgesteld met betrekking tot RASFF-meldingen ten opzichte van 2012. De meldingen hebben betrekking op overschrijdingen van voedselveiligheidscriteria.

Systeemtoezicht HACCP

In 2013 zijn in de vissector 603 inspecties en 146 audits op systeemtoezicht HACCP uitgevoerd. Bij de zuiveringscentra is de officiële controle specifiek gericht op de validatie van het zuiveringsproces als onderdeel van het voedselveiligheidsplan.

Gezondheidscriteria

In 2013 zijn naast de reguliere inspecties en audits, de hieronder genoemde onderwerpen nader onderzocht in de vorm van aanvullend toezicht op gezondheidscriteria als onderdeel van de officiële controles:

Organoleptisch onderzoek

In de productie-, verwerkings- en distributiefasen vinden organoleptische steekproeven plaats. Een doelstelling van deze controles is na te gaan of de versheidsnormen, vastgelegd overeenkomstig de communautaire wetgeving, worden nageleefd. Op het moment van eerste aanlanding worden met name afwijkingen van de minimumversheidsnormen geconstateerd in de productgroep garnalen.

Parasieten

Als onderdeel van de organoleptische controle wordt op het moment van eerste aanlanding steekproefsgewijs gecontroleerd op de visuele aanwezigheid van zichtbare parasieten. Volgens de huidige wetgeving moeten vissoorten, die parasieten kunnen bevatten en die rauw geconsumeerd gaan worden, minimaal 24 uren bevroren worden voordat deze aan de consument wordt aangeboden. Bij bedrijven die vis bereiden en behandelen die rauw wordt geconsumeerd is de audit onder meer gericht op de toepassing van het bevroeringsproces, als onderdeel van het voedselveiligheidssysteem, teneinde voor dit type producten de afdoding van parasieten te garanderen.

Versheidsindicatoren

Het organoleptisch onderzoek in 2013 heeft geen aanleiding gegeven tot twijfel aangaande de versheid van de producten. Eén partij werd vernietigd. Derhalve zijn er in 2013 geen verificatiebemonsteringen uitgevoerd voor het bepalen van het niveau totaal vluchtige basestikstof (TVB-N) en trimethylaminestikstof (TMA-N).

Histamine

De steekproefsgewijze histaminecontroles worden uitgevoerd om na te gaan of de in de communautaire wetgeving vastgelegde grenswaarden niet worden overschreden en risicogebaseerd worden uitgevoerd. Dit betekent dat de NVWA de bemonstering en analyse van vis met een hoog histidinegehalte met name richt op de import van deze vis uit derde landen. Bij de regionaal gevestigde bedrijven is de focus ter beheersing van dit risico gericht op het operationele voedselveiligheidsplan en de door de bedrijven uitgevoerde verificaties van dit gezondheids criterium. In 2013 zijn na analyse van de officiële monsternames geen overschrijdingen van de limiet geconstateerd. Toezicht op de bedrijfseigen analytische verificaties op de aanwezigheid van histamine, als onderdeel van het HACCP-plan, bleek niet altijd in overeenstemming met de in de Verordening (EG) nr. 2073/2005 beschreven analysemethode.

Residuen en contaminanten

Controles zijn verricht op de aanwezigheid van residuen en contaminanten. De bemonstering is gericht op producten die afkomstig zijn uit derde landen. Onderzoeken zijn gericht op aanwezigheid van (leuco)malachietgroen¹⁷

¹⁷ Dit is een parasiticide om schimmels, protozoa en wormen bij vissen en paling te bestrijden.

of diens vervangers, bestrijdingsmiddelen en antibioticaresiduen in kweekvis uit tropische gebieden. Daarnaast wordt onderzoek verricht binnen het Nationaal plan residuen en de monitoring van vis en visproducten die afkomstig zijn uit de verschillende vangstgebieden. Op basis van monitoringsresultaten zijn er gebiedsbeperkende maatregelen van kracht voor de binnenvisserij. Het gaat hier met name om overschrijdingen van de norm voor dioxine in aal en wolhandkrab in die gebieden waarvoor een visserij verbod is ingesteld.

Microbiologische controles

De microbiologische controles van vis en visproducten vinden, met uitzondering van schaal en schelpdieren en gerookte vis met name plaats in het retailkanaal. Afwijkingen van voedselveiligheidscriteria leiden tot gerichte inspecties bij de bedrijven die verantwoordelijk zijn voor de productie. Op grond van de officiële monsternamen in het retailkanaal bleken 3 partijen niet te voldoen aan de voedselveiligheidscriteria zoals voor levende tweekleppige weekdieren beschreven in de Verordening (EG) nr. 2073/2005. Geen van de monsters uit het retailkanaal werd positief getest op de aanwezigheid van norovirus. Voor schaal en schelpdieren vindt naast monsternamen in de retail tevens een officiële monsternamen plaats in de zuiverings- en verzendcentra. In 6 onderzochte partijen levende tweekleppige weekdieren werd een overschrijding vastgesteld van het E. coli MPN/100g. Naast een beoordeling op mogelijke overschrijdingen van voedselveiligheidscriteria wordt, hoewel een eenduidige communautaire norm ontbreekt, tevens aandacht besteed aan de aanwezigheid van norovirus. 17 partijen levende tweekleppige weekdieren werden positief getest op de aanwezigheid van norovirus waarvan 6 partijen oesters die zonder nadere verhitte worden geconsumeerd.

RASFF

Voor vis en visproducten zijn in 2013 6 RASFF-meldingen (2 alerts en 4 information notifications) herleidbaar naar partijen met een Nederlandse oorsprong. De alerts hadden betrekking op de aanwezigheid van histamine en Staphylococcus enterotoxine in geïmporteerde tonijn. Voor tweekleppige weekdieren zijn 7 RASFF-meldingen (3 alerts en 4 information notifications) geregistreerd die herleidbaar zijn naar partijen met een Nederlandse oorsprong. De alerts hadden betrekking op de aanwezigheid van azaspiracide (grondstof uit Ierland) en norovirus (grondstof uit Spanje). Alle partijen werden door Nederlandse bedrijven verwerkt en voor menselijke consumptie op de markt geplaatst. Voor de alerts is bij de betrokken bedrijven een recall ingezet.

Conclusies

- Het risicogebaseerde toezicht is in 2013 voortgezet en maakt een belangrijk onderdeel uit van de selectie van de te inspecteren bedrijven en daarop van toepassing zijnde inspectiefrequentie.
- Chemisch onderzoek op histamine, residuen van bestrijdingsmiddelen en antibiotica in geïmporteerde vis heeft op basis van de onderzoeken geen aanleiding gegeven tot het nemen van maatregelen. In drie gevallen werd een overschrijding geconstateerd voor leucomalachietgroen. Deze overschrijding werd geconstateerd bij een Nederlandse forelkwekerij. De betrokken partij forel werd vernietigd.
- De maatregelen die genomen zijn naar aanleiding van het chemisch onderzoek richten zich met name op de aanwezigheid van zware metalen in zwaardvis en dioxine in aal.
- Voor gerookte vis blijft de aanwezigheid en uitgroei van *Listeria monocytogenes* om aandacht vragen.
- RASFF-notificaties dragen bij aan opsporing van en preventie tegen voedselveiligheidsissues op internationaal niveau.
- Binnen de schaal- en schelpdiersector worden overschrijding van voedselveiligheidscriteria en aanwezigheid van norovirus gesignaleerd. Op basis van het laatste aspect werkt de NVWA in samenwerking met het Nationaal referentielaboratorium en EURL aan de ontwikkeling van een robuuste onderzoeksmethode voor de aanwezigheid van norovirus.
- In de visverwerkende sector werken veel kleine en middelgrote bedrijven met ieder een eigen voedselveiligheidsplan. Voor veel bedrijven is het begrip en het onderhoud van een eigen voedselveiligheidsplan complex. Dit heeft als risico dat bedrijven op de korte en middellange termijn niet voldoen aan de eisen die gesteld zijn aan een veilige productie van levensmiddelen. Hoewel er voor de visverwerkende sector geen gids voor goede praktijken of een door de minister goedgekeurde hygiëncode beschikbaar is, is de verwachting dat de ontwikkeling van een dergelijke code een bijdrage zou kunnen leveren aan een verhoging van het nalevingsniveau. Nalevingshulp blijft in deze gevallen van groot belang. In 2013 is er door de Nederlandse visafslagen gewerkt aan een hygiëncode die medio 2014 voor goedkeuring zal worden voorgelegd aan de minister.

Levende tweekleppige weekdieren

Controlerende instantie: Productschap Vis (onder uiteindelijke verantwoordelijkheid van de NVWA)

In artikel 3, derde lid, van het Warenwetbesluit hygiëne van levensmiddelen (Staatsblad 2005, 517) is het Productschap Vis door de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aangewezen als de bevoegde autoriteit, bedoeld in bijlage II, hoofdstuk II van Verordening (EG) nr. 854/2004. Het Productschap Vis is derhalve belast met classificatie van productie- en heruitzettingsgebieden en de overige taken en bevoegdheden van de bevoegde autoriteit (schelpdier monitoring), bedoeld in bijlage II, hoofdstuk II van Verordening (EG) nr. 854/2004. In het Regeerakkoord 'Bruggen slaan' van het kabinet-Rutte II is afgesproken dat de product- en bedrijfsschappen worden opgeheven en de publieke taken van deze bedrijfslichamen worden overgenomen door de Rijksoverheid. Productschap Vis wordt daardoor opgeheven, in 2014 zal bovenbeschreven taak en bevoegdheid overgaan naar de NVWA.

Classificatie van productie- en heruitzettingsgebieden

Op 13 oktober 2005 heeft het bestuur van het Productschap Vis de Verordening productiegebieden levende tweekleppige weekdieren 2006 vastgesteld, die op 1 januari 2006 in werking is getreden. In deze verordening zijn in samenwerking met de exploitanten van levensmiddelenbedrijven de productiegebieden vastgesteld, de grenzen benoemd en de productiegebieden ingedeeld in een van de 3 categorieën. Er zijn in Nederland geen heruitzettingsgebieden vastgesteld. Op 10 oktober 2010 is in het productiegebied Visserijzone, het compartiment Midden gesloten voor schelpdiervisserij. Op 7 mei 2012 is in de Visserijzone, het gebied buiten de 12-mijlzone gesloten voor schelpdiervisserij. Op 21 mei 2012 is compartiment Eems-Dollard van het productiegebied Waddenzee en Eems gesloten voor schelpdiervisserij. Op 25 mei 2012 zijn productiegebieden Westerschelde-Oost en Westerschelde-West gesloten voor schelpdiervisserij. Alle hierboven genoemde gebieden zijn gesloten vanwege het feit dat geen visserij en bemonstering meer plaatsvindt. Nederland heeft de volgende productiegebieden vastgesteld met een onderverdeling in compartimenten:

productiegebied	compartiment	soort	classificatie
Visserijzone	Noord- binnen de 12 mijlszone	alle tweekleppige weekdieren exclusief pecten	A (gesloten)
	Midden - binnen de 12 mijlszone		
	Zuid - binnen de 12 mijlszone		
	Nederlands continentaal plat Buiten de 12 mijlszone		
Waddenzee en Eems westelijk deel	Noord, Midden en Zuid	alle tweekleppige weekdieren excl. pecten	A
	Friese Wad	alle tweekleppige weekdieren excl. pecten	A
Groninger Wad			
Waddenzee en Eems oostelijk deel	Eems-Dollard	alle tweekleppige weekdieren excl. pecten	B (gesloten)
	-	alle tweekleppige weekdieren excl. pecten	A
Grevelingenmeer	-	alle tweekleppige weekdieren excl. pecten	A
Oosterschelde	Noord, West, Oost en Zuid	alle tweekleppige weekdieren excl. pecten	A
Westerschelde – Oost	-	okkels	B (gesloten)
Westerschelde – West	-	alle tweekleppige weekdieren excl. pecten	B (gesloten)
Veerse Meer	-	alle tweekleppige weekdieren excl. pecten	B

Schelpdiermonitoring

Het monitoren van schelpdieren omvat:

- de microbiologische kwaliteit (E.coli) van de levende tweekleppige weekdieren;
- de aanwezigheid van toxineproducerend plankton;
- de aanwezigheid van biotoxine in levende tweekleppige weekdieren en;
- de aanwezigheid van ongewenste chemische contaminanten in levende tweekleppige weekdieren.

De Verordening (EG) nr. 854/2004 stelt specifieke normen voor de microbiologische kwaliteit, het gehalte aan biotoxinen en de aan biotoxine gerelateerde (potentieel) toxische algen voor levende tweekleppige weekdieren en chemische contaminanten. In het kader van deze regelgeving wordt jaarlijks een bemonsterschema vastgesteld door het Productschap Vis in overeenstemming met het RIVM. Het monitoren dient de voedselveiligheid te borgen. Op basis van de resultaten van de monitoring gegenereerd door het RIVM neemt het Productschap Vis maatregelen op basis van de gestelde normen.

Frequentie

In de eerste helft van het jaar (tot en met juni) wordt eenmaal per maand bemonsterd. Gedurende de zomermaanden wordt wekelijks bemonsterd (juli tot en met oktober), E.coli bemonstering vindt dan tweewekelijks plaats. In november en december wordt de bemonsterfrequentie verlaagd naar twee keer per maand. Deze frequentie is gerelateerd aan de intensiteit van de visserij activiteiten.

Beoogde en bereikte resultaten en producten

Binnen de Verordening (EG) nr. 854/2004 zijn de productiegebieden voor levende tweekleppige weekdieren gemonitord op aanwezigheid van E.coli, biotoxinen, (potentieel) toxische algen en chemische contaminanten.

E.coli

Voor E.coli is er 8 maal een overschrijding van de norm op basis van indeling van classificatie waargenomen, als volgt:

productiegebied	compartiment	week	soort tweekleppige weekdieren	aantallen E.coli (KVE/100g)
Waddenzee en Eems	westelijke Waddenzee Noord	17	mosselen	240, <20, <200, <200
Waddenzee en Eems	westelijke Waddenzee Noord	39	mosselen	<20, <20, <20, 300
Oosterschelde	Noord	42	mosselen	360, <200, <200, <200
Oosterschelde	Midden	42	mosselen	540, 240, 260, 220*
Oosterschelde	West	42	mosselen	340, <200, <200, <20
Waddenzee en Eems	oostelijke Waddenzee Friese Wad	44	raapoesters	<20, <200, <200, 540
Oosterschelde	Oost	48	oesters	1060, <200, <20, <200
Oosterschelde	Oost	49	oesters	320, <20, <20, <20

* per monstername worden vier monsters per gebied genomen. In deze tabel is weergegeven wat de uitslag was van alle vier de monsters, bij een gevonden overschrijding van één of meerdere monsters. De resultaten 540, 240, 260, 220 worden gezien als één overschrijding, niet drie.

De overschrijding in week 42 (Oosterschelde Noord, Midden en West) is hoogstwaarschijnlijk veroorzaakt door hevige regenval tijdens noodweer in deze provincie in de week voorafgaand aan de bemonstering. In week 48 is een overschrijding geconstateerd in Oosterschelde Oost, enkele dagen later (in week 49) is herbemonstering ingezet, ook hierin is een overschrijding geconstateerd.

Potentieel toxische algen

Dit jaar zijn voor ASP-algen geen overschrijdingen geconstateerd in de Nederlandse productiegebieden.

productiegebied	compartiment	week	potentieel toxische algen	aantallen (cellen/liter)
Waddenzee en Eems	westelijke Waddenzee Noord	41	DSP	350
Oosterschelde*	Midden	37	PSP	15.000

* Extra monstername in verband met aanwezigheid van *Alexandrium ostenfeldii* in de Ouwkerkse kreek. Na een onverwachte, grote lozing van water uit de kreek werden de algen ook in de Oosterschelde waargenomen. Aangezien het een overschrijding van de norm betreft, zijn maatregelen genomen.

In week 41 is in de Waddenzee en Eems, compartiment westelijke Waddenzee Noord een eenmalige overschrijding waargenomen voor potentieel toxische algen die DSP kunnen veroorzaken.

Biotoxinen

Er zijn geen gehalten biotoxinen boven de wettelijke normen aangetroffen.

Chemische contaminanten

Er zijn geen gehalten chemische contaminanten boven de wettelijke normen aangetroffen.

Maatregelen naar aanleiding van controles

De acht microbiologische overschrijdingen hebben aanleiding gevormd voor tijdelijke declassificering van de betreffende productiegebieden. De herbemonsteringen van de betreffende overschrijdingen, uitgezonderd van de Oosterschelde Oost in week 48/49, waren weer beneden de norm en de getroffen tijdelijke maatregelen konden weer worden ingetrokken. In het productiegebied Waddenzee en Eems, compartiment westelijke Waddenzee Noord en

Oosterschelde, compartiment Midden zijn tijdelijk maatregelen van kracht geweest met het oog op het voorkomen van algenbloei.

Conclusie

In vergelijking met vorig jaar zijn er iets meer *E.coli* overschrijdingen vastgesteld en minder overschrijdingen voor potentieel toxische algen.

4.12 Zuivel, eieren en eiproducten

Controlerende instanties: COKZ, NCAE¹⁸ en NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving, die in 2013 onderdeel van de controles was

EU-wetgeving	
Verordening (EG) nr. 852/2004	levensmiddelenhygiëne
Verordening (EG) nr. 853/2004	hygiëne bij productie van producten van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 509/2006	gegarandeerde traditionele specialiteiten voor landbouwproducten en levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 510/2006	bescherming van geografische aanduidingen en oorsprongsbenamingen van landbouwproducten en levensmiddelen

Omvang controlebestand in 2013

type bedrijven in eiersector	aantal
Legpluimveehouders (locaties)	1.014
Pakstations en verzamelaars	105
Eiproducten inrichtingen	22
Handelaren eiproducten	18
type bedrijven in de zuivelsector	
Fabrieksmatige zuivelbereiders	180
Opvolgende bereiders kaas	114
Kleinschalige bereiders en boerderij zuivelbereiders	308
Huisverkoop (zuivel)	118
Opslaglocaties van zuivelproducten	37
Melkveehouderijbedrijven	18.300
Geitenmelk veehouderijbedrijven	300
Schape melk veehouderijbedrijven	40
Paardenmelk veehouderijbedrijven	25
Kamelenmelk veehouderijbedrijven	1

Resultaten zuivel in 2013

resultaten zuivel 2013	aantal
<i>Inspecties COKZ 2013</i>	
• fabrieksmatige zuivelbereiders	180
• opvolgende bereiders opslaglocaties	26
• opslaglocaties	26
• extra audits en onaangekondigde inspecties zuivelbedrijven	92
• kleinschalige zuivelbereiders	308
• extra audits en onaangekondigde inspecties kleinschalige bereiders	141
• bereiders bijzondere voeding	10
• extra audits bij bereiders bijzondere voeding	1
Totaal	784
<i>Monsters/analyses door COKZ</i>	
• microbiologische analyses bij fabrieksmatige bereiders	2.499
• microbiologische analyses bij bereiders van bijzondere voeding	290
• microbiologische analyses bij kleinschalige bereiders	3.447

¹⁸ NCAE = Nederlandse Controle Autoriteit Eieren. NCAE is een dienst van Stichting Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel (COKZ) en is belast met het toezicht in de eieren- en pluimveevlees sector in Nederland.

Maatregelen:	
• waarschuwingen	45
• bestuurlijke boetes	3
• processen-verbaal	-
• schorsingen van registraties/erkenningen	-
• intrekkingen van registraties/erkenningen	-
Inspecties door NVWA ten behoeve van kwaliteitsborging COKZ	10

Nalevinginformatie zuivel

Het COKZ heeft in het kader van het EU-hygiënepakket toezicht uitgevoerd in de gehele keten van de melkveehouderij, zuivelbereiding en –verwerking:

- In de melkveehouderij is in vergaande mate toezicht op controle toegepast waarbij gebruik is gemaakt van toezicht op de borging systemen voor de melkveehouderij van de zuivelondernemingen. Het COKZ heeft 82 bijwoningen bij beoordeling melkveehouderij door de certificerende instellingen uitgevoerd.
- Bij de zuivelbedrijven wordt minimaal jaarlijks een bedrijfsbeoordeling uitgevoerd en wordt met officiële monsterneming en onderzoek geverifieerd of aan de normen wordt voldaan.
- Na elke audit worden de bevindingen gerapporteerd aan de gecontroleerde bedrijven. Indien tekortkomingen worden geconstateerd worden verbeterafspraken gemaakt met een termijn voor het verhelpen van de tekortkoming. Vervolgens houdt het COKZ toezicht op het nakomen van deze afspraken.

Melkveehouderij

- In de melkveehouderij zijn de voorschriften van het EU-hygiënepakket geïntegreerd in borgingssystemen voor de melkveehouderij van de zuivelondernemingen. Hierbij wordt door controle instanties - ingeschakeld door de zuivelondernemingen – gecontroleerd of melkveehouders aan deze systemen voldoen. Deze borgingssystemen hebben in vergaande mate de voorschriften van het hygiënepakket geïmplementeerd.
- Nagenoeg alle melkveehouderijbedrijven vallen onder deze systemen. Dit betreft dan zowel koe-, geiten-, schapen-, paarden- als kamelenmelkveehouderij. Bedrijven die niet deelnemen aan een borgingssysteem (90) staan onder direct toezicht van het COKZ.
- In 2013 zijn systeembeoordelingen, beoordelingen van controle-instanties en bijwoningen van beoordelaars uitgevoerd. Ook de verschillende systemen ter borging van de gezondheid van melkgevend vee zijn onderdeel geweest van het toezicht. Uit het toezicht melkveehouderij blijkt dat de controle in de borgingssystemen goed wordt uitgevoerd.
- Naast beoordeling van melkveehouderijbedrijven wordt de boerderijmelk door de zuivelsector zelf al decennia lang intensief onderzocht. De frequentie van monsterneming en onderzoek voldoet ruim aan de EU-criteria.

Zuivelbedrijven

- Bij 93% van de zuivelbedrijven is sprake van een voldoende nalevingsniveau van de hygiënevoorschriften. Bij de meeste bedrijven kon in 2013 worden volstaan met één inspectiebezoek.
- Bij een aantal bedrijven is ter verificatie nog een extra inspectiebezoek uitgevoerd, waarbij werd geconstateerd dat voldoende corrigerende maatregelen waren genomen.
- De naleving van de voorschriften is iets minder dan in 2012 (93 versus 96%);
- Uit het officiële programma van monsterneming en onderzoek blijkt dat melk- en zuivelproducten aan de criteria voldoen. Dit geldt zowel voor de microbiologische criteria als ten aanzien van aanleiding van residuen en contaminanten. Bij normoverschrijdingen worden de geldende procedures adequaat gevolgd.

Kleinschalige en boerderij zuivelbereiders

- Bij 93% van de kleinschalige en boerderijzuivelbereiders is sprake van een voldoende nalevingsniveau van de hygiënevoorschriften. Bij de meeste bedrijven kon in 2013 worden volstaan met één inspectiebezoek.
- Bij de overige bedrijven is een extra inspectiebezoek uitgevoerd ter verificatie of de tekortkomingen waren opgeheven. Daarbij bleek dat voldoende corrigerende maatregelen zijn genomen.
- Uit het officiële programma van monsterneming en onderzoek blijkt dat melk- en zuivelproducten aan de criteria voldoen. Dit geldt zowel voor de microbiologische criteria als ten aanzien van aanleiding van residuen en contaminanten. Bij normoverschrijdingen worden de geldende procedures adequaat gevolgd. De microbiologische kwaliteit van boerenkaas en in mindere mate van ijs is een aandachtspunt.

BOB¹⁹ Boeren-Leidse met sleutels

Voor 'Boeren-Leidse met sleutels' is in 1997 een productdossier vastgesteld. Deze kaassoort is een halfharde boerenkaas, die met een voor deze soort specifieke receptuur in Nederland in een nauw in het productdossier omschreven gebied wordt geproduceerd.

Het aantal eerste bereiders van Boeren-Leidse met sleutels betreft 12.

Het aantal opvolgende bereiders van Boeren-Leidse met sleutels is circa 15.

Van de 12 eerste bereiders zijn er 7 bezocht en getoetst in het kader van het BOB-toetsingsprogramma. Bij de overige 5 bedrijven vond toetsing plaats in het kader van het toetsingsprogramma voor GTS²⁰ Boerenkaas, dat in grote lijnen dezelfde toetsingsaspecten omvat. In beide programma's wordt gecontroleerd op vetgehalte in de droge stof, vochtgehalte en het rauwmelkse karakter van de kaas.

GTS Boerenkaas

Voor 'Boerenkaas' is in 2007 een productdossier vastgesteld. Het gaat hierbij om kaas die wordt bereid op de boerderij uit de rauwe melk die in hoofdzaak is gewonnen van het eigen melkvee van het bedrijf.

Er zijn in Nederland ongeveer 230 boerenkaasmakers actief en een kleine 40 opvolgende bereiders van boerenkaas.

Deze laatste groep houdt zich voornamelijk bezig met opslag ter rijping van de boerenkaas.

BOB- respectievelijk BGA²¹-beschermde fabrieksmatig bereide kaas

In de Regeling dierlijke producten (Wet dieren) is bepaald dat kaas die onder de benaming 'Goudse kaas', 'Edammer kaas' of 'Commissiekaas' wordt verhandeld, op zodanige wijze wordt bereid dat is voldaan aan de eigenschappen die in de regeling zijn vermeld. Deze kaassoorten genieten als zodanig niet een EU-rechtelijk beschermde BOB- of BGA-status. Een belangrijk deel van de Goudse en in toenemende mate ook Edammer kaas wordt echter inmiddels onder de in EU-verband beschermde geografische aanduidingen (BGA) 'Gouda Holland' respectievelijk 'Edam Holland' op de markt gebracht. Daarnaast wordt in de provincie Noord-Holland Goudse kaas geproduceerd, die zijn weg vindt onder de door de EU beschermde oorsprongsbenaming (BOB) 'Noord-Hollandse Gouda'.

BOB Noord-Hollandse Gouda en Noord-Hollandse Edammer

Voor Noord-Hollandse Gouda en Noord-Hollandse Edammer zijn in 1997 productdossiers vastgesteld.

Er zijn 2 eerste bereiders en 4 opvolgende bereiders van Noord-Hollandse Gouda. Er vindt geen productie plaats van Noord-Hollandse Edammer kaas.

Bij de 2 eerste bereiders van Noord-Hollandse Gouda hebben per bereider 2 controles op het voldoen aan de proceseisen plaatsgevonden en is geverifieerd dat in het kaasbereidingproces voor de Noord-Hollandse Gouda uitsluitend de als afkomstig uit Noord-Holland aangeduide melk is gebruikt.

BGA Gouda Holland en Edam Holland

De productdossiers Gouda Holland en Edam Holland zijn op 2 december 2010 door de Europese Commissie goedgekeurd en op 24 december 2010 van kracht geworden. Op 25 januari 2011 heeft de staatssecretaris van EZ het controlerement goedgekeurd.

Eerste bereiders

Het aantal eerste bereiders, dat zich bezighoudt met de productie van BGA 'Gouda Holland' of 'Edam Holland' is in de loop van 2013 gegroeid tot 12. De productie van 'Edam Holland' startte in het voorjaar van 2013.

De basisfrequentie bij eerste bereiders van BGA-kaas omvat 9 controlebezoeken per kwartaal, waarin monsters worden genomen voor onderzoek op samenstelling, microbiologie, kaasmelk pasteurisatie, nitraat en pekel. Bij monsters voor onderzoek op samenstelling wordt de zogenoemde deelkeuring I uitgevoerd. 4 keer per jaar wordt een inspectie uitgevoerd, waarbij wordt geïnspecteerd op juist gebruik van stremsel en zuursel, op juist gebruik van het BGA-kaasmerk, en op herkomst van de melk en dergelijke.

De basisfrequentie van 9 controlebezoeken en het aantal te nemen monsters van maximaal 150 voor onderzoek op

¹⁹ BOB = beschermde oorsprongsbenaming.

²⁰ GTS = gegarandeerd traditionele specialiteit.

²¹ BGA = beschermde geografische aanduiding.

samenstelling kunnen in geval het bedrijf beschikt over een door het COKZ goedgekeurd kwaliteitssysteem worden teruggebracht tot 1/3 van de bezoeken en de te nemen monsters. Nagenoeg alle aangemelde eerste bereiders hebben verzocht van deze mogelijkheid gebruik te mogen maken. Aan deze bereiders is een voorlopige goedkeuring gegeven Deze is na een met goed gevolg doorlopen beoordeling omgezet in een goedkeuring voor onbepaalde tijd. Indien de resultaten van de toetsingen in het kader van het bedrijfseigen kwaliteitssysteem en/of die van het COKZ daar aanleiding voor geven, neemt het COKZ de controle weer volledig in eigen beheer.

Opvolgende bereiders

In 2013 hebben zich 83 opvolgende bereiders bij het COKZ aangemeld voor de opvolgende bereiding van BGA-kaas. De BGA-kaas wordt op een leeftijd van rond 28 dagen bij de opvolgende bereiders aan een keuring onderworpen (deelkeuring II). Vervolgens vindt bij aflevering van de kaas een toetsing plaats volgens het programma voor deelkeuring III. Bij deelkeuring II gaat het om vorm, uiterlijk, korst, zuivel, geur/smaak, kaasmerk en rijpingstemperatuur. Bij deelkeuring III wordt de toetsing aangevuld met het juiste gebruik van de aanduiding Gouda Holland, respectievelijk Edam Holland. In het bijzonder is van belang dat bij versnijden of raspen van de kaas aantoonbaar is dat de gebruikte kaas daadwerkelijk BGA-kaas betreft.

Voorts wordt bij opvolgende bereiders onderzoek uitgevoerd op natamycine, bij versnijders van kaas onderzoek op *Listeria monocytogenes* en bij raspers van kaas onderzoek op vetgehalte, zetmeel en resten kaaskorstbehandelingsmiddelen.

Kanterkaas

In 2000 is het productdossier vastgesteld voor kaas met de aanduiding Kanterkaas, Kanternagelkaas of Kanterkomijnkeas. Het bijbehorende productdossier is in 1999 gepubliceerd. Er zijn op dit moment geen kaasbereiders die deze kaassoort bereiden.

Conclusies

De aansturing van de NVWA op het COKZ is erop gericht de inspecties meer risicogericht te plannen, vergelijkbaar met de aanpak in de andere levensmiddelenketens. Het kortetermijneffect is dat de naleving slechter lijkt te worden. Doordat goed presterende bedrijven minder vaak worden bezocht en de slechter presterende bedrijven relatief meer, lijkt de gemiddelde naleving van de geïnspecteerde bedrijven te dalen. Het resultaat is echter dat de daadwerkelijke naleving verbetert.

Het toezicht op de naleving van de productie-eisen voor zuivelproducten beschermd via de BOB-, GTS- en BGA-wetgeving is in 2013 geïntensiveerd.

Resultaten eieren en eiproducten in 2013

resultaten eieren en eiproducten	aantal
<i>Inspecties NCAE uitgevoerd in 2013</i>	
• inspecties eiproductenfabrieken en handelaren	169
• inspecties verzamelaars	37
• inspecties pakstations	419
• inspecties producenten eieren	403
Totaal	1.028
<i>Monsters/analyses door NCAE</i>	
• analyses	226
<i>Maatregelen</i>	
• waarschuwingen (hercontrole in combinatie met vervolgccontrole)	11
• boeterapport	1

Nalevingsinformatie eieren en eiproducten

In 2013 is bij de producenten (legpluimveehouders) rekening gehouden met de evaluaties ten aanzien van toezicht op controle. In de eiersector zijn in 2013 in totaal 1028 inspecties uitgevoerd in het kader van de EU-hygiëneverordeningen.

Incidenten

Via NVWA DT-alert zijn in 2013 twee meldingen met betrekking tot een te hoog gehalte aan dioxine-achtige PCB's²² ontvangen en in behandeling genomen.

Via het Produktschap Pluimvee en Eieren kwamen 39 meldingen binnen van eieren besmet met *Salmonella*. NCAE heeft toezicht gehouden op juiste kanalisatie van deze eieren. In dat kader is 1 schriftelijke waarschuwing gegeven.

Conclusies eieren en eiproducten

In het algemeen leeft de eiersector de hygiënevoorschriften goed na. Dat geldt ook voor de eiproductensector.

In de eier- en eiproductensector is in 2013 het belangrijkste aandachtspunt de naleving van de microbiologische criteria uit Verordening (EG) nr. 2073/2005 geweest.

²² PCB = polychloorbifenyyl.

4.13 Horeca en ambachtelijke productie

Controlerende instantie: NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2013 onderdeel van de controles was

Nationaal: Warenwet

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr 178/2002	Algemene Levensmiddelen verordening
Verordening (EG) nr 852/2004	Levensmiddelenhygiëne

Omvang controle bestand in 2013

type bedrijven:	aantal
Horeca	circa 45.000
Retail (supermarkt, e.d.)	circa 25.500
Ambacht (slager, bakker, groenteboer, poelier, markt)	circa 25.000
Instellingen	circa 5.000
Totaal	circa 100.000

De omvang van het controlebestand blijft redelijk stabiel. Wel zijn verschuivingen zichtbaar tussen kleine subgroepen. Verder is een trend waarneembaar dat de bedrijfsactiviteiten wat uitbreiden dan wel verschuiven op vraag van de klant. De klant verlangt steeds meer een zo breed mogelijk aanbod van producten. Buiten de stedelijke gebieden is deze trend verder doorgevoerd, gezien het verdwijnen van diverse specifieke bedrijven.

Formule-aanpak

Bovenstaand controlebestand omvat ongeveer 20.000 vestigingen die onderdeel uitmaken van een bedrijf met meerdere locaties (zogenaamde formulebedrijven). Deze efficiënte en effectieve methode is ook in 2013 gecontinueerd. Daarbij zijn er beperkt nieuwe formules aan toegevoegd.

Op basis van steekproeven deelt de NVWA de bedrijven in naar:

- 'groene' bedrijven: meer dan 90% van de locaties voldoet aan de eisen voor voedselveiligheid;
- 'oranje' bedrijven: minder dan 90% van de locaties voldoet aan de eisen;
- bedrijven met permanent risico ('rode' bedrijven).

Bedrijven in de oranje categorie krijgen extra aandacht van de NVWA door in een volgende steekproef meer locaties te betrekken. In locaties met ernstige tekortkomingen treft de NVWA direct passende maatregelen. Als problemen niet worden opgelost, kan een locatie als 'rood' worden aangemerkt, wat uiteindelijk tot een snelle verbetering moet leiden of (tijdelijke) sluiting van betreffende locatie.

De methodiek wordt toegepast bij landelijk bekende formules van supermarkten, bakkerijen, slagerij, cateraars, tankstations, hotels en restaurants. Eind 2013 is de stand van zaken:

sector	aantal formulebedrijven	aantal inspecties ter handhaving	aantal inspecties voor monitoring	aantal maatregelen
Bakkerijen	6	43	250	9
Catering	9	0	50	0
Horeca	42	697	82	145
Slagerijen	1	0	10	0
Supermarkten	25	662	103	147
Tankstations	7	76	20	8
Defensie	2	0	0	0
Totaal	101	1.478	290	309

De resultaten van de inspecties worden gepubliceerd op de website van de NVWA. Op deze wijze zijn in 2013 in totaal 101 formulebedrijven beoordeeld. Voor deze formuleaanpak zijn in 2013 in totaal 1.478 inspecties uitgevoerd (waarvan 290 monitoringsinspecties). Deze hebben geleid tot 309 maatregelen. Ten opzichte van 2012 zijn er 350 inspecties minder uitgevoerd, meer formulebedrijven van inspecties ter handhaving naar inspecties voor monitoring gegaan en ruim 100 maatregelen minder opgemaakt.

12 locaties van formulebedrijven (6 supermarkten en 6 horecalocaties) zijn dusdanig slecht dat deze opgenomen zijn in de aanpak voor notoire overtreders. In 2012 waren dit in totaal 6 locaties!

Algemeen is zichtbaar dat formulebedrijven op basis van een toezichtsprikkel door de NVWA een grote sprong voorwaarts zetten in verbetering van naleving.

Bij bedrijven in de groene categorie minimaliseert de NVWA haar toezicht. Maximale reductie van toezicht kan zich vertalen in een convenant met een formulebedrijf dat haar eigen verantwoordelijkheid maximaal oppakt. Een andere vorm van vermindering van toezicht die in 2013 is ingezet, richt zich op versterken van contact en delen van informatie op hoofdkantoor in plaats van bezoeken op locaties. Deze vorm van toezicht is meer gericht op versterken van de informatiepositie dan primair gericht op toezicht. Informatie, m.n. over naleving van regelgeving, wordt gebruikt voor de beoordeling van een formulebedrijf.

Resultaten inspecties 2013

resultaten	aantal
<i>Inspecties 2013</i>	30.220
• Horeca	15.563
• Ambacht	3.361
• Instellingen	184
• Retail	1.598
• Digitale herinspectie	3.805
• Retribueerbare herinspectie	5.709
<i>Monsters/analyses (microbiologisch)</i>	4.977
<i>Inspectiemaatregelen:</i>	
Horeca	8.071
• boete/proces-verbaal	1.679
• schriftelijke waarschuwing	6.392
Ambacht	1.409
• boete/proces-verbaal	289
• schriftelijke waarschuwing	1.120
Instellingen	92
• boete/proces-verbaal	8
• schriftelijke waarschuwing	84
Retail	587
• boete/proces-verbaal	124
• schriftelijke waarschuwing	463
Tijdelijke stillegging van activiteiten	

• voornemen tot sluiting	183
• sluitingen	13
• stilleggen processen	22
• in bewaring nemen	1
• dwangsom	7
Totaal aantal maatregelen	10.385

Nalevingsinformatie

Door de gerichte selectie blijft het aantal te bezoeken bedrijven laag, maar het aantal is wel ten opzichte van 2012 stabiel gebleven. De gegeven naleefinformatie is subjectief, het zegt niets over een objectief naleefniveau in de sector, maar wel dat er een hardnekkige groep van bedrijven is die moeite heeft met het naleven van de regels. In 2013 is een verschuiving te zien naar meer herinspecties (28% in 2012 naar 31,5% in 2013). Deze is mede verklaarbaar door een stijging van het aantal maatregelen in 2013.

In 2013 is bij 33,6% van de inspecties een maatregel opgemaakt. In 6,9% van de inspecties was sprake van een ernstige overtreding (4,6% in 2012) en bij 26,7% was sprake van een overtreding (22,2% in 2012)

De meeste overtredingen hebben betrekking op temperatuursbeheersing in combinatie met juiste omgang met voedsel (vooral in de fases van opslag en presentatie), reiniging en desinfectie (hygiëne) en ongedierte.

De notoire overtreders blijven extra aandacht vragen. Daarvoor is ook de harde aanpak in 2013 gecontinueerd. Deze aanpak kent de volgende stappen:

1. *Een basisinspectie.* Aan de hand van een eerste inspectie besluit de NVWA of het bedrijf het proces van de marsroute verder volgt of voldoende presteert om terug te gaan naar het reguliere toezicht.
2. *Inspecties gericht op verbetering.* Als het bedrijf de marsroute volgt, wisselt de NVWA inspecties af met gesprekken totdat de locatie verbetert. Gebeurt dit laatste niet, dan wordt het bedrijf tijdelijk gesloten. In 2013 is het stilleggen van processen geïntroduceerd.
3. *Controle op sluiting.* Zodra de NVWA de locatie tijdelijk sluit, vindt dagelijks een controle op de sluiting plaats. De NVWA kan een boete opleggen als een ondernemer niet aan de tijdelijke of gedeeltelijke sluiting voldoet.
4. *Nazorg.* Het bedrijf zal gedurende minimaal een half jaar moeten bewijzen dat de naleving op niveau blijft.

De doorlooptijd van de marsroute (stap 1 t/m 3) kan variëren van een paar dagen (bij ernstige risico's voor de volksgezondheid) tot een paar maanden.

In 2013 bestond de groep notoire overtreders uit 316 bedrijven. Een duidelijke stijging ten opzichte van van 2012 met 200 bedrijven. Deze bedrijven vergden ruim 930 inspecties, 237 controle op beschikkingen, 183 voornemens tot sluiting en 7 dwangsommen zijn uitgereikt. 13 bedrijven zijn gesloten. Ten opzichte van 2012 is een flinke stijging van het aantal voornemens te zien (183 in 2013 ten opzichte van 100 in 2012), echter een daling van het aantal sluitingen (13 in 2013 ten opzichte van 41 in 2012). Het lijkt daarmee beter te zijn geworden, maar het aantal stilleggingen van processen (22) moet daar eigenlijk bij opgeteld worden.

Ongedierte

Vanaf 1 januari 2013 is ongedierte een speerpunt tijdens elke inspectie. De Flora- en faunawet is daarbij geïntroduceerd in het toezicht. Het gebruik van lijmplaten zonder ontheffing is verboden. Dit wordt sinds 2013 aangepakt waarbij een samenwerking met de (toenmalige) Dienst Regelingen is opgezet voor de juiste actie richting het betrokken ongedierte management bedrijf. Daarnaast is een duidelijke werkwijze voor aanvraag van een ontheffing opgesteld en toezicht op het juist toepassen van de verkregen ontheffing.

Horizontaal toezicht

Binnen dit domein concentreert horizontaal toezicht zich in 2013 op uitbreiding van het aantal zelfcontrolesystemen dat geaccepteerd wordt door de NVWA. Eind 2013 staat de 'teller' op 6 bureaus. Helaas is het 2 bureaus niet gelukt om alles op orde te hebben, deze zullen in 2014 volgen. Naast deze 8 bureaus worden momenteel met 10 andere bureaus gesprekken gevoerd.

Conclusies

- De doorgezette risicoselectie heeft niet tot een veel verder verlaagde bezoekfrequentie geleid.
- In 2013 zijn meer inspecties uitgevoerd dan in 2012. De stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door herinspecties als gevolg van meer corrigerende maatregelen.
- Er is een verschuiving zichtbaar, met name in de horeca waar meer maatregelen en acties van de NVWA noodzakelijk waren. De sectoren ambacht en retail tonen een lichte verbetering.
- Van de geïnspecteerde bedrijven is de naleving bij het merendeel redelijk goed;
- Met de 'formule'-aanpak is een systeem van efficiënt toezicht operationeel waarbij bedrijven die als formule opereren en zelf een adequaat functionerend controlesysteem hebben, minder door de NVWA worden bezocht. In 2013 is de werking daarvan beperkt uitgebreid naar meer formulebedrijven. De aanpak blijft efficiënt.
- Horizontaal toezicht heeft accent gehad op acceptatie van zelfcontrolesystemen. Eind 2013 zijn 6 systemen geaccepteerd.
- De aanpak voor notoire overtreders blijft noodzakelijk. Het aantal bedrijven die aan deze aanpak onderworpen worden, is in 2013 wederom gestegen.

Ontwikkelingen

- Het aantal notoire overtreders stijgt dusdanig waarbij zichtbaar is geworden dat zorgvuldigheid een belemmering voor de snelheid kan vormen. In 2013 zijn stappen gezet naar mogelijke verbeteringen, echter aan alle ideeën kleven vaak juridische problemen.
- Vanaf 2012 is de ontwikkeling naar het publiceren van controle resultaten ingezet. In 2013 is aanvullend op bestaande methoden, in dit kader, een Veilig Voedsel Verklaring en bijbehorende inspectiemethode ontwikkeld. De uitrol hiervan en eerste publicaties zullen in 2014 verschijnen.

4.14 Weten wat je koopt

Controlerende instantie: NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2013 onderdeel van de controles was

De meeste regelgeving op het gebied van etikettering en allergenen staat beschreven in het Warenwetbesluit Etikettering van levensmiddelen. Echter, op 40 andere plaatsen in de Warenwet staat additionele etikettering regelgeving. Met betrekking tot de regelgeving over etikettering bevinden we ons nu in een overgangsfase: tot midden december 2014 is het Warenwetbesluit Etikettering van levensmiddelen van kracht, maar kan ook al geanticipeerd worden op de verplichtingen uit de nieuwe verordening 'Informatieverstrekking betreffende levensmiddelen aan consumenten' (Verordening (EG) nr. 1169/2011). Vanaf 14 december 2014 is alleen de verordening geldig. De belangrijkste regelgeving op het gebied van additieven staat beschreven in Verordening (EG) nr. 1333/2008. Regelgeving met betrekking tot beschermde oorsprongsbenaming (BOB), beschermde geografische aanduiding (BGA) en gegarandeerde traditionele specialiteiten (GTS) is Verordening (EG) nr. 1151/2012, inzake kwaliteitsregeling voor landbouwproducten en levensmiddelen.

EU-verordeningen, -richtlijnen en -beschikkingen	
Richtlijn 89/395/EEG	etikettering en presentatie van levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 110/2008	etikettering van de geografische aanduidingen van gedistilleerde dranken
Richtlijn 79/1005/EG	aanduiding hoeveelheden
Verordening (EG) nr. 1169/2011	de verstrekking van voedselinformatie aan consumenten
Verordening (EG) nr. 1333/2008	inzake levensmiddelenadditieven
Verordening (EG) nr. 1151/2012	inzake kwaliteitsregeling voor landbouwproducten en levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 1334/2008	inzake aroma's en bepaalde voedsel ingrediënten met aromatiserende eigenschappen voor gebruik in en op levensmiddelen

Omvang controlebestand in 2013

type bedrijven	aantal
Levensmiddelen fabriek (erkend én geregistreerd)	2.000
Importeur, groothandel, opslag levensmiddelen	4.350
Horeca, detaillisten (bakker, slager en dergelijke), supermarkten, instellingskeukens	circa 100.000

Resultaten weten wat je koopt in 2013

resultaten	aantal	% non-conform
Inspecties/onderzoek 2013		
Kennisopbouw nieuwe verordening	niet van toepassing*	
Activiteiten in verband met nieuwe verordening additieven.	niet van toepassing	
Allergeen vrij	cancelled	
Verpakte vleesproducten met ongedeclareerd water, met uitzondering van kip.	cancelled	
Etikettering separatorvlees	20	80
Allergenen in vleesproducten	cancelled	
Activiteiten in het kader van paardenvleesfraude	niet van toepassing	

* Niet van toepassing betekent: het betreft hier niet het aantal inspecties, maar de werktijd besteed door toezichtontwikkeling (TO) aan dit onderwerp.

Wegens bezuinigingen zijn de inspanningen van de NVWA op dit terrein beperkt. In 2013 zijn enkele kleine toezichtprojecten gepland. Door verschillende redenen, maar met name de inzet op het gebied van het onderzoek naar de fraude met paardenvlees zijn enkele projecten niet uitgevoerd.

Kennisopbouw nieuwe verordening:

Eind 2011 is de nieuwe 'etiketteringsverordening' (Verordening betreffende de verstrekking van voedselinformatie aan consumenten) van kracht geworden. Pas vanaf december 2014 is deze nieuwe verordening van toepassing. Rondom deze nieuwe verordening zijn nog veel vragen en onduidelijkheden. In 2013 heeft de NVWA zelf, maar ook in samenwerking met VWS met regelmaat tijd besteed aan interpretatie van deze nieuwe verordening. Ook zijn enkele medewerkers naar de BTSF²³-cursus geweest waarin onder andere aandacht aan deze verordening is gegeven.

Activiteiten in verband met nieuwe verordening additieven

Enkele medewerkers hebben de BTSF-cursus gevolgd waarin Verordening (EG) nr. 1333/2008 is behandeld. Bedoeling was in 2013 om intern een informatiedag over deze verordening te organiseren. Door capaciteitsgebrek is deze dag niet georganiseerd.

Etikettering separatorvlees

Eind 2013 heeft het project 'etikettering separatorvlees' als onderdeel van het project 'separatorvlees' gelopen. In totaal zijn 20 inspecties uitgevoerd. In 80% werd het separatorvlees niet als 'separatorvlees' aangeduid. Separatorvlees verkregen middels lage druk wordt als 'vlees' aangeduid. Dit is niet conform Europese regelgeving. De aanduiding en eisen betreffende separatorvlees worden op het ogenblik door de Europese Commissie met de lidstaten besproken en mogelijk herzien.

Paardenvleesaffaire

Veel van de beschikbare capaciteit van de NVWA is in 2013 besteed aan het oplossen van de incidenten op het gebied van de fraude met paardenvlees.

De aanpak van deze incidenten vergde inspanning van diverse afdelingen van de NVWA en is daarom niet in exacte cijfers weer te geven.

Er is veel laboratoriumonderzoek gedaan naar aanleiding van de incidenten en ook in het kader van het Europees gecoördineerd onderzoek aan paardenvlees.

Daarnaast is veel (inspectie)capaciteit gaan zitten in de recall van 1 van de 2 grote paardenvleeszaken omdat de ondernemer in een vroeg stadium failliet werd verklaard, zodat hij zelf de recall niet meer kon uitvoeren en dit door de NVWA gedaan moest worden.

Andere aspecten die in deze zaken een rol speelden, hebben veel capaciteit gevergd, zowel van de inspecteurs als van de toezichtafdelingen die de incidenten moesten begeleiden.

²³ BTSF = Better Training Safer Food (trainingen voor inspecteurs georganiseerd door DG SANCO).

4.15 Contaminanten, residuen en GGO's in levensmiddelen

Controlerende instantie: NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving onderdeel van de controles in 2013

Nationaal:
Warenwet
Warenwetregeling Residuen van bestrijdingsmiddelen
Warenwetregeling Contaminanten in levensmiddelen
Regeling verbod handel met bepaalde stoffen behandelde dieren en producten

EU-wetgeving:	
Verordening (EG) nr. 1881/2006	vaststelling maximale gehalten contaminanten in levensmiddelen
Verordening (EG) nrs. 105/2010, 165/2010 en 594/2012	vaststelling maximale gehalten mycotoxinen, e.d.
Verordening (EG) nr. 396/2005	vaststelling maximale gehalten residuen van bestrijdingsmiddelen
Verordening (EG) nr. 1829/2003 Verordening (EG) nr. 1830/2003	betreffende toegelaten GGO's in diervoeder en levensmiddelen
Uitvoeringsbesluit 2013/287/EU Verordening (EG) nr. 470/2009	noodmaatregel GGO's in Chinese rijstproducten residuen van diergeneesmiddelen
Verordening (EU) nr. 37/2010	MRL's voor residuen van diergeneesmiddelen
Richtlijn 96/22/EG	verbod op het gebruik van groeibevorderaars
Richtlijn 96/23/EG	residuonderzoek in levende dieren en producten van dierlijke oorsprong
Verordening 669/2009	controles hoog risico niet veterinaire producten aan de buitengrens
Verordening 1152/2009	noodmaatregel met betrekking tot aflatoxines in producten uit derde landen

Omvang controlebestand in 2013

type bedrijven/producten	aantal
Importeurs, groothandel, fabrikanten, supermarktketens, winkels	circa 150.000
Primair bedrijf (graasdierbedrijf)	circa 35.000
Primair bedrijf (hokdierbedrijf)	circa 5.550
Dierenartsen	circa 4.200

Resultaten contaminanten

Mycotoxinen

Ook in 2013 werden veel monsters genomen voor onderzoek op de aanwezigheid van mycotoxinen. De mate van aantasting door schimmels kan per oogstseizoen verschillen. De handhaving van de EU-regelgeving en ontwerp normen voor mycotoxinen vragen daarmee voortdurend aandacht. Alle producten waar normen of ontwerp normen voorhanden zijn, werden in de loop van het jaar bemonsterd. Naast gerichte controle van import uit derde landen en bij productiebedrijven is ook aandacht besteed aan producten uit andere EU-lidstaten.

Opvallende punten waren:

Nootmuskaat

Van de 69 genomen monsters nootmuskaat werd in 9 te veel aflatoxine gemeten. Ochratoxine A werd niet gevonden. Dit is nog steeds een afwijkingpercentage van 13%, maar wel een beduidende verbetering ten opzichte van vorig jaar.

Paprikapoeder

De 26 genomen monsters paprikapoeder bevatten bijna allemaal aflatoxine of ochratoxine A, maar in slechts 1 geval werd de limiet voor ochratoxine A overschreden.

Pinda's

Van 564 bij import gecontroleerde partijen, zijnde 1.128 van de in de tabel vermelde 1.930 monsters noten en zaden, werd in 57 aflatoxine en in 1 ochratoxine A aangetroffen. In 49 daarvan (8,7%) was het gehalte zo hoog dat import werd geweigerd. In 2 gevallen werd een te hoog aflatoxinegehalte in pindasaus gevonden.

Te veel aflatoxine werd ook gevonden in pistache noten, vijgen en zonnebloempitten. In beide laatstgenoemde levensmiddelen werd ook te veel ochratoxine A gevonden. Opvallend was de vondst van meer dan 100 microgram ochratoxine A in knoflookpoeder, want dit werd nooit eerder gevonden. Beide partijen werden uit de handel gehaald. In maïsmeel werd 3 keer een overschrijding van de fumonisinelimiet gevonden in polenta.

Zoals gebruikelijk werden deze resultaten via het Rapid Alert for Food and Feed systeem aan Brussel gerapporteerd.

2013: onderzochte monsters en percentage normafwijking

product	totaal	%
Graan (- producten, inclusief koek)	593	1,2
Gedroogde zuidvruchten	551	1,8
Noten en zaden (- producten, inclusief pindasaus)	1.930	3,9
Wijn, bier & vruchtensap	158	0,6
Babyfood	95	1,1
Kruiden & specerijen	333	4,5
Koffie & thee (inclusief zouthout, drop)	127	0,8
Cacao(producten)	73	0
Eindtotaal	3.860	2,8

Residuen van bestrijdingsmiddelen

Het onderzoek op residuen van bestrijdingsmiddelen laat zien dat de afwijkingpercentages voor in de EU geteelde producten nog altijd laag zijn, mede als gevolg van het van kracht worden van de EU-breed geharmoniseerde MRL's²⁴ in 2008. Het percentage overschrijdingen op producten van buiten Europa blijft niettemin relatief hoog. Uit het programma blijkt het volgende:

- In ruim 5.200 monsters werden ongeveer 10.500 residuen van 158 verschillende analyten gevonden. Van de gevonden residuen viel 98% binnen het gecoördineerde analyseprogramma van de EU.
- Veel monsters groenten en fruit uit Azië voldeden niet aan de norm. Daarnaast voldoet een aanzienlijk deel van de producten uit de Dominicaanse Republiek en Egypte niet aan de wettelijke norm.
- In 2013 heeft Nederland 25 meldingen gedaan aan het Rapid Alert for Food and Feed (RASFF) systeem. Dit aantal is aanzienlijk lager dan vorig jaar ten gevolge van de verbetering van de situatie ten aanzien van de Chinese pomelo's.
- Zowel bij de overschrijdingen als bij de RASFF-meldingen vallen de residuen van zeer giftige ouderwetse bestrijdingsmiddelen uit derdewereldlanden op.
- In 2013 werd minder gecontroleerd op Nederlandse producten, maar vaker op importproducten van buiten de EU. Met bijzondere aandacht voor Thailand, Dominicaanse Republiek, India, Egypte, Hongkong, China en Argentinië.

Belangrijke producten geanalyseerd in het nationaal control plan met hoge% overschrijdingen met land van herkomst.

product	pesticides	%>MRL	land van herkomst
Diverse tropische vruchten	iprodion, cypermethrin	39,1	Vietnam
Granaatappel	diverse	31,6	India
Passiefruit	carbendazim	22,2	Colombia
Chilipeper	profenofos, ethion, triazofos, hexaconazool	17,4	Vietnam, Marokko, Uganda, India, Cambodja
Thee	monocrotofos, acetamiprid	15,6	India
Erwten, peultjes	dimethoat/omethoat	11,4	diverse
Limoen	diverse	10,0	diverse

²⁴ MRL = maximale residu limiet

Belangrijke producten met hoge% overschrijdingen na controle bij import in het kader van Verordening 669/2009.

product	pesticides	%>MRL	land van herkomst
Broccoli	verscheidene	90,0	China
Aardbei	methomyl, oxamyl	24,1	Egypte
Thee	acetamiprid, imidacloprid	21,3	China
Chilipeper	carbendazim, verscheidene	15,9	Vietnam, Dominicaanse Rep.
Erwten, peultjes	dimethoaat	7,9	Kenya
Pomelo	methidation, triazofos	5,9	China
Bonen met peul	endosulfan, acefaat, dimethoaat	5,1	Dominicaanse Rep.,Kenya
Sinaasappels	dimethoaat, diazinon	5,0	Egypte

GGO's

De Europese noodmaatregel die verplicht om alle partijen rijstproducten uit China te controleren op niet toegelaten genetisch gemodificeerd materiaal is begin 2012 ingegaan en was heel 2013 nog van kracht. In totaal 96 partijen rijst(producten) zijn bemonsterd en geanalyseerd. Alle kosten die de NVWA maakt zijn voor het bedrijf. 5 partijen zijn positief bevonden op niet toegelaten GGO's en vernietigd of teruggestuurd naar China.

De reguliere monitoring van levensmiddelen naar het niet vermelden van de aanwezigheid van een toegelaten GGO in een product leverde slechts 4 afwijkingen op.

Incidenten:

In groenten en fruit is perchloraat aangetroffen. Een bron was de meststof chilisalpeter, waar perchloraat van nature in voorkomt. Een andere mogelijke bron is gebruik van desinfectantia. Door de NVWA is samen met het RIVM een risico-inschatting gedaan op basis waarvan een tijdelijke limiet kon worden vastgesteld. Voor definitieve regelgeving wordt op een EFSA-opinie gewacht. Tot die tijd worden aanvullende gegevens verzameld.

resultaten	aantal
<i>Inspecties/monsters NVWA 2013</i>	
• residuen van bestrijdingsmiddelen	
• op basis van Nationaal controleplan	.3210
- representatief voor de markt	2.430
- op basis van een risicoprofiel	748
• op basis van Verordening (EG) nr. 669/2009	2.227
• GGO levensmiddelen	circa 100
• GGO Ghinese rijst	circa 6.000
• mycotoxines	3.860
<i>Niet-conforme monsters op basis van residuen van bestrijdingsmiddelen</i>	
• op basis van Nationaal controleplan	81
• representatief voor de markt	50
• op basis van een risicoprofiel	31
• op basis van Verordening(EG) nr. 669/2009	153
<i>Analyses in kader NP residuen levende dieren/producten</i>	circa 33.000
<i>Niet-conforme monsters in kader NP residuen levende dieren/producten</i>	51
<i>Inspecties diergeneesmiddelen (DGM):</i>	
• inspecties DGM basis (veehouderijen)	768
• inspecties DGM handelsbedrijf	162
Inspecties DGM Nationaal plan residuen	63
<i>Maatregelen:</i>	
• processen-verbaal	63
• boeterapporten	64
• waarschuwingen	94

Inspecties uitoefenen diergeneeskunde	
• inspecties WUD ^{a)} basis	78
• inspecties WUD basis-specifiek ^{b)}	85
Maatregelen:	
• processen-verbaal	8
• berechtingsrapport	8
• boeterapport	5
• waarschuwingen	36
Inspecties groeibevorderaars	
Monsters/analyses	
• diergeneesmiddelen en matrices dieren	
• monsters	21.795 ^{c)}
• analyses	31.296
• inspecties DGM nationaal plan residuen	63
Maatregelen ^{d)} :	
• processen-verbaal	5
• boeterapport	29
• waarschuwingen	3

^{a)} WUD = Wet op de uitoefening van de diergeneeskunde.

^{b)} Betreft controles in het kader van de quickscan Melkvee.

^{c)} Aantal is vergelijkbaar met 2012, (in het voorgaande jaar rapport stond een te laag en foutief getal).

^{d)} Deze afdoeningen zijn ook opgenomen in de categorie Inspecties diergeneesmiddelen (DGM).

Verwijzing naar specifieke rapportage (bijvoorbeeld nationale plannen en dergelijke)

- Report of Pesticide Residues Monitoring Results of the Netherlands for 2013
- Report of the National Plan Residues in live animals and animal products of the Netherlands 2013
- Annual Report 2013 of the Netherlands on Control Measures according to Article 17 of Directive 91/414/EEC

Residuen diergeneesmiddelen

Het verslag van het onderzoek op residuen van diergeneesmiddelen laat zien dat de afwijkingpercentages laag zijn en in orde van grootte overeenkomen met de gemiddelden die EFSA in haar samenvattende rapportage van de Residue Monitoring Plans (RMP) van alle lidstaten publiceerde.

- Van de A-groep stoffen (verboden middelen) worden incidenteel thyreostatica (thiouracil) en steroid hormonen (boldenon, nortestosteron) aangetroffen. Voor deze stoffen bestaat echter nog steeds onzekerheid met betrekking tot de vraag of deze stoffen ook van nature in het dier gevormd kunnen worden. Met deze discussie indachtig is de handhaafbaarheid op deze stoffen beperkt. Technieken om onderscheid te maken tussen endogene en exogene oorsprong zijn nog niet beschikbaar dan wel niet toepasbaar op de gebruikelijke concentratieniveaus.
- Het illegaal gebruik van beta-agonisten (A5) is vrijwel niet meer aan de orde; in 2013 werd in geen enkel monster een beta-agonist aangetroffen. De controlefrequentie blijft niettemin gehandhaafd op het bestaande niveau.
- Voor de verboden antibiotica (A6) kan worden geconstateerd dat in 2013 voor het eerst in lange tijd het gebruik van nitrofuranen bij rundvee is aangetoond. De monitoring op nitrofuranen in het kader van het Nationaal plan residuen is mede op grond daarvan met ingang van 2014 geïntensiveerd. Nitrofuranen en met name residuen van furaltadone worden regelmatig aangetroffen bij slachtduiven. Nederland ontwikkelt beleid om de aanwezigheid van deze stof in slachtduiven terug te dringen. Daarnaast speelt ook bij deze stofgroep de toenemende discussie rondom het mogelijk van nature voorkomen van lage concentraties van deze stoffen. Dat betreft dan met name chlooramphenicol en nitrofurazon (SEM).²⁵
- Van de B-groep stoffen worden residuen van antibiotica incidenteel aangetroffen. Ook deze constatering is in overeenstemming met de resultaten van voorgaande jaren. Er is een verschuiving van tetracyclines naar aminoglycosiden waarneembaar. De controle op residuen van antibiotica blijft mede op grond van deze resultaten prioritair in het Nederlandse nationaal plan. Voorheen was alleen het niet aanhouden van de wachttermijn strafbaar. Met ingang van 1-1-2013 is de strafbaarstelling van de aanwezigheid van dergelijke residuen in aangeboden dieren gerealiseerd via de Wet dieren. Daarmee zijn meer sanctionerende maatregelen beschikbaar gekomen en kan er effectiever worden gehandhaafd. In 2013 is mede daardoor een groter aantal sancties opgelegd.

²⁵ SEM = semicarbazide is het indicatorresidu voor nitrofurazon.

- Het gebruik van antibiotica bij voedselproducerende dieren in Nederland is de afgelopen 5 jaar aanzienlijk gedaald. De veehouderij, dierenartsen en de overheid werken hiervoor samen. Zo moeten veehouders hun antibioticumgebruik registreren, vindt benchmarking van veehouders en dierenartsen plaats en moeten maatregelen worden getroffen om het gebruik te reduceren. NVWA bezoekt risicogebaseerd veehouders, die te veel antibiotica gebruiken.

Conclusies contaminanten, residuen en GGO's

- Met het van kracht worden van de EU-breed geharmoniseerde MRL's voor bestrijdingsmiddelen in 2008, is het overschrijdingspercentage van producten uit EU-landen drastisch afgenomen. Overschrijdingen in producten afkomstig van buiten de EU blijven streng toezicht nodig hebben. In 2013 is opnieuw minder gecontroleerd op Nederlandse producten, maar importproducten van buiten de EU worden vaker gecontroleerd.
- Gelet op de blijvende aanwezigheid van mycotoxinen in levensmiddelen en grondstoffen blijft het noodzakelijk hierop een passende controle uit te oefenen. Het is noodzakelijk dat het bedrijfsleven nog meer zelfcontroles op dit aspect uitvoert.
- Het aantal Chinese rijstproducten met een niet-toegelaten GGO is afgenomen van 27 in 2012 naar 5 in 2013.
- Slechts een zeer gering aantal producten voldeed niet aan de GGO-etiketteringseis.
- Het aantal niet-conforme monsters in de monitoring voor residuen van diergeneesmiddelen (65 in 2013) is vergelijkbaar met 2012 (51) maar aanzienlijk lager dan in voorgaande jaren (104 in 2011);
- Handhaving op met name residuen van groeibevorderende stoffen en verboden antibiotica is beperkt door de toenemende discussie omtrent het mogelijk van nature voorkomen van deze stoffen;
- Gelet op de discussie rondom antibioticaresistentie van micro-organismen en het optreden van residuen van antibiotica in dierlijke producten, blijft het noodzakelijk om de controle-intensiteit op antibiotica residuen op het huidige niveau te handhaven.

4.16 Microbiologie (pathogenen, voedselinfecties en zoönosen)

Controlerende instantie: **NVWA**

EU-regelgeving	
Richtlijn 2003/99/EG	zoönosen en zoönose verwekkers
Verordening (EG) nr. 2073/2005	microbiologische criteria voor levensmiddelen

projecten	aantal monsters
Monitoring pathogenen primaire fase (boerderij/slachthuis; dierlijk): onder andere landbouwhuisdieren, MRSA, ESBL, bemonstering ten behoeve van AMR CVI	5.010
Monitoring en surveillance pathogenen secundaire fase (import, industrie, groothandel): projecten onder andere gerookte vis, levende tweekleppige, (rauw te consumeren) vleesbereidingen, gelatine, seperatorvlees, kiemgroenten, verse en gedroogde kruiden en specerijen, zacht fruit, import kip, et cetera	3.362
Monitoring en surveillance pathogenen retailfase: eieren, vlees, vleesbereidingen, vleesproducten, vis, visproducten, rauwmelkse kaas, sushi, gesneden groenten, levende tweekleppige, afbakbrood, et cetera	7.843
Monitoring en surveillance pathogenen diervoeder: diermeel	206
Klachten en meldingen, bronopsporing (bacteriologie, virologie)	1.708
Totaal monsters	18.209
Antibiotica resistentie (gevoeligheid pathogenen, indicatoren uit producten)	1.933
Isolaten ESBL actieve surveillance – CVI/RIVM	997
Totaal isolaten*	2.930*

* Dit zijn geen aparte monsters, maar onderzoek op bacterie-isolaten afkomstig uit het reguliere monsteronderzoek.

Verwijzing naar specifieke rapportages

- EUzoönoserapportage 2013
- NETHMAP-MARAN rapportage 2013
- Registratie voedselinfecties en vergiftigingen

Specifieke projecten

1. *Reactieve risicoreductie/bronopsporing: voedselinfecties en zoönoses en ondersteunen van benodigde infrastructuur (expertisecentrum OSIRIS²⁶); onderhoud van de database met typeringsresultaten, coördinatie recalls*

In 2012 (de cijfers van 2013 worden momenteel verwerkt) kreeg de NVWA in totaal 527 meldingen over voedselinfecties binnen, waarvan 254 uitbraken (2 of meer gerelateerde zieken). Dit aantal is hoger dan in 2011 (363 meldingen waarvan 182 uitbraken) en de dalende trend van de voorgaande jaren is hiermee gebroken. Bij het Centrum Infectieziektebestrijding (Cib) blijft het aantal door de GGD gemelde uitbraken redelijk stabiel: in 2012 kwamen 43 meldingen van clusters van voedselinfecties binnen.

In 2012 werd bij 83% van de meldingen samengewerkt met de GGD, , vooral bij grote uitbraken (>10 personen). In totaal werden door beide instanties samen 549 meldingen van voedselinfectie geregistreerd, waarbij 2.607 zieken waren betrokken. Dit is een forse stijging van het aantal zieken ten opzichte van voorgaande jaren en werd veroorzaakt door het aantal grotere uitbraken zoals door de uitbraak van *S. Thompson* in gerookte zalm waarbij 1.149 ziektegevallen werden geregistreerd.

Voor 86% van de uitbraken gemeld bij het Cib werd een ziekteverwekker bij de patiënt gedetecteerd, met name *Campylobacter* (33%), *Salmonella* (28%) en norovirus (23%). *Salmonella* zorgde voor de meeste zieken en ziekenhuisopnamen, maar norovirus veroorzaakte relatief grote uitbraken.

Bij de NVWA werd in 2012 bij 8,5% van alle meldingen een mogelijke verwekker in voedsel gevonden. Bij meldingen

²⁶ OSIRIS is een onlineregistratiesysteem voor voedselinfecties en uitbraken.

met 2 of meer zieken werd vaker (14%) een ziekteverwekker in voedsel gevonden dan bij meldingen van 1 zieke (4%). *Bacillus cereus* (4%) werd net als in voorgaande jaren het meest aangetroffen in producten, gevolgd door norovirus (2%).

2. *Monitoring pathogenen landbouwhuisdieren, diervoeder, slachtdieren, producten van dierlijke oorsprong ('farm to fork')*
Sinds 2013 wordt gewerkt met een masterplan voor een periodieke surveillance bij landbouwhuisdieren. Hiermee kunnen trends in de prevalentie van zoönotische agentia bij populaties landbouwhuisdieren worden gevolgd. Dergelijke gegevens worden aan EFSA gerapporteerd in de jaarlijkse EU-zoönoserapportage. Daarnaast kunnen mogelijk relaties gelegd worden tussen types zoönoseverwekkers, die voorkomen bij landbouwhuisdieren en bijvoorbeeld bewoners of werknemers op een veehouderij. Het betreft een 5-jarige cyclus waarbij jaarlijks steeds 1 dierketen onder de loep wordt genomen. Ketens die worden gemonitord op diverse relevante pathogenen zijn varkens, pluimvee, runderen, vleeskalveren en kleine herkauwers. In 2013 is gestart met varkens. Op de varkenshouderij zijn faeces monsters genomen die zijn geanalyseerd op de aanwezigheid van *Salmonella*, *Campylobacter*, STEC, ESBL-producerende bacteriën en *Clostridium difficile*. Voor ESBL-producerende bacteriën en *Clostridium* zijn ook humane faeces monsters genomen bij veehouders, medewerkers en familieleden en worden de data gecorreleerd aan de veehouderijgegevens. Aan de analyse en rapportage van de gegevens wordt momenteel gewerkt.
3. *Antibioticumresistentie: resistentiebepalingen in producten van dierlijke oorsprong voor trendbepaling*
In samenwerking met het CVI en het RIVM monitort de NVWA al jaren vele verschillende isolaten op antibioticumresistentie. Dit gebeurt onder andere op:
Salmonella: circa 2.500 isolaten uit mensen, circa 1.500 isolaten uit landbouwhuisdieren en circa 1.000 uit andere levensmiddelen.
Campylobacter jejuni: circa 100 isolaten per jaar uit mest van vleeskuikens, circa 250 isolaten per jaar uit pluimveeproducten.
Indicator *E. coli*: circa 270 isolaten per jaar per diersoort (vleeskuiken, melkkoe, vleesvarken en vleeskalf), circa 200 isolaten uit leghennen en circa 600 isolaten per jaar uit rauw vlees van kippen, varkens, runderen en vleeskalveren.
Enterococcus faecium, *faecalis*: circa 120 - 250 isolaten per diersoort (afhankelijk van de diersoort) eens per 3 jaar uit mest van dieren en circa 350 isolaten uit rauw vlees, per diersoort eens per 3 jaar.
ESBL/AmpC en carbapenemase screening in *E. coli*: in alle mestmonsters (circa 1.500 per jaar) en vleesmonsters. Deze gegevens worden in Nederland jaarlijks gerapporteerd in de NETHMAP-MARAN-rapportage. In dit rapport worden het gebruik van en de resistentie tegen antibiotica bij dieren gezamenlijk gerapporteerd met de humane gegevens. Op Europees niveau worden de gegevens via de jaarlijkse EUzoönoserapportage gerapporteerd
4. *Virussen: reactieve risicoreductie/bronopsporing, surveillance en methodieontwikkeling.*
In 2013 is met name gewerkt aan het vergroten van de virusonderzoekcapaciteit. Ook is er een grote bijdrage geleverd aan het Europese traceringsonderzoek in verband met de hepatitis A virus uitbraak geassocieerd met bessen.
5. *Ontwikkeling en validatie van microbiologische analysemethoden*
Het laboratorium is constant bezig met het up-to-date houden van de beschikbare analysemethodes (ontwikkelen en valideren). In 2013 is onder andere een PCR-methode voor STEC en voor *S. enteritidis* / *S.thyphimurium* ontwikkeld en gevalideerd.
6. *Afhandeling klachten en meldingen: infoverzorging, klachten, General Food Law (GFL) meldingen en Rapid Alert Systeem Food en Feed (RASFF) meldingen betreffende biologische agentia.*
Het aantal RASFF- en GFL-meldingen met een microbiologische oorzaak neemt nog steeds toe. Vooral het strikter toepassen van de regels voor het melden door de hele keten heen heeft het aantal GFL-meldingen fors doen stijgen. Hierbij blijkt keer op keer dat tracering voor bedrijven een moeilijk onderwerp is, waarbij controle op aangeleverde gegevens noodzakelijk blijft.
7. *Monitoring- en handavingsprogramma's: in verband met nationale criteria genoemd in art. 4 van het Warenwetbesluit behandelen en bereiding van levensmiddelen in verband met Verordening (EG) nr. 2073/2005. In het bijzonder:*
 - Onderzoek op voedselveiligheidscriteria bij in de handel gebrachte producten
 - *Campylobacter* in vers (pluimvee) vlees

De bovengenoemde projecten worden aan de EFSA gerapporteerd en gepubliceerd in de jaarlijkse EU-zoönoserapportage.

De afgelopen jaren is in een convenant tussen VWS en de brancheorganisatie van pluimvee slachterijen (NEPLUVI) gewerkt aan mogelijkheden tot het terugdringen van *Campylobacter*-besmetting van kippenvlees. Ook het ministerie van EZ, verantwoordelijk voor de vleeskeuring, en de detailhandel (CBL) zijn bij deze aanpak betrokken. Dit alles heeft in 2013 geleid tot voorstellen tot terugdringing van *Campylobacter* middels een Proces Hygiëne Criterium (PHC) voor kippenvlees in de slachterij. Op dit moment betreft dit nog een nationale norm. De discussie op Europees niveau loopt, maar heeft tot op heden nog geen meerderheid voor een norm opgeleverd.

De NVWA monitort de aanwezigheid van *Campylobacter* in de detailhandel. In 2013 werd *Campylobacter* in 31,6% van monsters kippenvlees en in 11,2% van de pluimveevleesbereidingen aangetroffen. Dat is een lichte daling ten opzichte van 2012. De ervaring leert echter dat de aanwezigheid van *Campylobacter* in pluimveevlees erg fluctueert over de jaren heen.

8. Kennisdeling / advies andere divisies en domeinen

De microbiologische kennis binnen de NVWA is geconcentreerd in het domein microbiologie. In 2013 is deze kennis voor andere domeinen en directies ingezet op onder andere de volgende onderwerpen.

- STEC zowel bij import als bij export
- FVO missie Bestrijding van *Salmonella* in de pluimveesector
- Back-office ten behoeve van de implementatie van Verordening (EU) Nr. 2073/2005
- Beantwoorden van Kamervragen over vele verschillende onderwerpen.

4.17 Voeding en gezondheid/ bijzondere eet- en drinkwaren

Controlerende instantie: NVWA

Overzicht van de voornaamste Europese regelgeving die in 2013 onderdeel van de controles was:

EU-Verordeningen en Richtlijnen beschikkingen	
Richtlijn 90/496/EG	voedingswaarde-etikettering van levensmiddelen
Richtlijn 2000/13/EG	etikettering en presentatie van levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 258/97	nieuwe voedingsmiddelen en ingrediënten
Richtlijn 89/398/EG	bijzondere voeding
Richtlijn 2001/15/EEG	speciale voedingsdoelen
Richtlijn 1999/21/EEG	dieetvoeding voor medisch gebruik
Richtlijn 2006/141/EG	zuigelingenvoeding
Richtlijn 96/5/EG	babyvoeding
Richtlijn 96/8/EG	energiebeperkte diëten voor gewichtsvermindering
Richtlijn 2002/46/EG	voedingssupplementen
Verordening (EG) nr. 1924/2006	voedings- en gezondheidsclaims
Verordening (EG) nr. 1925/2006	toevoeging microvoedingsstoffen
Richtlijn 2001/83/EG	geneesmiddelen voor menselijk gebruik
Verordening 1333/2008	levensmiddelenadditieven
Verordening 953/2009	stoffen die voor specifieke voedingsdoeleinden aan voor bijzondere voeding bestemde levensmiddelen mogen worden toegevoegd.
Verordening 1169/2011	verstrekking van voedselinformatie aan consumenten (ingangsdatum december 2014)
Verordening 609/2013	inzake voor zuigelingen en peuters bedoelde levensmiddelen, voeding voor medisch gebruik en de dagelijkse voeding volledig vervangende producten voor gewichtsbeheersing (ingangsdatum 19 juli 2013)

Daarnaast is specifieke nationale wetgeving van toepassing, waarvan de belangrijkste zijn: de Warenwet en het Warenwetbesluit Kruidenpreparaten. Daarnaast heeft dit werkveld ook veel raakvlakken met wet- en regelgeving die van toepassing is op alle levensmiddelen, bijvoorbeeld het Warenwetbesluit Etikettering van levensmiddelen, het Warenwetbesluit Verontreinigingen in levensmiddelen en Verordening (EG) nr. 852/2004 inzake levensmiddelenhygiëne.

Kenmerkend voor dit domein is dat voor veel producten de wettelijke status op voorhand niet duidelijk is. Een voorbeeld daarvan is dat bepaalde producten zowel een medisch hulpmiddel, geneesmiddel of voedingssupplement zouden kunnen zijn.

Omvang controlebestand in 2013

type bedrijven	aantal
Levensmiddelfabriek (niet erkend)	circa 1.400
Importeur, groothandel, opslag levensmiddelen (niet erkend)	circa 4.500
Horeca, detaillisten, supermarkten, instellingskeukens	circa 100.000

Resultaten voeding en gezondheid in 2013

resultaten	aantal
Inspecties 2013	
• gestuurde handhaving	1.215
• specifieke etiketcontroles	339
• webshops	134
• (-her)controle etiket zuigelingenvoeding	46
Monsters	573 ^{a)}
Maatregelen (inspecties en monsters) ^{b) c) d) e) f)} :	
• waarschuwingen	294
• bestuurlijke boetes	31
Totaal	325

^{a)} Het gaat om voedingssupplementen, kruidenpreparaten en producten met mogelijk verdachte farmaceutische stoffen. Bemonsterd werden 230 producten voor analyse van PAK's, 189 producten voor analyse van zware metalen, 80 producten voor analyse van pyrrolizidine alkaloiden (PA's), 26 producten bestemd voor RIVM in het kader van handhaving farmaceutische stoffen en 21 producten voor analyse van een verboden kruid. Daarnaast zijn 27 producten bemonsterd voor de monitoring van kruiden door RIKILT.

^{b)} Het komt voor dat bevindingen (afwijkingen) van één en dezelfde wet maar ook bevindingen van meerdere wetten worden samengevoegd in één maatregel. Daarnaast is het ook mogelijk dat bijv. een boeterapport (BR) en schriftelijke waarschuwing (SW) geconstateerd tijdens een inspectie en/of monster bij één en hetzelfde bedrijf tot één BR worden samengevoegd.

^{c)} Van de in totaal 325 maatregelen werden 16 maatregelen (vijf BR en elf SW) genomen op monsters (tien op zware metalen, twee op verboden kruiden, één op PAK's en drie op overige wetgeving). De overige 309 maatregelen werden genomen naar aanleiding van inspecties.

^{d)} De 309 maatregelen naar aanleiding van een inspectie genereren in totaal 375 bevindingen (tijdens een inspectie kunnen meerdere zaken afwijkend zijn). Deze 375 bevindingen waren: 124 maal aanprijzing medische claims, 112 maal overtreding van Verordening 1924/2006; 58 maal overtreding van Verordening 852/2004, 35 maal overtreding van de Warenwetregeling Zuigelingenvoeding 2007; 31 maal overtreding van het Warenwetbesluit Etikettering van levensmiddelen en 13 maal overtreding van overige wetgeving.

^{e)} 85 maatregelen werden genomen naar aanleiding van een klacht.

^{f)} Dit is inclusief de maatregelen naar aanleiding van het project beoordeling etiketten van volledige zuigelingenvoeding.

Gestuurde handhaving

De inspecties 'gestuurde handhaving' zijn gericht op de volgende onderwerpen/rubrieken:

- hygiëne, bouwkunde en codes;
- aanprijzing van volledige zuigelingenvoeding (inclusief klachten);
- medische claims (inclusief klachten);
- nieuwe levensmiddelen;
- verboden kruiden;
- etiketcontrole in bedrijf;
- overige klachten.

Klachten

198 maal werd een inspectie verricht naar aanleiding van een klacht. Dit is circa 13% van alle reguliere inspecties (algemene en specifieke etiket controles).

Het aantal maatregelen genomen naar aanleiding van een klacht is 85. dat wil zeggen dat in circa 43% van de gevallen de klacht terecht is.

Daarnaast betekent dit ook dat circa 26% van alle maatregelen genomen bij bijzondere eet- en drinkwaren, wordt genomen naar aanleiding van een klacht.

Aanprijzen volledige zuigelingenvoeding

Aanprijzing van volledige zuigelingenvoeding is een overtreding van de Warenwetregeling zuigelingenvoeding 2007 die is gebaseerd op de Europese Richtlijn 2006/141/EG. Het aantal klachten is in 2013 ten opzichte van 2012 toegenomen.

Het aantal maatregelen naar aanleiding van een klacht blijft echter ongeveer gelijk. In 2013 werden 25 klachten ingediend, die 5 maatregelen opleverden (in 2012 ging het om 11 klachten, die 4 maatregelen genereerden).

Het ging in 2013 om de volgende soorten bedrijven:

- supermarkt (3 maal);
- apotheek (1 maal);
- internet (1 maal).

In totaal werden 13 maatregelen (inclusief klachten) genomen op aanprijzing van volledige zuigelingenvoeding.

Monsters (nationale wetgeving)

Het aantal maatregelen op te veel PAK's²⁷ in voedingssupplementen en kruidenpreparaten is ten opzichte van 2012 afgenomen met 17 maatregelen in 2012 naar 1 maatregel in 2013.

In 2013 zijn 10 maatregelen genomen op de aanwezigheid van meer kwik dan toegestaan in voedingssupplementen en kruidenpreparaten. In 2013 is op 108 bemonsterde producten geen enkele maatregel genomen op zware metalen. Sinds enige tijd is er discussie over de toxische en de wettelijke norm van PA's uit het Warenwetbesluit Kruidenpreparaten. Als gevolg hiervan worden op dit moment geen maatregelen genomen op te hoge gehalten aan PA's volgens dit besluit.

Reductie zoutgehalte en inname trans- en verzadigde vetzuren

In mei 2011 heeft het ministerie van VWS de Landelijke nota gezondheidsbeleid, Gezondheid dichtbij 3, gepubliceerd. Deze nota beschrijft onder andere het gezondheidsbeleid op het gebied van voeding in relatie tot gezondheid. Reductie van het zoutgehalte in levensmiddelen en het verminderen van de inname van trans- en verzadigd vet zijn hierin belangrijke aandachtspunten. VWS heeft ervoor gekozen deze verlaging niet door middel van wetgeving af te dwingen maar hiervoor andere instrumenten in te zetten. Enerzijds voorlichting en stimulering van de consument via projecten van het Voedingencentrum. Anderzijds zijn afspraken met de industrie gemaakt om de doelstellingen te bereiken:

- Om de zoutreductie in industrieel bereide levensmiddelen te bevorderen heeft de branchevereniging van de fabrikan-ten Federatie Nederlandse Levensmiddelen Industrie (FNLI) in 2007 de Taskforce Zout in Levensmiddelen in het leven geroepen. Deze heeft een actieplan opgesteld dat dient te leiden tot een uiteindelijke zoutreductie van 20-30 procent in een breed pakket levensmiddelen²⁸.
- De Taskforce Verantwoorde Vetzuuksamenstelling – een samenwerkingsverband van het bedrijfsleven van industrieel bewerkte plantaardige oliën en vetten – werkt sinds 2005 aan een verbetering van de vetzuksamenstelling in levensmiddelen met plantaardige oliën en vetten als ingrediënt. In de Taskforce participeren ook de industriële en ambachtelijke bakkerijsectoren.

In het kader van het Staatstoezicht voor de Volksgezondheid voert de NVWA de monitoring uit van de verbetering van de samenstelling van levensmiddelen om te kijken of de zelfreguleringsafspraken van het ministerie van VWS met het bedrijfsleven werken. In 2013 zijn daarvoor de volgende projecten uitgevoerd:

- Om de voortgang van de zoutreductie te monitoren bemonstert en analyseert de NVWA vanaf 2009 jaarlijks 10 productgroepen levensmiddelen. De NVWA heeft in 2013 in totaal 1.101 producten uit diverse productgroepen bemonstert en daarvan het keukenzoutgehalte bepaald. Uit de analyses blijkt dat er grote verschillen zijn in zoutgehaltes van producten binnen dezelfde productsoort. Het gemiddelde zoutgehalte op basis van natrium is significant gewijzigd ten opzichte van 2011. Alleen in de productgroepen brood, conserven (enkelvoudige groenten en peulvruchten) en kaas is het keukenzoutgehalte in 2013 significant gedaald ten opzichte van 2011. Productgroepen die achterblijven in zoutverlaging zijn diepvriessnacks, kant-en klaarmaaltijden, sauzen, soep en vleeswaren.
- In 2012 zijn 128 producten 'grote' hartige snacks (bv frikadel) verdeeld over negen productsoorten geanalyseerd op de vetzuksamenstelling. De resultaten zijn in 2013 gepubliceerd²⁹. Uit de analyses blijkt dat in een aantal productsoorten hartige snacks grote verschillen worden aangetroffen in vetgehalte (per 100 gram product). Het is binnen deze soorten mogelijk een product te maken met een lager vetgehalte. Ook het gehalte verzadigde vetzuren varieert sterk, zowel tussen de verschillende hartige snacksoorten als binnen een groep producten.

Handhaving van voedings- en gezondheidsclaims op de etikettering en reclame van levensmiddelen (her-inspecties)

- De etikettering van producten volledige zuigelingenvoeding is gecontroleerd op de eisen gesteld in de Warenwetregeling zuigelingenvoeding 2007. Deze verwijst voor een groot deel naar de Europese Richtlijn 2006/141/EG.
- In totaal zijn 46 (her)inspecties verricht op producten volledige zuigelingenvoeding afkomstig van 15 fabrikanten/retailers.
- 11 van deze 15 fabrikanten (dit is circa 75%) genereerden 3 boeterapporten, 9 schriftelijke waarschuwingen en 13 maal een combinatie van een boeterapport en een schriftelijke waarschuwing.

²⁷ PAK = polycyclische aromatische koolwaterstoffen

²⁸ Zie voor het actieplan: <http://www.fnli.nl/taskforce-zout/actieplan.html>

²⁹ Publicatie heeft recent plaats gevonden: zie "De vetzuksamenstelling van producten hartige snacks – groot", NVWA rapport, 8 april 2014, 12 pagina's.

Handhaving en monitoring van wetgeving op webwinkels met een 'trust seal'

- In het najaar van 2013 is gestart met een project 'trust seal' (keurmerk). Dit project heeft als doel handhaving op van toepassing zijnde wetgeving (medische claims, verboden kruiden en nieuwe levensmiddelen) op websites van webwinkels met een 'trust seal' die zich bezig houden met de handel in bijzondere eet- en drinkwaren en verwante producten. Daarnaast zijn er items die gemonitord worden (gezondheidsclaims en producten die mogelijk farmaceutische stoffen bevatten). Met als doel dat na 2013 (of later) gesteld moet kunnen worden dat webwinkels met een 'trust seal' vermeld op ConsuWijzer onder regulier toezicht van de NVWA staan. Het project wordt in 2014 gecontinueerd.

4.18 Plantgezondheid

Controlerende instantie: NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2013 onderdeel van de controles was

Nationaal:
Plantenziektenwet

EU-richtlijnen plantgezondheid	
Richtlijn 2000/29/EG	betreffende de beschermende maatregelen tegen het binnenbrengen en de verspreiding in de gemeenschap van voor planten en voor plantaardige producten schadelijke organismen
Richtlijn 2007/33/EG	betreffende de bestrijding van het aardappelcysteeltje
Richtlijn 2006/63/EG en 98/57/EG	betreffende de bestrijding van <i>Ralstonia solanacearum</i> (Smith) Yabuuchi et al.
Richtlijn 2006/56/EG en 93/85/EG	betreffende de bestrijding van aardappelringrot
Richtlijn 68/464/EEG	betreffende de bestrijding van de wratziekte

Omvang controlebestand in 2013

type bedrijven	aantal 2012	aantal 2013
Akkerbouw	12.016	12.140
Sierteelt – bloembollen	1.551	1.531
Sierteelt – bloemisterij (snijbloemen, pot- en perkplanten)	4.136	3.934
Sierteelt – boomkwekerij	4.172	3.925
Groente	4.361	4.294
Fruit	2.558	2.530

Resultaten akkerbouw in 2013

resultaten akkerbouw	aantal		afkeuringen quarantaineorganisme	
	2012	2013	2012	2013
Inspecties				
inspecties import	1.606	1.474	0	0
inspecties nationale teelt pootgoed	16.281	16.089	14	21
inspecties wratziekte aardappel	131	432	0	1
inspecties export	20.738	16.757	17	21
Monsters/analyses				
integrale toetsing bruin-/ringrot pootgoed	21.322	19.722	1 RR	0
survey bruin-/ringrot overige aardappelen	1.600	1.600	8 RR	3 RR
Meloidogyne-toetsing aangewezen gebieden	864	1.005	11	15
pre-basic nuclear stock aardappel aardappel- knolspindelviroide (PSTVd)	-	309	-	0
monsters AM-onderzoek percelen	104.607	117.202	-	-
watermonsters bruinrot	2.051	1.400	31	15
aanhangende & sorteergrond AM export	3.231	1.846	-	-

Karakteristiek voor de situatie in de akkerbouw is de voortdurende inspanning, die nodig is ter bestrijding van een klein aantal belangrijke quarantaineorganismen in de (poot)aardappelteelt. Het gaat daarbij vooral om aardappelmoehheid (AM), *Meloidogyne chitwoodi*, bruinrot, ringrot en wratziekte. Ook in 2013 is uitvoering gegeven aan de gedetailleerde EU regelgeving ter bestrijding van deze aantastingen. Voor het vierde opeenvolgende jaar is geen bruinrot aangetroffen in de integrale toetsing van pootaardappelen. Het aantal met ringrot besmette bedrijven bleef in 2013 beperkt tot 3. De besmetting met AM in 2013 is vergelijkbaar met die in 2012. Het aantal vondsten van *M. chitwoodi* wordt sterk beïnvloed door de weersomstandigheden en is in 2013 groter dan in 2012, maar vergelijkbaar met eerdere jaren.

Resultaten sierteelt in 2013

resultaten sierteelt	aantal		afkeuringen quarantaineorganisme	
	2012	2013	2012	2013
Inspecties				
inspecties bloemisterij/boomkwekerij import	97.877	94.219	231	234
inspecties bloembollen import	1.488	1.368	0	2
inspecties bloemisterij nationale survey	526	897	9	33
Inspecties boomkwekerij nationale teelt	553	142	3	0
inspecties plantpaspoort en kwaliteit	13.500	13.500	115	118
inspecties bloembollen – nationaal plantenpaspoort – <i>Ditylenchus dipsaci</i>	24.635	23.877	40	64
inspecties bloemisterij/boomkwekerij export	33.982	43.060	7.378	7.923
inspecties bloembollen export	7.332	7.758	213	150
Monsters/analyses				
import	schatting: 100.000	schatting: 100.000	-	-
nationale survey	1.962	4.909	-	-

Bloemisterij en boomkwekerij

De sector bloemisterij omvat het brede scala van producten voor sierteelt, waarbij zowel voortkweekingsmateriaal als eindproduct wordt geproduceerd. In de sterk internationaal georganiseerde productieketens voor voortkweekingsmateriaal is er een nauwe verbinding tussen de ketenschakels. Voor de diverse eindproducten bestaat een grote variatie in de wijze waarop productieketens zijn georganiseerd. In 2013 is het aantal onderscheppingen van een schadelijk organisme bij import vrijwel gelijk aan dat van 2012. De onderschepte soorten schadelijke organismen zijn vergelijkbaar met die in voorgaande jaren. In de teelt zijn 33 vondsten van schadelijke organismen gedaan waarvan 32 maal *Opogona sacchari* en 1 maal *Bemisia tabaci*. Bij plantenpaspoort inspecties zijn geen schadelijke organismen gevonden. Bij export zijn zowel het aantal inspecties als het aantal afkeuringen wegens schadelijke organismen licht gestegen.

De sector boomkwekerij produceert bomen, heesters en vaste planten voor groenbeheerders, fruittelers en tuinbezitters. Deze sector is nauw verweven met de groene ruimte, waarmee bossen, tuinen, parken en straatgroen (al dan niet openbaar) wordt bedoeld. Dezelfde ziekten en plagen komen voor in de boomkwekerij en de groene ruimte. Besmettingen in de ene sector kunnen dan ook leiden tot besmettingen in de andere sector. Bij import van boomkwekerijproducten zijn in 2013 geen vondsten van schadelijke organismen gedaan. In de teelt zijn eveneens geen schadelijke organismen aangetroffen. Bij plantenpaspoort inspecties is 54 maal een schadelijk organisme aangetroffen, waarvan 31 maal *E. amylovora*, 9 maal *Phytophthora ramorum*, 7 maal *Plum pox virus* en 6 maal *Xanthomonas arboricola* pv *pruni*. Bij export is 126 maal een schadelijk organisme aangetroffen. Dit aantal is hoger dan in 2012, maar varieert sterk over de jaren.

Bloembollen

De fytosanitaire inspecties van bloembollen hebben een bijzondere context. Er is sprake van bodemgebonden teelt in de volle grond, wat specifieke verspreidingsrisico's met zich meebrengt. Er is sprake van meerdere bloembollensoorten met deels hun eigen problematiek van ziekte en plagen. Tegelijkertijd vinden Nederlandse bloembollen een wereldwijde afzet. Deze combinatie van factoren brengt een grote uitdaging met zich mee voor de BKD³⁰, de NVWA en de sectoror-

³⁰ BKD = bloembollen keuringsdienst

ganisaties. De vrijwaring voor de bodemgebonden organismen is in beginsel gebaseerd op de Europese richtlijnen voor de bodemgebonden organismen, waaronder de AM bestrijdingsrichtlijn. Er zijn enkele specifieke regelingen, waaronder de teelt in de aardappelteelt verbodsgebieden de bekendste is. Evenals voorgaande jaren was ook in 2013 veel aandacht voor virussen, specifiek in leliebollen. De specifieke toets op *Arabis mosaic virus* en *Strawberry latent ringspot virus* ten behoeve van de export van leliebollen naar China, die in 2012 noodzakelijk werd, is in 2013 voortgezet. De sector heeft het initiatief genomen om door middel van een garantiesysteem 'Lelie 2.0' in de toekomst te zorgen voor virusvrije productie en export. Het aantal opgelegde teeltverboden wegens *Ditylenchus dipsaci* en het met *D. dipsaci* besmette areaal zijn in 2013 ongeveer gelijk aan 2012. De dalende trend van het aantal afkeuringen bij exportinspectie sinds 2008 heeft zich in 2013 voortgezet.

Resultaten groente & fruit in 2013

resultaten groente en fruit	aantal	aantal	afkeuringen	afkeuringen
	2012	2013	quarantaineorganisme	quarantaineorganisme
Inspecties			2012	2013
inspecties import	63.781	68.921	108	191
inspecties nationale survey	5.494	5.235	4	3
inspecties uitgangsmateriaal	schatting: 2.000	schatting: 2.000	98	45
inspecties export	34.690	49.086	522	487
Monsters/analyses				
import	50.322	41.299	-	-
nationale survey	26.647	19.257	-	-

De sector groenten en fruit betreft productie in volle grond en in kassen, met productieketens van zaadproductie tot teelt van eindproducten, waarbij in elke ketenschakel import, handel en export plaatsvindt. In 2013 is het aantal intercepties van quarantaineorganismen bij importinspectie sterk toegenomen ten opzichte van 2012, van 108 naar 191. Dit betreft vooral *Phyllosticta citricarpa* (Citrus Black Spot) op citrusvruchten en niet-Europese *Tephritidae* op diverse eindproducten. Daarnaast is 30 maal de niet-gereguleerde *Neoleucinodes elegantalis* op aubergines uit Suriname aangetroffen. Dit organisme is een groot risico voor de teelt van tomaat. Bij plantenpaspoortinspecties is 45 maal een schadelijk organisme aangetroffen, waarvan 37 vondsten in aardbei (16 maal *Xanthomonas fragariae* en 21 maal *Phytophthora fragariae*). In de teelt werd 3 maal een schadelijk organisme aangetroffen, waarvan 2 vondsten in tomaat (Aardappelspindelknolviroïde en *Clavibacter michiganensis* subsp. *michiganensis* (Cmm)) en één vondst in paprika (*Thaumatococcus leucocretus*). Het aantal besmettingen met Cmm in de teelt van tomaat neemt jaarlijks af. De uitbraak van *Anthonomus eugeni* in 2012 in de paprikateelt is succesvol uitgeroeid. Bij export is het aantal afkeuringen wegens aantreffen van schadelijke organismen in 2013 vergelijkbaar met dat in 2012. Het betrof vooral afkeuringen vanwege de aanwezigheid van insecten of mijten.

Resultaten groene ruimte in 2013

resultaten groene ruimte	aantal	aantal	afkeuringen	afkeuringen
	2012	2013	quarantaineorganisme	quarantaineorganisme
Inspecties			2012	2013
inspectieprogramma verpakkingshout	1.575	2.751	21	10
inspecties nationale survey (exclusief de surveys en monitoring voor risico's van verpakkingshout)	944	765	75 (alle <i>Erwinia amylovora</i> in bufferzones buiten kwekerijen)	74 (alle <i>Erwinia amylovora</i> in bufferzones buiten kwekerijen)
Monsters/analyses				
verpakkingshout	3.741	5.212	-	-
nationale survey	944	856	-	-

Bij surveys in de groene ruimte (anders dan voor risico's van verpakingshout) werden geen schadelijke organismen aangetroffen. Wel werd 74 maal *Erwinia amylovora* aangetroffen in bufferzones voor bacterievuur (buiten de kwekerijen). Op basis van besluiten van de Europese Commissie is in 2013 een inspectieprogramma verpakingshout uitgevoerd, bestaande uit (a) importinspecties (aan de buitengrens van de EU) van verpakingshout van steenproducten met herkomst China, (b) monitoring van bedrijven die natuursteen importeren en hun omgeving, met gebruik van insectenvallen op risicolocaties, (c) inspecties van geïmporteerd verpakingshout aanwezig op risicolocaties, (d) inspecties door de douane van verpakingshout van andere zendingen dan natuursteen. Daarbij zijn 97 partijen afgekeurd wegens ontbreken van het ISPM-15 merkteken en is 10 maal een schadelijk organisme aangetroffen.

Resultaten – sector overstijgend

Algeheel beeld intercepties en notificaties

Het aantal notificaties door Nederland van onderschepte importzendingen afkomstig uit derde landen, wegens aanwezigheid van 1 of meerdere quarantaine organismen, is in 2013 toegenomen ten opzichte van 2012, van 298 naar 438. In de gehele EU is eveneens sprake van een toename. Het aantal notificaties door Nederland wegens documentfouten is in 2013 belangrijk lager dan in 2012. Het effect van de intensivering van de documentcontrole, naar aanleiding van een aanbeveling van de Food and Veterinary Office (FVO) in 2012, heeft zich in 2013 doorgezet. Het aantal notificaties, dat Nederland heeft ontvangen uit derde landen, is in 2013 vergelijkbaar met dat in 2012. Het aantal notificaties, dat Nederland heeft ontvangen van EU-lidstaten over zendingen in het interne EU verkeer, is gedaald van 96 in 2012 naar 54 in 2013. Daarvan hadden 43 betrekking op de vondst van een EU-quarantaine-organisme, de overige hadden betrekking op het ontbreken of incompleet zijn van het plantenpaspoort.

Pest status

In vergelijking met 2012 is er 1 wijziging ten aanzien van de pest status van in de EU gereguleerde organismen. Voor de kastanjegalwesp, *Dryocosmus kuriphylus*, veranderde de pest status van 'transient' naar 'absent'. Voor niet-EU gereguleerde organismen veranderde de pest status van 'transient' naar 'present' voor *Phytophthora lateralis* en *Blueberry scorch virus*, en van 'transient' naar 'absent' voor *Anthonomus eugenii* en *Thaumatotibia leucotreta*.

Conclusies

- In 2013 zijn er in Nederland in de plantaardige productie geen bijzondere uitbraken van schadelijke organismen geweest.
- Bij import is in 2013 extra aandacht gegeven aan mogelijke aantastingen in eindproducten van groenten en fruit. Daarbij zijn meer besmette partijen onderschept dan in 2012.
- Het aantal meldingen over de aanwezigheid van schadelijke organismen in Nederlandse exportpartijen is vergelijkbaar met 2012.
- In 2013 is bijzondere aandacht gegeven aan verpakingshout. Op basis van besluiten van de Europese Commissie is een intensief inspectieprogramma uitgevoerd, waarbij een groot aantal partijen is afgekeurd wegens ontbreken van het vereiste merkteken of wegens aanwezige schadelijke organismen.
- De inspanningen van bedrijfsleven en overheid in alle plantaardige sectoren resulteren in een goede beheersing van de plantgezondheid.

4.19 Gewasbescherming

Controlerende instantie: NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2013 onderdeel van de controles was

Nationaal:
Wet Gewasbescherming en biociden
Besluit gewasbescherming en biociden
Regeling gewasbescherming en biociden
Activiteitenbesluit Milieubeheer

EU-verordeningen, -richtlijnen en -beschikkingen	
Verordening (EG) nr. 1107/2009	op de markt brengen gewasbeschermingsmiddelen
Richtlijn 128/2009	duurzaam gebruik pesticiden
Verordening (EG) nr. 1198/2009	statistieken gewasbeschermingsmiddelen
Richtlijn 42/2006	machines toepassing gewasbescherming
Verordening (EG) nr. 396/2005	residuen gewasbeschermingsmiddelen

Omvang controlebestand in 2013 (bron CBS³¹)

type bedrijven / producten	aantal (circa)	are/m ² (circa)
Fabrikanten	70	naar aanleiding van
Groothandel gewasbeschermingsmiddelen	286 ^{a)}	nvt
Detailhandel	onbekend	onbekend
Gebruikers gewasbeschermingsmiddelen:		
sierteelt onder glas	2.600	43.961.000
groenteteelt volle grond	onbekend ^{b)}	83.600 ^{c)}
boom- en vaste plantenteelt	3150	1.701.600
akkerbouw	12.150	53.241.200
fruitteelt	2.400	1.906.200
bloembollen	1.530	2.329.140
beheerders openbaar groen	136 ^{d)}	nvt
loonwerkers/hoveniers	1.200 ^{e)}	nvt

a) Bron CDG³² lijst

b) Het CBS werkt met andere definities/indeling voor sommige groepen. Hierdoor is het aantal niet te bepalen.

c) Enkel van 2010 bekend

d) Bron SMK³³

e) Bron Cumela

Door schaalvergroting en economische omstandigheden neemt het aantal bedrijven geleidelijk af, terwijl de totale oppervlakte stabiel blijft.

Resultaten controles handel en gebruik gewasbeschermingsmiddelen

Voor de controle op de handel en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen is een meerjarig handhavingsprogramma opgesteld met een uitgebreide analyse van de doelgroepen van de Wet gewasbescherming en biociden. Deze wordt ieder jaar opnieuw bekeken op basis van de risico's van niet-naleving. Projectmatig worden diverse doelgroepen gemonitord en waar nodig worden controles geïntensiveerd via gerichte controleplannen.

³¹ CBS = Centraal Bureau voor de Statistiek

³² CDG = Certificatie Distributie in Gewasbeschermingsmiddelen

³³ SMK = SMK ontwikkelt, beheert en toetst criteria voor keurmerken en certificaten

De doelgroepen zijn in 2013 als volgt geclassificeerd:

hoog risico	medium risico	laag risico
sierteelt onder glas	boomteelt	akkerbouw
bloembollenteelt	openbaar groen	vollegrondsgroenteteelt
fruitteelt	loonwerkers	glasgroenteteelt
groothandel	detailhandel	veehouderij
		particuliere gebruikers
		toelatinghouders

In gebieden met een slechte kwaliteit van het oppervlaktewater of in waterwingebieden of grondwaterbeschermingsgebieden geldt een hoger risico voor het milieu ten opzichte van andere gebieden. Deze hebben derhalve een hogere prioriteit. Ook wanneer het risico door intensieve gewasbescherming en de kans op geconstateerde niet-naleving hoger is, heeft die doelgroep een hogere prioriteit, zoals de sierteelt onder glas.

De NVWA kent 2 soorten controles bij gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen:

- *Toepassingscontroles*. Dit zijn surveillances in het veld op het moment dat een teler een bespuiting uitvoert. Hierbij richt de inspecteur zich vooral op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen binnen de 14 meter van het oppervlaktewater. De controle is gericht op de naleving van de wettelijke gebruiksvoorschriften en de bijzondere regels (emissiebeperkende maatregelen) die gelden voor het spuiten nabij oppervlaktewater.
- *Bedrijfscontrole* gericht op controle of telers alleen toegelaten middelen gebruiken en hier volgens de wettelijke voorschriften mee omgaan. De inspecteur kan, naast een uitgebreide inspectie van bedrijf en administratieve gegevens, tevens een gewasmonster nemen om door een laboratorium te laten onderzoeken of er resten van niet toegelaten middelen op het gewas zitten. De NVWA kan daarmee aantonen of een teler een niet-toegelaten gewasbeschermingsmiddel heeft gebruikt en of hij de voorschriften, zoals vermeld op het etiket, heeft opgevolgd. Daarnaast wordt de administratie gecontroleerd en of er een bewijs van vakbekwaamheid aanwezig is.

Voor de controles op zowel de open als bedekte teelten wordt samengewerkt met andere instanties aangesteld voor handhaving van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden, met name de waterschappen en de Inspectie Leefomgeving en Transport (= ILT = voormalige VROM-Inspectie) en de Inspectie SZW³⁴ (voormalige Arbeidsinspectie). Daarnaast is in 2011 een convenant afgesloten met de douane om import van gewasbeschermingsmiddelen te monitoren.

³⁴ SZW = (Ministerie van) Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Afhandeling per controle uitgesplitst voor bedrijfscontrole en toepassingscontrole.

resultaat 2013	aantal bedrijfscontroles	boeterapporten	waarschuwingen	aantal toepassingscontroles	boeterapporten	waarschuwingen
Groothandelaren	94	8	4	nvt	nvt	nvt
Detailhandel	1	-	-	nvt	nvt	nvt
Toelatinghouders	25	3	1	nvt	nvt	nvt
Fruitteelt	81	9	5	56	8	3
Sierteelt onder glas	162	39	6	nvt	nvt	nvt
Bloembollenteelt	12	1	2	40	7	-
Boomteelt/vaste planten	12	1	5	16	5	-
Beheerders openbaar groen	64	3	10	18	2	-
Loonwerkers/hoveniers	12	1	1	43	6	1
Groenteteelt onder glas	54	1	2	nvt	nvt	nvt
Groenteteelt volle grond	13	1	-	9	-	-
Open teelt divers	5	-	-	4	-	-
Particuliere gebruikers	-	-	-	23	2	4
Veehouders	5	-	-	14	1	2
Akkerbouw	331	29	14	196	29	5
ATS* strafrechtelijke achtervang keuringsdiensten	6	-	1	nvt	nvt	nvt
Totaal 2013	877	96	51	419	60	15

* ATS = Akkerbouw, Tuinbouw, Sierteelt

Totaal aantal controles en afhandeling 2013

resultaat 2013	aantal bedrijfscontroles	boeterapporten	waarschuwingen
Groothandelaren	94	8	4
Detailhandel	1	-	-
Toelatinghouders	25	3	1
Fruitteelt	137	17	8
Sierteelt onder glas	162	39	6
Bloembollenteelt	52	8	2
Boomteelt/vaste planten	28	6	5
Beheerders openbaar groen	82	5	10
Loonwerkers/hoveniers	55	7	2
Groenteteelt onder glas	54	1	2
Groenteteelt volle grond	22	1	-
Open teelt divers	9	-	-
Particuliere gebruikers	23	2	4
Veehouders	19	1	2
Akkerbouw	527	58	19
ATS* strafrechtelijke achtervang voor keuringsdiensten	6	-	1
Totaal 2013	1296	156	66

* ATS = Akkerbouw, Tuinbouw, Sierteelt

De resultaten uit 2013 kunnen niet algemeen worden beschouwd als representatief voor alle Nederlandse telers, omdat de NVWA telers veelal risicogericht controleert. Dat wil zeggen dat de NVWA vooral bedrijven controleert waarbij op voorhand al een hogere waarschijnlijkheid op overtredingen wordt verwacht. Deze analyse is vaak gebaseerd op informatie en signalen, een grote gerichte meting of een meer algemene nalevingsmeting in een bepaalde doelgroep. Bij het uitvoeren van een nalevingsmeting kan dus wel wat worden gezegd over de naleving in een bepaalde sector omdat een representatieve steekproef wordt genomen. Jaarlijks worden tot 2 van dit soort metingen uitgevoerd om succesievelijk een beeld te verkrijgen van 1) de naleving op het hele domein en 2) de effecten van handhaving na 4 jaar.

De doelgroep groothandel verdient een extra toelichting. De doelgroep groothandel is geclassificeerd als hoog risico, want haar positie in de keten en de mate van naleving bij de groothandel heeft een effect op het nalevingsniveau van alle doelgroepen. Immers een juist gebruik begint met het aanbieden van de juiste informatie aan de gebruikers. Alle bedrijven die handelen in professionele gewasbeschermingsmiddelen moeten sinds 1 januari 2010 bij Stichting CDG (Certificatie Distributie in Gewasbeschermingsmiddelen) aangesloten zijn. Deze verplichting houdt onder andere in dat CDG zal toezien op de naleving binnen deze doelgroep. In 2013 zijn er binnen een project groothandel 39 inspecties door de NVWA gedaan. Deze inspecties zijn deels fysiek (controle op de voorraad, juiste etiketten, zorgvuldigheid) alsook administratief (juiste bewijzen van vakbekwaamheid aanwezig, voldoen aan administratieve verplichtingen). Resultaat: 1 waarschuwingsbrief. Inspecties bij groothandel die voortkomen uit misstanden bij telers leveren meer overtredingen van de groothandel op, zoals het afleveren van niet toegelaten middelen of met verkeerde etiketering.

Het resterende deel van de inspecties (55) die vielen onder de noemer 'groothandel' zijn controles gericht op import van gewasbeschermingsmiddelen. In samenwerking met de douane zijn er in 2013 postpakketten en containers onderzocht waar mogelijk gewasbeschermingsmiddelen in zaten. De NVWA heeft in 2013 circa 15 inspecties uitgevoerd in de containers. Uit nader onderzoek bleek dat in 7 gevallen illegale gewasbeschermingsmiddelen werden ingevoerd, waarbij in 5 gevallen een boeterapport of proces-verbaal is opgemaakt. De andere 2 onderzoeken lopen nog. Er gaat relatief veel tijd zitten in het onderzoeken van een melding/controle import, ook als de conclusie akkoord is. Wanneer blijkt dat het gaat om illegale import is het vervolgtraject nog langer. De resultaten in 2013 geven nadrukkelijk aanleiding om in 2014 de inzet te intensiveren ten aanzien van import inspecties.

Meldingen van inspecteurs van het gebruik van niet toegelaten middelen in de teelt van potorchideeën leverden bij 26 inspecties 14 boeterapporten op. De sierteelt onder glas in brede zin blijft dan ook in 2014 onder de aandacht van de NVWA.

Naast de gerichte bedrijfs- en toepassingscontroles voert de NVWA ook jaarlijks één of meerdere nalevingsmetingen uit in bepaalde doelgroepen. Deze bieden een min of meer representatief beeld van de naleving in een doelgroep. In 2013 heeft de NVWA een meting uitgevoerd in de doelgroep akkerbouw. Hieruit blijkt:

- Van 300 nalevingscontroles zijn er 21 boeterapporten en 12 waarschuwingsbrieven³⁵ uitgedeeld.
- In met name de teelt van kleine akkerbouwgewassen zijn problemen met de inzet van gewasbeschermingsmiddelen. Veelal gaat het dan om gebruik in strijd met de voorschriften.

Uit de uitgevoerde controles en metingen blijkt onder andere dat de handhaving op de volgende elementen extra aandacht verdient:

- gebruik van niet toegelaten middelen in een aantal specifieke sierteeltgewassen onder glas;
- gebruik van niet toegelaten herbiciden en illegaal middelengebruik tijdens bolbehandeling in de bloembollenteelt.
- In 2014 wordt wederom een nalevingsmeting in de bloembollen uitgevoerd;
- verkeerd of geen gebruik van driftreducerende maatregelen in het open veld nabij oppervlaktewater, met name in de fruitteelt, vollegrondsgroententeelt en akkerbouw;
- onzorgvuldigheid met betrekking tot het goed reinigen van de spuit tank door fruittelers;
- aanvoer van en handel in niet in Nederland toegelaten middelen door gecertificeerde of niet-gecertificeerde handelaren van gewasbeschermingsmiddelen;
- het op de markt brengen van zogenoemde parallelle toelatingen van gewasbeschermingsmiddelen, die niet aan de wettelijke eisen voldoen.

³⁵ In totaal waren er in de akkerbouw 331 bedrijfscontroles (zie tabel). Dus 300 nalevingscontroles en 31 vanwege een andere aanleiding zoals meldingen (met 8 boeterapporten en 2 waarschuwingen tot gevolg).

Ten aanzien van de kwaliteit van gewasbeschermingsmiddelen (GBM) gaf 2012 (na incident met vervuild middel) aanleiding om in 2013 meer monsters te laten analyseren door de NVWA om de kwaliteit van op de markt gekomen middelen te monitoren. De expertise van het College voor de toelating van Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden en het Rikilt werd gevraagd bij aangetroffen afwijkingen. Naast de kwaliteit van de middelen werd ook gekeken naar de etikettering. In 3 gevallen week het etiket dermate af dat er een boeterapport is opgemaakt.

Onder initiatief van de OECD is het Rapid Alert System (RAS) opgezet. Dit systeem is opgezet om partijen (vermoedelijke) illegale GBM te kunnen volgen vanaf het punt waar ze de EU binnenkomen tot de plaats van bestemming binnen de lidstaten. Sinds oktober 2012 is dit systeem operationeel. Sindsdien zijn door Nederland 10 RAS-meldingen gedaan (en opgevolgd) van vermoedelijk illegale GBM en/of werkzame stoffen die vanuit 3e landen in Nederland zijn ingevoerd met bestemming 1 van de lidstaten (binnen de EU). De inschatting is dat bij meer inzet wekelijks meldingen gedaan kunnen worden.

Een laatste aandachtspunt betreft de zorgen vanuit omwonenden van bloembol- en akkerbouwpercelen. Zij maken zich steeds meer zorgen over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op die percelen en het effect op hun gezondheid. De gezondheidsraad heeft hierover een rapportage³⁶ opgeleverd met de aanbeveling, onder andere, meer onderzoek te doen naar effecten van gewasbeschermingsmiddelen. De NVWA constateert dat er geen overtredingen met betrekking tot de gemelde incidenten zijn. De zorgen van de burgers blijven echter bestaan.

Conclusies

- In de reguliere verkoop bij de groothandel is de naleving in het algemeen redelijk hoog.
- Aandacht dient zich vooral te richten op sierteelt onder glas, bloembollenteelt en het gebruik van driftreducerende maatregelen in het open veld nabij oppervlaktewater in diverse doelgroepen.
- Van cruciaal belang is dat verdere handelstromen goed in beeld blijven en komen, om zo vroeg mogelijk in de keten niet-toegelaten middelen te kunnen onderscheppen (import, doorvoer, internet).
- De kwaliteitstoets van gewasbeschermingsmiddelen zal in 2014 nogmaals met dezelfde diepgang plaatsvinden.

³⁶ <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2014/02/18/advies-gezondheidsraad-risico-s-gewasbeschermingsmiddelen-voor-omwonenden.html>

4.20 Biologische producten

Controlerende instanties: Skal Biocontrole

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2013 onderdeel van de controles was

EU-verordeningen, -richtlijnen en -beschikkingen	
Verordening (EG) nr. 834/2007, 889/2008	biologische productie en de etikettering van biologische producten

Omvang controlebestand in 2013

type bedrijven	aantal
Landbouwbedrijven	1.647
Levensmiddelenfabrikanten, importeurs, handels- en opslagbedrijven	1.954
Totaal	3.601

Resultaten biologische producten in 2013

resultaten	aantal
<i>Inspecties 2013</i>	
• toelatingsonderzoek	434
• jaarlijkse inspecties	3.637
• overige inspecties (inclusief onverwachte flitsinspecties)	514
<i>Realisatie inspecties jaarplan (overall, incl. herinspecties, monsternamen)</i>	4.878
<i>Monsters/analyses</i>	137
<i>Maatregelen:</i>	
• herinspectie (op bedrijf, op kantoor Skal)	156
• tuchtrechtelijke verklaringen	5
• processen-verbaal via NVWA	0
• opschorting certificaat, decertificering partijen/percelen	70

Nalevingsinformatie

In 2013 zijn er 70 fatale afwijkingen geconstateerd. Dit hoge aantal (in 2012 slechts 19) werd vooral veroorzaakt door afwijkingen in verband met aanbinden runderen (27 bedrijven) en het intrekken certificaat van een kaasbedrijf op basis van 3 fatale³⁷ afwijkingen.

Specifieke projecten

- Champignonketencontrole: 10 bedrijven zijn bezocht en geen bijzonderheden geconstateerd.
- Dierenwelzijn: strooisel in ruimtes voor varkens, runderen en uitloop van kippen. In een aantal gevallen zijn afwijkingen geconstateerd. Hierover zijn de bedrijven geïnformeerd.
- Doorstraalde producten³⁸: voornamelijk biospecerijen uit Azië: geen aanwijzing voor doorstraling gevonden
- Monsternamen eieren: eieren bemonsterd bij biologische bedrijven (pluimveehouders, pakstations, winkels) zijn door RIKILT geanalyseerd (fingerprint methode voor onderscheid tussen gangbaar en bio). Bij een voerleverancier werd een contaminatie met citranaxanthine (kleurstof) gevonden. De voerleverancier heeft maatregelen genomen.
- Controles in winkels, markten en horeca. Diverse constateringen van producten die wel als bio worden aangeboden, terwijl bioherkomst niet herleidbaar was of dat het niet bio was. Bedrijven zijn geïnformeerd over wettelijke bescherming bio.

³⁷ Skal kent 3 type afwijkingen: licht, ernstig en fataal.

³⁸ Bio producten mogen niet doorstraald worden (ioniserende straling). Bio producten afkomstig uit Azië werden daarom gecontroleerd op doorstraling.

Incidenten

- Kaasbedrijf: certificaat is ingetrokken omdat gangbare en biologische stromen werden gemengd.
- Vleesverwerkend bedrijf: verscherpt toezicht nadat is gebleken dat gangbaar vlees verwerkt is in biologisch vlees.

Conclusies

- De biologische sector is in 2013 gegroeid; het aantal geregistreerde biobedrijven is toegenomen naar 3601. Het totale landbouwareaal is ook gegroeid (na een daling in 2012). In 2013 zijn 194 bedrijven uitgetreden bij Skal, dit waren er 246 in 2012. 2013 kende een forse aanwas van 295 nieuwe bereidingsaansluitingen en 77 nieuwe geregistreerden Landbouw. De netto groei van het aantal geregistreerde bedrijven komt uit op 178 in 2013.
- In 2013 werd in 13% van de inspecties (exclusief toelatingsonderzoek en monsternamen) een ernstige of fatale afwijking gevonden. Dit komt overeen met 15% van de bedrijven. In 2012 ging dit om 10% van de inspecties en 12% van de bedrijven. In zijn totaliteit is het aantal afwijkingen in 2013 hoger dan in voorgaande jaren. Dit is te verklaren door het groeiend aantal gecertificeerden, verscherpte inspecties met behulp van een nieuwe vragenlijst en focus op inspectie kwaliteit. Skal geeft aandacht aan deze ontwikkeling. Bijvoorbeeld door in de communicatie aandacht te schenken aan afwijkingen die veelvuldig voorkomen.

HOOFDSTUK 5: AUDITS

Inleiding

Dit hoofdstuk gaat in op de in 2013 in het kader van Verordening (EG) nr. 882/2004 uitgevoerde audits. Eerst worden de door de NVWA uitgevoerde interne audits beschreven. Vervolgens wordt ingegaan op de in 2013 door NVWA uitgevoerde audits op de externe organisaties die onder verantwoordelijkheid van de NVWA bepaalde taken uitvoeren.

Interne audits binnen de NVWA in 2013

Diverse laboratorium- en inspectiewerkzaamheden van de NVWA zijn door de Raad van Accreditatie (RvA) geaccrediteerd op basis van internationale kwaliteitsnormen. Naast de jaarlijkse externe audits door de RvA zijn er in 2013 ook interne audits uitgevoerd. De belangrijkste conclusie is dat er een passend en effectief kwaliteitssysteem is, dat voldoet aan ISO 17025 of ISO 17020. Deze interne audits betreffen de onderstaande organisatieonderdelen:

- *Laboratorium Voeder- en voedselveiligheid*
Het laboratorium verricht laboratoriumonderzoek aan producten van dierlijke oorsprong en levensmiddelen en is door de RvA geaccrediteerd en geregistreerd onder de code L-104.
- *Nationaal referentiecentrum (NRC)*
Het NRC is het kenniscentrum binnen de divisie voor fytosanitaire organismen en diagnostiek, vectoren en invasieve planten. Het laboratoriumonderzoek is door de RvA geaccrediteerd en geregistreerd onder de code L-522.
- *Toezicht Vis*
De teams Vis houden toezicht op naleving van de regelgeving bij aanlanding en export van visserijproducten. Deze taak is door de RvA geaccrediteerd en geregistreerd onder de code I-134.
- *Buitengrensinspectieposten (BIP)*
1 van de taken van de afdeling Toezicht uitvoering Import is het houden van toezicht op naleving van de regelgeving bij import van levende dieren en producten van dierlijke oorsprong op zogenaamde buitengrensinspectieposten (BIP). Deze taak is door de RvA geaccrediteerd en geregistreerd onder de code I-134.

Tevens zijn in het kader van Verordening (EG) nr. 882/2004 nog de onderstaande interne audits in 2013 uitgevoerd. De belangrijkste conclusies zijn:

- *2013-104 L&N quickscan antibioticagebruik melkvee*
In maart/april 2013 is een audit uitgevoerd op het project Antibioticagebruik melkvee 2013. Tijdens deze audit is vastgesteld dat er een goed projectprotocol en een goede werkinstructie geschreven is ten behoeve van dit project. Verder is vastgesteld dat de diergeneesmiddelen controles op de melkveebedrijven goed worden uitgevoerd conform de werkinstructies en de checklist.
- *2013-105 L&N controle I&R schapen en geiten*
In het voorjaar en najaar van 2013 is een interne audit uitgevoerd op de controles identificatie en registratie (I&R) van schapen en geiten. Daarbij zijn veel verbeterpunten geconstateerd ten aanzien van de duidelijkheid van de werkinstructie en het rapport formulier. Deze zijn inmiddels aangepast. Tevens is geconstateerd dat bij 40% van de afgesloten onderzoeken geen controledossier is ingezonden naar het servicekantoor. In de dossiers/rapporten, die wel zijn ingezonden, werden tekortkomingen geconstateerd. De naleving van de genomen verbetermaatregelen wordt gecontroleerd in 2014 door middel van een interne audit.
- *2013-106 L&N controleplan akkerbouw (gewasbescherming)*
In juli en augustus 2013 is een interne audit uitgevoerd op de controles gewasbescherming. De monsterneming en alles daaromheen verloopt goed. De verpakking en de nummering van de monsters is nogal divers en meer uniformiteit wordt aanbevolen.
De borging van de kwaliteit van de controles en de rapportages kan worden verbeterd.
- *2013-02 V&I monitoring V&I op verbeteracties bedrijven*
De inspecteurs van V&I voeren, op basis van de Verordening (EG) nr. 882/2004 systeemaudits uit bij slachtplaatsen. De bedrijven dienen de uit de systeemaudits voortvloeiende omissies effectief en preventief te corrigeren. V&I ziet er

op toe dat de bedrijven de corrigerende acties uitvoeren en toetst of deze effectief en preventief zijn. Deze taak is primair belegd bij de bedrijvenbeheerder van V&I.

Bij de interne audit is vastgesteld dat de bedrijvenbeheerder de voortgang van de corrigerende acties onvoldoende aantoonbaar registreert. Als follow-up wordt op basis van het auditverslag ('nota Bedrijvenbeheer') een NVWA-procedure opgesteld en geïmplementeerd in het NVWA-kwaliteitsstelsel. Verder wordt periodiek een effectmeting uitgevoerd en zo nodig aanvullende maatregelen getroffen.

- *2013-54 IAD en C&V traceerbaarheid*
In het domein Industriële productie is een audit uitgevoerd die specifiek gericht was op het onderdeel traceren tijdens het uitvoeren van toezicht. Uit de grotere aandacht voor traceren en de wijze waarop dit tijdens de inspecties ten uitvoer wordt gebracht is de conclusie getrokken dat de NVWA voldoet aan de 'eis' dat de controle-instantie zich actief moet inzetten voor een doeltreffende tenuitvoerlegging van Verordening (EG) nr.178/2002, artikel 18 (traceren). In de nieuwe systeemininspectie wordt een praktijk simulatie 'traceren' door de inspecteur uitgevoerd, waarmee de bewustwording bij de ondernemers wordt vergroot.
- *2013-11-T-VIP C&V conformiteitsaudit VIP*
In november 2013 zijn conformiteitsaudits uitgevoerd bij de afdeling Toezichtuitvoering Voedselveiligheid en industriële productie (VIP) VIP in de domeinen Bijzondere eet- en drinkwaren (BED), Diervoeders (DV), Dierlijke bijproducten (DBP) en Industriële productie (IP). 4 vakdeskundigen (senior inspecteurs auditors (SIA)) die werkzaam zijn in de domeinen BED, DBP, IP en DV hebben in de genoemde domeinen interviews uitgevoerd en inspecties bijgewoond met 2 inspecteurs per domein. In totaal zijn 8 inspectiedagen bijgewoond. De auditleiders hebben een teamleider feed en een teamleider food geïnterviewd met betrekking tot algemene onderwerpen. Tijdens deze conformiteitsaudit is in individuele gevallen geconstateerd dat de uitvoering van de inspectie niet aan de gewenste kwaliteitsnorm voldoet. Zo wordt er bijvoorbeeld niet altijd conform de procedures gewerkt en is er geen structurele controle op schriftelijke waarschuwingen en boeterapporten. Inmiddels zijn verbetermaatregelen in gang gezet.
- *2013 C&V interne audit horeca teams*
In oktober 2013 zijn er conformiteitsaudits uitgevoerd in het domein Voedselveiligheid (consumentenmarkt en instellingen). Daartoe is in 2 horecateams een aantal inspecties bijgewoond door de auditoren. Daarbij is geconstateerd dat een aantal zaken verbeterd moeten worden, zoals het op de juiste wijze registreren van inspectiegegevens en het beheer van meetmiddelen.
- *2013-47 IAD veterinaire certificeringsproces*
In de loop van 2013 is een audit uitgevoerd naar het veterinaire certificeringsproces. Bij deze audit waren de divisies V&I, C&V en KCDV betrokken. De doelstelling van de audit was om na te gaan of er sprake is van een toereikende set van sturing- en beheersmaatregelen, zodanig dat het certificeringsproces correct wordt uitgevoerd. De algemene indruk is dat de certificerende ambtenaren en de bij het certificeringsproces ondersteunende medewerkers betrokken zijn bij hun werk. Wel is geconstateerd dat er sprake is van een onvoldoende toereikende set van sturing- en beheersmaatregelen voor de borging van het certificeringsproces. Naar aanleiding van de conclusies en aanbevelingen zijn corrigerende maatregelen benoemd die in de loop van 2014 geïmplementeerd zullen zijn.

Audits op externen door NVWA

In 2013 heeft de NVWA de volgende externe audits uitgevoerd:

- *Gezondheidsdienst voor Dieren*
De overheid heeft diverse (publieke) taken belegd bij de private organisatie Gezondheidsdienst voor Dieren (GD). Deze taken zijn monitoring op het vóórkomen van diverse dierziekten en het assisteren van de overheid bij de afhandeling van verdenkingen van meldingsplichtige en eventueel bestrijdingsplichtige dierziekten, en logistieke ondersteuning als transport van bloed- en weefselmonsters. Hiertoe heeft het ministerie een overeenkomst afgesloten met de GD. De NVWA voert met regelmatige terugkeer een audit uit bij de GD om na te gaan of zij voldoende invulling geeft aan deze overeenkomsten.

Naast deze taken voert de GD een door de overheid gesubsidieerd basis monitoring programma uit. Dit programma dient om gegevens en signalen uit het veld te verzamelen over:

- uitbraken van in Nederland niet meldingsplichtige bekende aandoeningen;
- opkomende dierziekten die voor zover bekend niet in Nederland voorkomen of van onbekende aandoeningen;
- trends en ontwikkelingen van dierziekten.

Het ministerie heeft een audit op de kwaliteit van dit basis monitoring programma laten uitvoeren en de NVWA opgedragen opvolging van deze audit in de audit 2013 te betrekken.

Uit de door de NVWA uitgevoerde audit blijkt dat de GD de afspraken merendeels voldoende en effectief nakomt. De opmerkingen in het auditrapport met betrekking tot het basis monitoring programma worden aantoonbaar en goed opgepakt. Geconstateerd is dat de GD bezig is een onafhankelijke externe commissie in te stellen om toe te zien op haar onafhankelijkheid van het bedrijfsleven.

- *Kwaliteitskeuring Dierlijke Sector*

De stichting Kwaliteitskeuring Dierlijke Sector (KDS) is een geaccrediteerde private organisatie waarvan de medewerkers in opdracht van en onder verantwoordelijkheid van de NVWA post mortem (PM) keuringshandelingen op roodvlees uitvoeren. Hiertoe is het 'convenant organisatie roodvleeskeuring (post mortem) in Nederland' met de bijbehorende regeringsafpraak opgesteld.

1 maal per jaar voert de NVWA een audit uit op de PM-keuring roodvlees. De audit is gericht op de uitvoering door de officiële assistenten van de keuringshandelingen en de overige keuringswerkzaamheden, zoals deze zijn vastgelegd in het Contract VWA-KDS, de daarbij behorende bijlagen en het Kwaliteitshandboek van de KDS. Hierbij worden ook de interne audits door de KDS en de audit door de Raad voor Accreditatie betrokken.

De door de NVWA uitgevoerde audit heeft een aantal bevindingen opgeleverd, waaronder:

- De uitvoering van de keuringshandelingen voldeden niet altijd voldoende aan de eisen gesteld in het Contract VWA-KDS. Voor een belangrijk deel is dit terug te voeren op verkeerde aanbestedingsvormen van de te keuren delen en het nog niet op alle slachthuizen aanwezig zijn van werkafspraken tussen KDS en NVWA.
- In enkele gevallen leidden de niet volledig uitgevoerde keuringshandelingen aantoonbaar tot verkeerde keuringsbeslissingen en dus tot het onterecht aanbrengen van gezondheidsmerken (deze constatering zijn ter plekke gecorrigeerd).

Hieruit voortvloeiend worden 2 belangrijke aanbevelingen in het auditrapport gedaan. De eerste heeft betrekking op het onderwijs en de bijscholing van de officiële assistenten. De tweede aanbeveling stelt dat KDS formeel dient vast te stellen op welke keurlocaties de keuringsomstandigheden en de aanbestedingsvormen van de te keuren karkassen en slachtafvallen niet voldoen. De officiële assistenten zouden in dergelijke gevallen meer gestimuleerd en ondersteund moeten worden om de keuring over te dragen aan de NVWA.

- *Central Veterinary Institute*

Een Nederlandse ministeriële regeling maakt het mogelijk onder voorwaarden private laboratoria te erkennen om officiële publiekrechtelijk voorgeschreven testen op dierziekten uit te voeren. Deze erkenning wordt verleend door de NVWA. In opdracht van de NVWA voert het Central Veterinary Institute (CVI) vanuit haar expertise toezichtstaken uit op deze (geaccrediteerde) laboratoria. Het CVI brengt naar aanleiding van de bevindingen advies uit aan de NVWA over het verlenen of het behoud van de erkenning.

De NVWA voert met regelmatige terugkeer een audit uit bij het CVI om na te gaan of het CVI de in de ministeriële regeling beschreven taken naar behoren uitvoert.

Uit de in 2013 uitgevoerde audit³⁹ blijkt dat het CVI alle laboratoria die erkende testen uitvoeren in 2011 en 2012 jaarlijks heeft bezocht en de controles bij de laboratoria worden met goede inhoudelijke kwaliteit uitgevoerd. Tevens is geconstateerd dat het CVI 2 maal per jaar ringtesten organiseert.

- *Plantaardige keuringsdiensten (fyto-sanitaire inspecties)*

Aan de 4 keuringsdiensten BKD, KCB, NAK en Naktuinbouw zijn, door het ministerie van EZ, met de Meerjarige Overeenkomst Plantkeur, de fyto-sanitaire importinspecties gemandateerd. In 2013 vond herziening van de Meerjarige Overeenkomst (MJO) Plantkeur plaats. De fyto-sanitaire exportinspecties worden sinds 1 mei 2013 uitgevoerd door onbezoldigde ambtenaren van de NVWA ('public officers').

De NVWA hield in 2013 toezicht op deze inspecties middels audits, waarbij met regelmaat bijwoningen worden uitgevoerd. Gedurende de verslagperiode zijn 83 inspectiebezoeken gericht op weren (import) of vrijwaren (export) en 18 overige activiteiten (veldinspecties in het kader van afgifte plantenpaspoort, surveys, bemonsteringen, etc.) bijgewoond.

De conclusie is dat betrokken partijen redelijk tot goed presteren, waarbij de inspecties en de daarmee verband houdende handelingen minimaal conform het overeengekomen referentieniveau worden uitgevoerd. De kwaliteit-

³⁹ In 2013 zijn door de NVWA de werkzaamheden van 2011 en 2012 beoordeeld. De werkzaamheden van CVI uit 2013 zullen in 2014 worden beoordeeld.

management systemen en procedures voor het uitvoeren van fytosanitaire import- en exportinspecties zijn overwegend goed ingeregeld.

Bij alle partijen zijn op enkele thema's in de uitvoering verdere verbetermogelijkheden gesignaleerd. Het betreft onder andere de kwaliteit van de gewaarmerkte fytosanitaire certificaten, inspectievolgorde, inspectiecondities, uitrusting en de identiteitcontrole en documentcontrole.

Bij BKD werden in het voorjaar van 2013 relatief veel tekortkomingen geconstateerd. Het toezicht op de inspecties werd daarop geïntensiveerd. BKD heeft gedurende 2013 diverse verbeteringen doorgevoerd. Bij een vervolgaudit bleek BKD weer te voldoen aan het overeengekomen referentieniveau.

- *Externe laboratoria die officieel fytosanitair onderzoek verrichten*

NAK heeft van de NVWA-NRC (=Nationaal Referentiecentrum) de bevoegdheid gekregen voor 27 laboratoriumverrichtingen. In het kader van de Overeenkomst Plantkeur is een audit uitgevoerd op een deel van de verrichtingen. Geconcludeerd werd dat de waarborgen die in het kwaliteit managementsysteem van de NAK zijn opgenomen functioneel en operationeel zijn om de juiste diagnoses te kunnen stellen voor de onderzochte organisme-gewascombinaties. De uitvoering van de bijgewoonde verrichtingen gebeurt zodanig dat voldaan wordt aan de vereisten. De gecombineerde toezichtactiviteiten geven geen reden tot twijfel aan de door de NAK uitgegeven resultaten van fytosanitair laboratoriumonderzoek.

Naktuinbouw heeft van NVWA-NRC de bevoegdheid verkregen om 49 verschillende laboratoriumverrichtingen uit te voeren aan zogenaamde 'officiële monsters', voor toetsing van specifieke organismen benoemd in EU richtlijn 2000/29/EC. Bij Naktuinbouw is in het kader van Overeenkomst Plantkeur een audit uitgevoerd op een selectie van tien van deze verrichtingen. Geconcludeerd werd dat de uitvoering van de bijgewoonde verrichtingen zodanig gebeurt dat voldaan wordt aan de vereisten. De gecombineerde toezichtactiviteiten geven geen reden tot twijfel aan de door de NAK uitgegeven resultaten van fytosanitair laboratoriumonderzoek. Ten aanzien van de tweede- en derdelijns borging, onderdeel van de vereisten aan het kwaliteit managementsysteem, is het oordeel opgeschort tot na de audit van de Raad voor Accreditatie (RvA) in 2014.

BKD voert geen laboratoriumonderzoek uit op EU-quarantaine-organismen.

Van BKD is, op grond van het RvA rapport, gebleken dat drie verrichtingen waarvoor aan BKD vóór 2013 voorlopige bevoegdheden zijn verleend door NVWA-NRC, worden uitgevoerd conform de gestelde eisen. Voor een vergelijkbare verrichting heeft NRC in de loop van 2013 een nieuwe bevoegdheid verleend, op basis van een validatierapport van BKD.

BLGG heeft van NVWA-NRC een bevoegdheid verkregen voor toetsing van geanonimiseerde grondmonsters in het kader van EU bestrijdingsrichtlijn 2007/33/EC gerelateerd aan aardappelmoehheid. Op grond van het RvA rapport over 2012 is gebleken dat de fytosanitaire verrichtingen worden uitgevoerd conform de gestelde eisen. De NVWA heeft deze verrichtingen niet zelf geaudit, maar de NVWA auditors hebben het laboratorium van BLGG in 2013 wel enkele malen bezocht in het kader van de Vergunning 2008/61/EG. Hierdoor kan NVWA zich bij de rapportage van de RvA een gedetailleerd beeld vormen van de praktijk en de conclusie van de RvA onderschrijven.

- *Resistentieonderzoek aardappelmoehheid en wratziekte*

Ten behoeve van het opstellen van Naamlijsten resistente aardappelrassen door de NVWA (in het kader van de EU-bestrijdingsrichtlijn 2007/33/EC voor aardappelmoehheid en EU bestrijdingsrichtlijn 68/464/EEG voor wratziekte) kunnen onderzoeksinstanties de resultaten van uitgevoerde resistentietoetsen ter beschikking stellen aan de NVWA. Deze onderzoeksresultaten worden alleen dan gebruikt wanneer vaststaat dat het onderzoek is uitgevoerd overeenkomstig de gespecificeerde uitvoeringsprotocollen. Om dit te kunnen beoordelen voert NVWA audits uit bij de onderzoeksinstellingen.

In dit kader heeft NVWA audits uitgevoerd op drie private laboratoria die resistentieonderzoek doen naar aardappelmoehheid en aardappelwratziekte. De conclusie is dat zij alle 3 hun kwaliteitmanagementsystemen in voldoende mate op orde hebben en dat het onderzoek voldoet aan de voorwaarden zoals deze gesteld zijn in de uitvoeringsprotocollen.

- *COKZ (zuivel en eieren)*

De NVWA voert jaarlijks een audit uit bij het COKZ om te verifiëren of de publieke taken gericht op toezicht hygiënepakket, warenwetregelingen en dierlijke bijproducten volgens de voorwaarden worden uitgevoerd. Uit de in 2013

uitgevoerde audit blijkt dat de COKZ beleidslijn voor implementatie van de richtlijn voor microbiologische criteria (EG 2005/2073) door bedrijven met betrekking tot monsternamen, trendanalyse en omgevingsonderzoek niet helder is. De toepassing door bedrijven is verschillend en wijkt af van de EU-wetgeving. NVWA heeft opdracht gegeven deze tekortkoming op te heffen.

Het interventiebeleid met bijbehorende sancties (waarschuwingen en bestuurlijke boetes) is niet transparant vastgelegd. Na overleg is besloten dat COKZ het interventiebeleid van de NVWA gaat toepassen. De NVWA heeft COKZ opgedragen extra aandacht te geven aan opvolging en tijdige afhandeling van tekortkomingen.

Hoofdstuk 6: NVWA-Inlichtingen- en Opsporingsdienst (NVWA-IOD)

In de NVWA-Inlichtingen- en Opsporingsdienst (NVWA-IOD) zijn de taken van de Bijzondere Opsporingsdienst (BOD) van EZ en VWS ondergebracht. De IOD heeft alle domeinen van de NVWA als werkterrein.

De NVWA-IOD wordt ingezet als sprake is van ernstige of stelselmatige wetsovertredingen op het handhavingsdomein van de NVWA. Hierbij richt de NVWA-IOD zich voornamelijk op complexe, ketengerelateerde, georganiseerde en internationaal georiënteerde criminaliteit. Bij de NVWA-IOD zijn ongeveer 110 fte werkzaam. De kerntaken van de NVWA-Inlichtingen- en Opsporingsdienst zijn:

- het verzamelen en veredelen van inlichtingen;
- het uitvoeren van analyses ter vergroting van inzicht in aard en omvang van (niet-)naleving;
- het uitvoeren van opsporingsonderzoeken middels een groot areaal van bevoegdheden.

Opsporingsonderzoeken gaan bijvoorbeeld over:

- fraude met vlees;
- fraude met meststoffen,;
- (internet)handel in beschermde dieren en/of planten;
- schendingen van dierenwelzijn bij transporten;
- fraude met certificering van attracties en;
- handel in niet voor menselijke consumptie geschikte producten.

Op het handhavingsdomein dat ook onder de noemer milieuhandhaving valt wordt intensief samengewerkt met de politie en de ILT-IOD. Samenwerking met andere opsporingsorganisaties is onder andere geborgd via de 'National Intelligence Agenda', maar ook via het Platform Bijzondere Opsporingsdiensten.

Opsporingsonderzoeken, snelle interventieservice, rechtshulpverzoeken

In 2013 zijn 11 opsporingsonderzoeken en 10 Snelle Interventie Services (SIS) afgerond en (op 1 afgebroken onderzoek na) bij het Functioneel Parket van het Openbaar Ministerie voor verdere vervolging ingeleverd.

Er zijn 37 rechtshulpverzoeken in relatie tot een fraudezaak die speelde in Duitsland met biologische eieren. Ook zijn er 13 andere rechtshulpverzoeken op diverse onderwerpen uitgevoerd. Het aantal ontvangen rechtshulpverzoeken is in verhouding tot het jaarlijkse gemiddelde groot. In geheel 2013 zijn 50 rechtshulpverzoeken uitgevoerd terwijl de IOD in voorgaande jaren 5 tot 10 rechtshulpverzoeken per jaar ontving.

Van al deze onderzoeken zijn er 19 onderzoeken op het thema voedsel fraude afgerond. Het gaat dan bijvoorbeeld om illegale slacht, het gebruik van illegale diergeneesmiddelen, fraude met visquota, handel in ongeschikte partijen vlees of zuivel, of fraude met de herkomst, soort of het predikaat van levensmiddelen. Andere thema's zijn onder andere geweest: handel in illegale of counterfeit gewasbeschermingsmiddelen, fraude met mest, productveiligheid, dierenwelzijn en fyto sanitair.

Overige taken

De IOD verleent assistentie aan de toezichtsdivisies van de NVWA en andere handhavingsdiensten zoals de Nationale Politie. In dit kader heeft de IOD onder meer assistentie aan de divisie L&N verleent inzake fraude met (biologische) eieren. Het betreft een follow-up van toezicht waarbij door de IOD assistentie verleend wordt ten behoeve van toezichtsactiviteiten alsmede ten behoeve van het te berekenen wederrechtelijk verkregen voordeel.

Omdat de vele domeinen waarop de NVWA handhaaft zeer kennisintensief zijn investeert de NVWA-IOD een deel van de capaciteit in het uitvoeren van analyses om inzicht in fraude op een domein te vergroten. Dit gebeurt op strategisch, tactisch en operationeel niveau.

In 2013 zijn 3 strategische analyses afgerond:

- de strategische analyse Cosmetica (domein productveiligheid);
- de strategische analyse Traditionele medicijnen en voedingssupplementen (domein Bijzondere Eet- en Drinkwaren);
- de strategische analyse Handelsstromen gekoeld en bevroren vlees.

Daarnaast zijn drie analyses en een verkenning afgerond:

- de tactische analyses Schadepartijen;
- Lange-afstandstransport bij varkens;
- de analyse 'De cirkel van informatie' binnen de proeftuin CITES en;
- de Verkenning EU-subsidiefraude.

